

Inger-Biret Vasara-Hammare Sara jñh Kirsi Paltto

Gaejsie 2

siebriedahkefaage

lohkehtæjjan bihkedimmie

(25.06.2024)

www.e-skuvla.no

Sisvege:

Faagen relevaanse jñh vihkeles aarvoeh	s. 2
Jarngebiehkieh	s. 3
Dåaresthfaageles teemah	s. 4
Vihkeles tjiehpiesvoeth	s. 6
Maahtooulmieh jñh vuarjasjimmie	s. 7
Learoevierhtieraajroen bijre: Gaejsie 1 – 4	s. 8
Metodihkeles bielie	s. 10

Faagen relevaanse jñh vihkeles aarvoeh

Seabradahkefaage lea vihkeles faage ihke learohkh edtjeh meatanårroejinie sjñdtedh mah leah meatan, eadtjohke jñh laejhtehkslaakan ussjedieh. Faage edtja viehkiehtidh guktie learohkh ektiedimmieh vuejnieh gaskem individuelle veeljemh, seabradahkestruktuvrh jñh eatnemen tööllemeraasth. Seabradahkefaagesne learohkh edtjeh nuepiem åadtjodh jñjtse identiteetem, voenges seabradahkem gusnie jielieh, jñh nasjonaale jñh veartenevijries gyhtjelassh goerehtidh. Barkoen tjñrrh faagine learohkh edtjeh guarkedh guktie geograafeles, histovrijes jñh daaletje tsiehkies eaktoeh biejjeh guktie almetjh sijjen daerpiesvoeth reebliedh, jñh guktie faamoe jñh vierhtieh almetji gaskem juakasuvvieh. Learohkh edtjeh voerkes sjñdtedh guktie mijjies libie histovrijistie sjugniesovveme men aaj guktie mijjies histovrijem sjugniedibie. Faage edtja viehkiehtidh fiereguhten identiteetem evtiedidh, jñh goerkesem vedtedh dej joekehts ektievoeti bijre mejstie mijjies almetjh bielie sjñdtebe, dovne Saepmesne jñh Saepmien ålkolen. Daate sæjhta jiehtedh aaj jienebelåhkoe- jñh unnebelåhkoeperspektijvh meatan vaeltedh, maehdedh viertiestimmieh jeatjah aalkoeåålmegigujmie darjodh, jñh ovmessie faamoetsiehkies jñh vihkelesvoetem demokraateles aarvojste guarkedh. Naemhtie seabradahkefaage viehkehte learohki goerkesem nænnoestidh jñjtsistie, seabradahkeste mesnie jieliemie, jñh guktie dah maehhtieh jñjtsh jieledeh jñh bætijem aejjkiem baajnehtidh.

Gaajhkh faagh edtjeh viehkiehtidh aarvoevåaromem lierehtimmesne realiseeredh. Seabradahkefaage edtja iedtjem, laejhtehks ussjedimmiem, sjugniedimmieaavoem jñh goerehtimmiehåhkoem vedtedh, jñh vuajnoeh jñh aarvoeh dåarjoehtidh goh toleraanse, seammavyörtegsvoete jñh ååkteme. Seabradahkefaageles ussjedimmievuekiej jñh jeatjah vuekiej tjñrrh learohkh edtjeh eadtjohke meatanårrojevoetem evtiedidh man våarome lea voerkesvoete demokratijen, byjresen, almetjereaktaj jñh mñrrestallehmen bijre jñh

aarvoen bijre gellievoeteste. Learoesoejkesjen v arome lea saemien aarvoeh, saemien g ele, kultuvre j h seabradahkejielede.

Jarngebiehkieh

Onterdimmie j h goerehtimmie

Learohkh edtjeh mahtedh onterdidh, ussjedadtedh j h vuarjasjidh guktie daajroe seabradahken bijre  vtesne j h daelie sjugnies vva. Learohkh edtjeh tjetskehke  rrodh j h eadtjohkelaakan daajroem ohtsedh j h sjugniedidh oktegh j h mubpiejgujmie ektine, dovne klaassetjiehtjielisnie j h klaassetjiehtjelen  lkolen. Lissine learohkh edtjeh bi vneshe veedtjedh j h nuhtjedh ovmesse s arhts historvrijes j h geograafeles gaaltijijstie j h jeatjah gaaltijijstie mej daajroe seabradahken bijre, juktie tjoevkesem bi jedh tsiehkide ovmesse seabradahkine, ovmesse t jji, j h j jtsh jieliedisnie. Dah edtjeh aaj mahtedh laejhtehtkslaakan vuarjasjidh mejtie gaaltijh leah ussjedammes j h relevaante.

Seabradahkelaejhtehtks ussjedimmie j h ektiedimmieh

Learohkh edtjeh ektiedimmieh guarkedh geograafeles, historvrijes j h daaletje tsiehkij gaskem, j h guktie dah tsiehkij fieregutene haeresne j h ektesne leah almetjidie j h seabradahkide baajnehtamme j h baajnehtieh. Learohkh edtjeh daajroem baajnehtimmien bijre  adtjodh eatnemen j h seabradahken gaskemsh. Dah edtjeh vuartasjidh guktie evtiedimmie  vtetje aejkien dovne tjoedtjesti j h j erhkieji, j h mij dejtie jarkelimmide vedti, j h historvrijes empatijem evtiedidh. Learohkh edtjeh analyseeredh guktie faamoe j h faamoerelasjovnh leah ovmesse tsiehkij seabradahkesne baajnehtamme j h annje baajnehtieh. Dah edtjeh daajroem, heannadimmieh j h fenomeenh ovmesse perspektijvijste vuarjasjidh, j h ussjedadtedh man  vteste almetjh leah ovmesse veeljemh dorjeme j h darjoeh.

Demokratijegoerkese j h meatan rrome

Learohkh edtjeh guarkedh guktie geograafeles, historvrijes j h daaletje tsiehkij leah eaktoeh bi jeme j h biejjeh dejtie nuepide almetjh  tneme j h utnieh laavenjostedh, j jtjemse organiseeredh j h sj jsjalimmieh ovmesse seabradahkine vaeltedh. Learohkh edtjeh daajroem joehtsi bijre  adtjodh laanti gaskem stuvremevuekien j h gorredimmien bijre almetjereaktijste j h unnebel hkojste, j h edtjeh vuartasjidh guktie joehtsh leah almetji jieledeh j h nuepiem meatan  rrodh baajnehtamme j h baajnehtieh. Dah edtjeh guarkedh man  vteste vigkieh leah j jhteme j h j jtieh, j h guktie almetjh leah dejtie g etedamme j h g etedieh. Learohkh edtjeh d  jrehtimmie demokratijine ri ktesisnie  adtjodh, juktie mahtedh baajnehtidh j h meatan  rrodh seabradahkem hammoedidh. Edtja sisvegem daennie jarngebiehkesne tjoevkesisnie ovmesse perspektijvijste vuejnedh, dehtie voengen perspektijveste dan veartenevijries perspektijvese, j h aalkoe  lmege- j h unnebel hkoeperspektijvine, leavlojne  vtetje aajkan, daaletje t jjese j h b etijen aajkan.

Monnehke seabradahkh

Learohkh edtjeh guarkedh guktie geograafeles, histovrijes jñh daaletje tsiehkies leah eaktoeh bëejeme jñh bëejieh guktie almetjh leah sijjen daerpiesvoeth åådtjeme jñh åadtjoeh, jñh guktie vierhtieh ovmesseie seabradahkine leah juakasovveme jñh juakasuvvieh. Edtja vuejnedh geograafeles gellievoete jñh jeerehtsh mierieh bëejieh jieledevåaroemasse jñh jieledeetsiehkide. Learohkh edtjeh daajroem åadtjodh dej ekonomeles, byjreseligke jñh sosijaale dimensjovni bëjre monnehke evtiedimmesne, jñh ektiedimmien bëjre dej gaskem. Dah edtjeh guarkedh guktie jarkelimmieh åvtetje aejkien leah dejtie golme dimensjovnde baajnehtamme jñh dan gaavhtan guarkedh man monnehke doh ovmesseie seabradahkh leah. Learohkh edtjeh vuejnedh almetji vierhtieåtnoe leah konsekvensh åtneme jñh utnieh, jñh maehthedh dahkoalternatijvh monnehke evtiedimmien åvtete vuarjasjidh, individuelle, nasjonaale jñh veartenevijries daltesisnie. Edtja monnehke evtiedimmien seabradahkefaagesne tjoevkesisnie vuejnedh ovmesseie perspektijvijste, dehtie voenges perspektijveste dan veartenevijries perspektijvese, jñh aalkoeåålmege- jñh unnebelåhkoeperspektijvine, leavlojne åvtetje aajkan, daaletje tñjjesse jñh bæetijen aajkan.

Identiteete-evtiedimmie jñh ektievoete

Learohkh edtjeh daajroem åadtjodh guktie almetjh identiteetem jñh ektiedimmien evtiedieh, jñh guktie dah mubpiejgumie laavenjostoe. Dah edtjeh guarkedh guktie almetjh seabradahki sijse tjåanghkenieh, jñh guktie geograafeles, histovrijes jñh daaletje tsiehkies identiteeteevtiedimmien jñh ektievoetem baajnehtieh. Daate sæjhta jiehtedh ovmesseie perspektijvh dan bëjre mij maahta hijven jielede årrodh, jñh learohkh dovne voerkesvoetem histovrijen bëjre jñh dahkoemaahtoem evtiedieh gosse jñjtjemse guarkoeh aktine åvtetje aejkine, daaletje tñjjine jñh bæetijen aejkine.

Dåaresthfaageles teemah

Almetjehealsoe jñh jieledehaalveme

Seabradahkefaagesne dåaresthfaageles teema almetjehealsoe jñh jieledehaalveme lea learohkh edtjeh voerkes sjñdtedh jñjtsh identiteeten jñh identiteeteevtiedimmien bëjre, jñh indivijdem guarkedh goh bielie ovmesseie ektievoetijste. Daajroe guktie ektiedahkoe mubpiejgumie, aaj digitaalelaaken, relasjovnh jñh ektiedimmien baajnehte, lea bielie maahtoste faagesne. Faage edtja viehkiehtidh guktie learohkh maehhtieh hijven jieledeveeljemh darjodh, jñh haestemh gñetedidh mah leah seksualiteeten, persovneles ekonomijen, ruvsen, ålkoestimmien jñh digitaale ektiedahkoe bëjre. Faage edtja aaj viehkiehtidh goerkesem, ååktmem jñh toleraansem sjugniedidh gellievoetese, mubpiej aarvojde jñh jieledeveeljemidie, jñh perspektijvh vedtedh mij hijven jielede maahta årrodh. Faagen tjñrrh learohkh edtjeh maehhtieh suerkies damtjidh gusnie almetjeaarvoe haastasåvva, vuesiehtimmien gaavhtan almetjeåsesimmien jñh mijjen tñjjen slaaverijen sjñekenisnie, jñh råajvarimmide tjuvtjiedidh juktie almetji vihkeles daerpiesvoeth gorredidh.

Demokratije jìh meatanârrojevoete

Seabradahkefaagesne dâaresthfaageles teema demokratije jìh meatanârrojevoete lea learohkh daajroeh jìh tjiehpiesvoeth evtiedieh juktie maehdedh sjugniedidh jìh meatanârrodh demokraateles prosessine. Faage edtja viehkiehtidh learohkh daajroem jìh goerkesem demokraateles aarvoej jìh prinsihpi bijre evtiedieh. Learohkh edtjeh aaj goerkesem âadtjodh sjìdtedimmien bijre demokraateles institusjovnijste Saepmesne jìh guktie Sijte lea vuekine orreme jìjtjemse demokraateles organiseeredh. Daate aaj faamosne saemiej dâarjoe gaskenasjonaale aalkoeâålmegelaavenjostosne jìh gaskenasjonaale latjkohne, jìh maam ulmide konvensjovnh utnieh dan demokraateles evtiedimmien gaavhtan. Barkoen tjìrrh seabradahkefaagine learohkh edtjeh laejhtekslaakan ussjedidh, ovmessie perspektijvh vaeltedh, ovmessie mielh gietedidh jìh eadtjohke meatanârrojevoetem vuesiehtidh. Seabradahkefaage edtja viehkiehtidh guktie learohkh maehdied meatanârrodh demokratiesne jìh dam guhkiebasse evtiedidh, jìh ekstreme vuajnoej, ekstreme dahkoej jìh terrorismen vööste barkedh. Daajroe terrordahkoe bijre Nöörjesne snjaltjen 22.b. 2011 edtja meatanârrodh lierehtimmesne dan bijre.

Monnehke evtiedimmie

Seabradahkefaagesne dihte dâaresthfaageles teema monnehke evtiedimmie ulmine âtna learohkh edtjeh ektiedimmiem guarkedh dej sosijaale, ekonomeles jìh byjreseligke tsiehkies gaskem monnehkevoetesne. Seabradahkefaage edtja viehkineârrodh learohkh guarkoeh almetji vierhtieâtnoe leah konsekvensh âtneme jìh utnieh voenges, regijonaale jìh abpe veartenisnie. Daajroe ektiedimmiej bijre eatnemen jìh seabradahken gaskem, jìh guktie almetjh kljmmam jìh byjresem baajnehtieh, jìh guktie jieledetsiehkies, jieledevuekie jìh demografije leah ektesne viëdteldihkie, daam goerkesem vadda. Guktie eatnemem guarkoe jìh reerie Saepmesne âvtetje aejkien jìh daaletje tìjjen lea meatan daesnie. Monnehke evtiedimmie dovne voenges, nasjonaale jìh abpe veartenisnie, lea jearohke demokraateles mierijste, eadtjohke meatanârroejjstie jìh solidariteeteste daaletje jìh bâetijen aejkien boelvigumie. Seabradahkefaagesne learohkh ussjededieh jìh digkiedieh aehpieh jìh vuestiebielieh dej ovmessie dimensjovni bijre monnehke evtiedimmesne, jìh vuedjedh dahkoe dovne indivijde- jìh seabradahkedaltesisnie leah vihkele.

Vihkeles tjiehpiesvoeth

Njaalmeldh tjiehpiesvoeth

Njaalmeldh tjiehpiesvoeth seabradahkefaagesne lea maehdedh goltelidh, toelkkestidh, mielh hammoedidh e jìh eevtjedh, vaastahtahkem vedtedh jìh mubpiejgumie digkiedidh. Mubpiej mielh guarkedh jìh gyhtjelassh gihtjedh mah tjìelkestieh leah aaj meatan daesnie. Dejnìe njaalmeldh tjiehpiesvoetine edtja aaj njaalmeldh soptsestimmievuekien bijre daejredh juktie goerkesem âadtjodh saemien seabradahki jìh kultuvri bijre. Evtiedimmie dejstie njaalmeldh tjiehpiesvoetijste lea aelkedh jìjtse mielh buektedh, baakoem vaeltedh vâaroen mietie jìh goltelidh jìh vaastahtahkem mubpide vedtedh, ovmessie perspektijvh vaeltedh jìh argumentasjovnem tjìelkestidh stuerebe fâantoeektiedimmie. Evtiedimmie sæjhta aaj ahkedh vielie ektiedimmiej bijre

soptsestidh, faageles gyhtjelassh digkiedidh jñh vielie gellielaaketje biëvnesh giëtedidh, jñh guarkedh guktie ovmesse soptsestimmievuekieh dijrem jñh dâastojem baajnehtieh.

Maehtedh tjaeledh

Maehtedh tjaeledh seabradahkefaagene lea soejkesjidh, hammoedidh jñh giëtedidh teeksth mah leah sjiehtedamme ulmine tjaelieminie. Maehtedh tjaeledh sæjhta aaj årrodh daajroem jñh biëvnesh juekedh, biëvnedh jñh åehpiedehtedh tjaaleldh, jñh seabradahkefaageles baakoetjierth nuhtjedh, argumentasjovnem tseegkedh jñh seabradahkefaageles teemah goerehtidh jñh dâeriesmoeride tjuvtjiedidh. Lea aaj maehtedh illedahkh dokumenteeredh jñh åehpiedehtedh seabradahkefaageles goerehtimmijste tjaaleldh. Evtiedimmie tjaelemetjehpiesvoetijste lea aelkedh aelhie faaktaraajesh jñh gyhtjelassh hammoedidh jñh gaaltijidie vuesiehtidh, faaktateeksth tjaeledh, gyhtjelassh digkiedidh jñh vielie gellielaaketje gaaltijidie vuesiehtidh.

Maehtedh lohkedh

Maehtedh lohkedh seabradahkefaagesne sæjhta jiehtedh goerehtidh, toelhkestidh jñh ussjedattedh ovmesse histovrijes, geograafeles jñh seabradahkedaajroen gaaltiji bijjeli. Sæjhta aaj årrodh biëvnesh gaavnedh jñh voerkeslaakan veeljedh jñh bårhte veeljedh ovmesse gaaltijh. Lohkedh sæjhta jiehtedh ussjedattedh guktie posisjovne jñh perspektijve ovmesse gaaltijh baajnehtieh, argumentasjovnem damtijidh jñh mieli, faaktaj jñh lahtesi gaskem joekehtidh. Evtiedimmie lohketjehpiesvoetijste faagesne lea aelkedh vaenie jñh sjiehteladteme gaaltijh nuhtjedh goske jijtje biëvnesh gaavna jñh vierteste gelliej gaaltiji gaskem stuerbe kompleksiteetine.

Maehtedh ryöknedh

Maehtedh ryöknedh seabradahkefaagesne sæjhta jiehtedh taalematerijellem jñh stoerre daatah veedtjedh, giëtedidh, analyseeredh jñh vuarjasjidh tjoevkesisnie konteektsteste juktie vuajnoem vaeltedh seabradahkegyhtjelassine. Sæjhta aaj årrodh tñjelinjam jñh mietestahkem nuhtjedh juktie goerehtidh jñh histovrijes jñh geograafeles tsiehkieh åehpiedehtedh jñh ektiedimmieh vuejnedh. Maehtedh gyhtjelassigujmie barkedh ekonomijen jñh åtnoen bijre, jñh ektiedimmien dej gaskem vuejnedh lea aaj meatan. Evtiedimmie ryöknetjehpiesvoetijste faagesne lea aelkedh konkreete jñh aelhie tabellh jñh grafiske vuesiehtimmieh toelhkestidh goske maahta stuerbe daataveahkah kombineeredh jñh analyseeredh jñh jarkelimmieh vuejnedh tñjje doekoe.

Digitaale tjiehpiesvoeth

Seabradahkefaage aktem sjiere diëdtem åtna ihke learohkh digitaale meatanårrojevoetem evtiedieh. Digitaale tjiehpiesvoeth seabradahkefaagesne lea maehtedh digitaale dirregh nuhtjedh juktie gaavnedh, giëtedidh jñh navigeeredh digitaale gaaltijinie, digitaale gaaltijelaejhtemem darjodh jñh sjiehteles biëvnesh veeljedh. Lea aaj maehtedh gaskesadtedh, laavenjostedh jñh digitaale dorjesh sjugniedidh, jñh njoelkedassh jñh nåarmh gaskesadtemasse nedtesne, persovnevaarjelæmman jñh aalkoereaktese fulkedh. Tjehpiesvoete lea aaj biëvnese- jñh daatajearsoesvoetem gorredidh. Evtiedimmie digitaale tjiehpiesvoetijste lea aelkedh

digitaale vierhtieh goerehtidh jih nuhtjedh goske maahta biëvnesh jïjtjeraarehke ohtsedh jih veeljedh jih hijven digitaale vuarjasjimmiefaamoem vuesiehtidh gosse biëvnesh veeljie, digitaale vierhtieh nuhtjeh jih digitaalelaakan gaskesadta.

Maahtoeulmieh jih vuarjasjimmie

Maahtoeulmie 2. daltesen mænngan

Lïerehtimmien ulmie lea learohke edtja maehthedh

- seabradahkefaageles gyhtjelassh evtiedidh jih åehpiedehtedh
- soptsestalledh guktie ovmesseie nõörjen jih saemien gaaltijh, aaj soptsesh jih kaarth, maehhtieh biëvnesh vedtedh seabradahkefaageles gyhtjelas si bïjre
- kultuvremojhtesh jih kultuvrelaantem jih eatnemem voengesne goerehtidh jih buerkiestidh
- goerehtidh jih åehpiedehtedh guktie almetjh veasoejin akten jallh göökti boelvi mænngan
- ussjedadtedh man åvteste almetji Leah joekehtsh mielh jih ovmesseie veeljemh vaeltieh
- vienevoeten jih ektiedimmien bïjre soptsestalledh jih mij relasjovnode baajnehte
- buerkiestidh jih vuesiehtimmieh vedtedh gellievoetese jih seammavyörtegsvoetese Nõörjesne jih Saepmesne, joekoen saemien sliekth jih ovmesseie fuelhkiehammoeh jih almetjekrirrieh
- goerehtidh jih vuesiehtimmieh vedtedh guktie almetjh klijmam jih byjresem baajnehtieh, jih dokumenteeredh guktie baajnehtimmieh vååjnesasse bætieh voengesne
- åehpiedehtedh jih vuesiehtimmieh vedtedh maanaj reaktide Nõörjesne jih veartenisnie, jih maam maanah maehhtieh darjodh gosse naaken daejtie reaktide miëdtele
- goerehtidh jih vuesiehtimmieh vedtedh guktie maanah maehhtieh sjæjsjalimmieh baajnehtidh jih demokraateles prosessi bïjre laavenjostedh
- soptestalledh nuepiej jih haestemi bïjre digitaale ektiedahkosne
- soptsestalledh domtesi, kråahpen, tjoelen jih seksualiteeten bïjre jih guktie maahta jïjtse jih mubpiej raasth vuesiehtidh jih ååktedh
- goerehtidh jih vuesiehtimmieh vedtedh guktie almetjh ovmesseie bieline veartenistie sinsitnien jieledem baajnehtieh

Jaabnan vuarjasjimmie

Jaabnan vuarjasjimmie edtja viehkietidh lieremem eevtjedh jñh maahtoem faagesne evtiedidh. Learohkh maahtoem seabradahkefaagesne vuesiehtieh jñh evtiedieh 1. jñh 2. daltesisnie gosse goerehtieh jñh onterdieh seabradahkefaageles teemaj bijjeli, jñh ussjededtieh guktie daah teemah maehtieh gârrestahkesne årrodh. Dah maahtoem vuesiehtieh jñh evtiedieh gosse vielie daajroem ohtsedieh jñh dâåjrehtieh sijjieh maehtieh daajroem veedtjedh joekehtslaakan. Learohkh aaj maahtoem vuesiehtieh jñh evtiedieh gosse dâåjrehtieh jñh jñjtjemse jñh mubpieh vuejnieh goh bielie aktede gellielaaketje ektievoeteste, jñh gosse dâåjrehtieh mij sæjhta jiehtedh meatan årrodh jñh baajnehtidh. Learohkh digitaale dirregh nuhtjeh juktie maahtoem jñh aktem aelkije vuarjasjimmiefaamoem vuesiehtidh jñh evtiedieh faagesne gosse naakenh dejstie nuepijste jñh haestiemijstie digitaale ektiedahkosne vuejnieh.

Lohkehtæjja edtja sjiehteladtedh guktie learohkh Leah meatan jñh lieremelastose sjiehteladtedh seabradahkefaagesne gosse baaja learohkh goerehtidh, soptsestalledh jñh onterdidh. Lohkehtæjja jñh learohke edtja learohki evtiedimmien bijre faagesne soptsestalledh. Learohkh edtjeh nuepiem åadtjodh pryövedh. Dan maahtoen mietie maam learohkh vuesiehtieh edtjeh nuepiem åadtjodh baakoeh biejedh disse maam dâåjroeh sijjieh haalvoeh, jñh maam buerebelaakan haalvoeh goh aarebi. Lohkehtæjja edtja bihkedidh dan guhkiebasse lieremen bijre jñh lierehtimmiem sjiehteladtedh guktie learohkh maehtieh bihkedimmiem nuhtjedh sijjen maahtoem seabradahkefaagesne evtiedidh tjetskehkevoeten jñh daajroelissiehtimmien tjïrrh.

Learoevierhtieraajroen bijre: Gaejsie 1 - 4

Gaejsie-learoevierhtieraajrosne dah biehkieh meatan fierhten klaassedaltesasse (1. – 4. klaassedaltese):

- Digigaejsie (digitaale learoevierhtie)
- Digitaale teekstegærja (pdf-gærja nedtesne)
- Trygkeme barkoegærja
- Digitaale lohkehtæjjabihkedimmie (maam daelie lohkeminie)

Lohkehtæjjabihkedimmesne ulmieh, digkiedimmieteemah jñh viehkiegyhtjelassh. Bihkedimmesne aaj faaktah gaavnh mah viehkine sjidtieh veelelieremisnie.

Digigaejsie – digitaale learoevierhtie

Digigaejsie – aalkoesæjroe	https://www.e-skuvla.no/ya/product/gaisa-1-4/
1. Siemesvoete	https://www.mauthor.com/present/4977956316905472

2. Valkese	https://www.mauthor.com/present/6179157268103168
3. Dejpeli jih daelie	https://www.mauthor.com/present/6243971814260736
4. Jaepieboelhkh	https://www.mauthor.com/present/6275958985850880
5. Goeksegi maanah	https://www.mauthor.com/present/6624669125443584
6. Mijjen vearelde	https://www.mauthor.com/present/5503131512864768
7. Vienevoete jih ektievoete	https://www.mauthor.com/present/4846434784772096
8. Sijse juhtjih	https://www.mauthor.com/present/5888351914033152
9. Klima jih raate	https://www.mauthor.com/present/5158600524038144

SISVEGE

Siemesvoete

Mubpie skuvlejaepie lea aalkeme 6
 Man ävteste mijjen leah njoelke-
 dassh? 8
 Njoelkedassh skuvlesjaljosne 10
 Aereddsarjomh 12
 Guktie ovvaantoem loetedh? 14
 Almetjeskihke 16

Valkese

Skuvleageajnoe 18
 Geajnoen bijjelen vaedtsedh 20
 Guktie skuvlesne minnebe 22
 Valkesetjoevkese 24
 Reflekse 26
 Valkese daelvege 28

Dejpeli jih daelie

Dejpeli mearoegaedtien lihke 30
 Stääkegaevnieh mearoegaedtesne 32
 Dejpeli vaeresne 34
 Stääkegaevnieh vaeresne dejpeli 36
 Dejpeli vaeresne 38
 Dejpeli stääkegaevnieh voenesne 40
 Äromesijjeh dejpeli 42
 Skuvle ävtesne jih daelie 44
 Vuajastahkh dejpeli 46
 Dirregh dejpeli 48
 Beapmoee dejpeli 50
 Dejpeli darjomesh 52

Veartene

Kaarhte vuesehte guktie
 veartene lea 54
 Elmie-otnjegh 56
 Tjihjtje veartenebielieh 58
 Europa 60
 Afrika 62
 Noerhte-Amerika 64

Nasjonaalebiejjieh

Noerhtelaanth 84
 Saemien äälmegebiejjie 86
 Nöörjen nasjonaalebiejjie 88
 Sveerjen nasjonaalebiejjie 90
 Säevmien jijtjeraarehkebiejjie 92
 Islaanten nasjonaalebiejjie 94
 Danmaarhken maadthlaakebiejjie 96

Laakh jih njoelkedassh

Gieh laakh jih njoelkedassh
 nænnoestieh? 98
 Mij almetjeskihke? 100
 Almetjeskihke skuvlesne
 jih gäetesne 102
 Laakh jih njoelkedassh
 siebriedahkesne 104

Jaepieboelhkh

Gijre 108
 Gijregiesie 110
 Giesie 112
 Tjaktjegiesie 114
 Tjaktje 116
 Tjaktjedaelvie 118
 Daelvie 120
 Gijredaelvie 122

SISVEGE

Siemesvoete

Mubpie skuvlejaepie lea aalkeme 6
 Man ävteste mijjen leah
 njoelkedassh? 7
 Njoelkedassh skuvlesjaljosne 8
 Aereddsarjomh 9
 Guktie ovvaantoem loetedh? 10
 Almetjeskihke 11

Valkese

Skuvleageajnoe 12
 Geajnoen bijjelen vaedtsedh 13
 Guktie skuvlesne minnebe 16
 Valkesetjoevkese 17
 Reflekse 18
 Valkese daelvege 19

Dejpeli jih daelie

Dejpeli mearoegaedtien lihke 20
 Stääkegaevnieh mearoegaedtesne 21
 Dejpeli vaeresne 22
 Stääkegaevnieh vaeresne dejpeli 23
 Dejpeli vaeresne 24
 Dejpeli stääkegaevnieh voenesne 25
 Äromesijjeh dejpeli 27
 Skuvle ävtesne jih daelie 28
 Vuajastahkh dejpeli 29
 Dirregh dejpeli 30
 Beapmoee dejpeli 31
 Dejpeli darjomesh 32

Veartene

Veartene 34
 Elmie-otnjegh 35
 Tjihjtje veartenebielieh 36
 Europa 38
 Afrika 39
 Noerhte-Amerika 40
 Äarjel-Amerika 41
 Asije 42
 Oseanije 43
 Antarktise 44
 Kaarhte 46

Nasjonaalebiejjieh

Noerhtelaanth 55
 Saemien äälmegebiejjie 56
 Nöörjen nasjonaalebiejjie 58
 Sveerjen nasjonaalebiejjie 60
 Säevmien jijtjeraarehkebiejjie 62
 Islaanten nasjonaalebiejjie 64
 Danmaarhken maadthlaakebiejjie 66
 Gaejhkh nasjonaalebiejjieh 68

Laakh jih njoelkedassh

Gieh laakh jih njoelkedassh
 nænnoestieh? 70
 Mij almetjeskihke? 71
 Almetjeskihke skuvlesne jih gäetesne 72
 Laakh jih njoelkedassh
 siebriedahkesne 73

Jaepieboelhkh

Gaektsie jaepieboelhkh 74
 Gijre 76
 Gijregiesie 77
 Giesie 80
 Tjaktjegiesie 81
 Tjaktje 82
 Tjaktjedaelvie 84
 Daelvie 85
 Gijredaelvie 86

Bietskeme-aarhkh

Guktie ovvaantoem loetedh? 93
 Saemie äälmegebiejjie 95
 Nöörjen nasjonaalebiejjie 97
 Tjaktjedaelvie - raarhkeogiedtie 99
 Gijredaelvie - ävtesne jih daelie 101
 Askh 103

Teekstegærja (pdfi)	https://www.e-skuvla.no/ya/product/gaejsie3/
Barkoegærja (trygkeme)	https://www.e-skuvla.no/ya/product/gaejsie-1-4/

Metodihkeles bielie

Metodihkeles bielesne raeriestimmieh gaavnh guktie maahat tæjmojde tjrrehtidh

1. SÏEMESVOETE

Digigaejsien 1. kapihtelen svaalhtese: <https://www.mauthor.com/present/4977956316905472>

Ulmieh

- seabradahkefaageles gyhtjelassh evtiedidh jñh åehpiedehtedh
- goerehtidh jñh vuesiehtimmieh vedtedh guktie maanah maehtieh sjæjsjalimmieh baajnehtidh jñh demokraateles prosessi bñjre laavenjostedh
- refle• ussjedadtedh man åvteste almetji Leah joekhtsh mielh jñh ovmessie veeljemh vaeltieh
- vienevoeten jñh ektiedimmien bñjre soptsestalledh jñh mij relasjovnde baajnehte

Digigaejsie kap. 1, s. 6: Buerie bæteme skuvlese

Tjoeje:

Buerie bæteme skuvlese viht. Daelie mubpiem klaassem aalkah. Diedtieh gievlide vöölemes sæjrosne jñh veeljh laavenjassem.

Soptsestallemeteemah:

- Skuvlesne aelkedh viht mubpene klaassesne
- Mah skuvlebaakoeh mujhtebe

Darjome:

- Viedtjeplakaatem darjodh skuvledarjomi bñjre

Teekstegærja: Mubpie skuvlejaepie lea aalkeme, s. 6-7, barkoegærjan s. 6

SIEMESVOETE

● Mubpie skuvlejaepie lea aalkeme
Skuvle vihth aalkeme jih mijjeh joe mubpene klaassesne vaedtsebe. Magkerh veanhtadimmieh dov daan jaapan? Maam sijhth lieredh?

Ulmie

- lieredh magkeres njoelkedash mijjeh skuvlesne jih siebriedahkesne utnebe jih mij sjugniehtávva jis njoelkedassi vöoste miedtebe
- lieredh guktie akte demokrateles nænnoestimmie jáhta jih guktie dihte mijjem tsavtsa

Magkerh voelph datne sijhth?
Magkeres voelpe datne sijhth árrodh?
Magkeres skuvle dov mielen mietie lea hijven skuvle?

Skuvlevoete 6-7 Mubpie skuvlejaepie lea aalkeme

Guktie lea orreme mubpene klaassesne aelkedh?

Tjælieh skuvlebookojde reaktoe sijjesne.

taavla	learohke
niesties-beapmoe	daatovre
laamhpa	plæjjohke
globuse	skubpehke
gærja	peanna-gætie

gærja learohke skubpehke plæjjohke niestiesbeapmoe
taavla daatovre globuse peannagætie laamhpa

Digigaejsie kap. 1, s. 2: Skuvlebaakoeh

Tjoeje:
Sertieh baakojde reaktøe sæjjan.

Vaestiedassh:

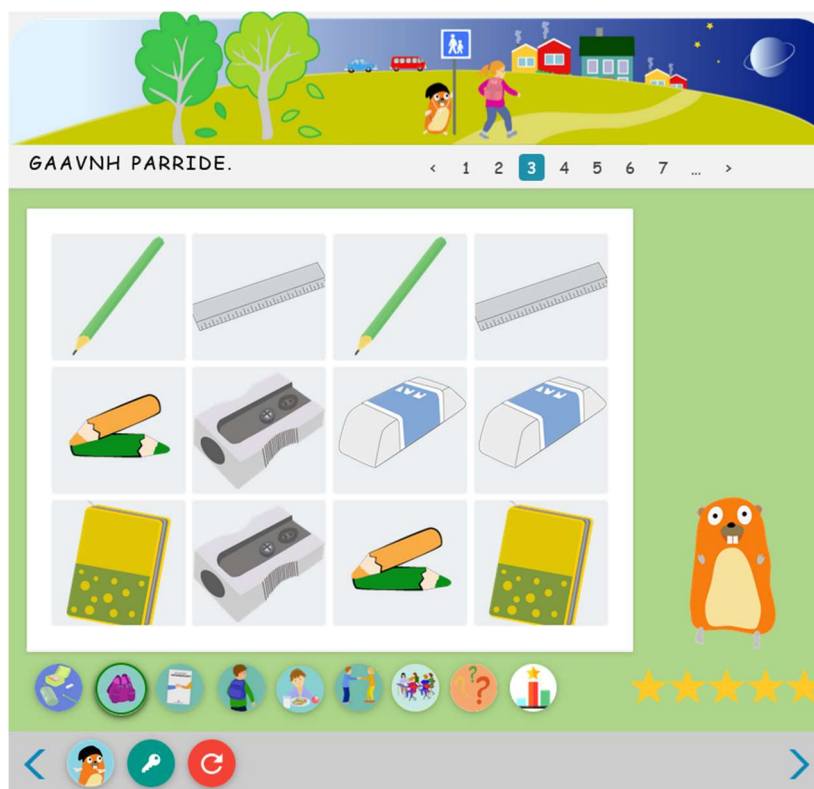

Digigaejsie kap. 1, s. 3: Oza páraid

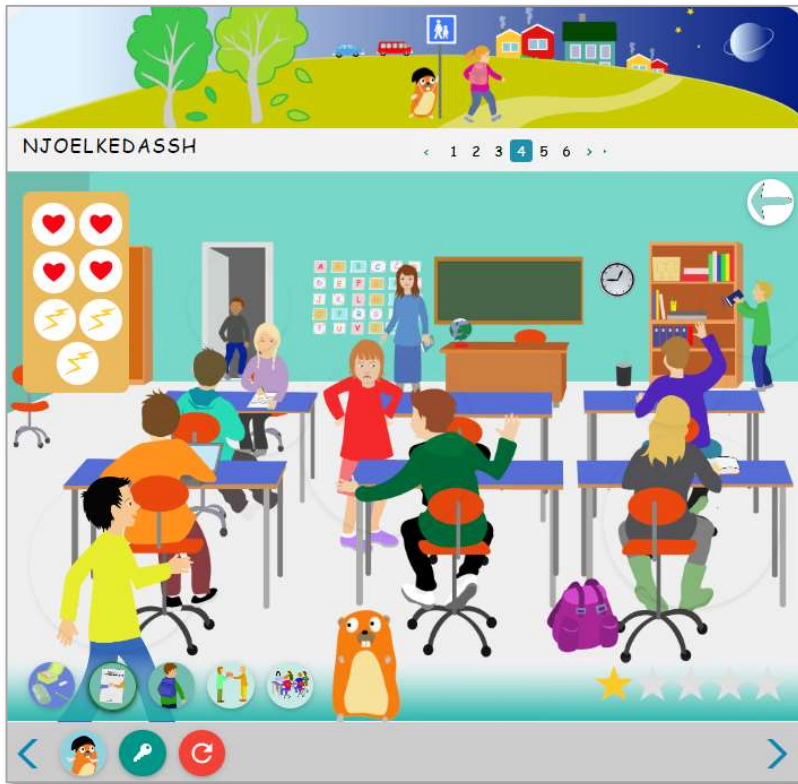
Tjoeje:
Oza páraid.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 1, s. 4: Njuolggadusat

Tjoeje:

Biejh vaajmoem learoehkidie mah reaktoelaakan darjoeh. Biejh tjoenagem/naaltegem learoehkidie mah baahtoehlaakan darjoeh.

Soptsestallemeteemah:

- Guktie lij skuvlesne jih seabradahkesne orreme jis idtjimh njoelkedassh utnieh?
- Guktie edtjebe mubpiej vööste dæmiedidh?
- Mij heannede jis ibie njoelkedasside fulkh?
- Mah jeatjah njoelkedassh datne damth?

Vaestiedassh:

1. Hijven sjeakohth klaassetjiehtjelisnie.
2. Jaa, hijven giëtem lutnjedh gossh edtjh maam joem jiehtedh.
3. Hijven raeffesne barkedh.
4. Maereles sjeavohtslaakan tjaeledh.
5. Mubpiej barkoeraeffie sturrelgävva jis naaken fer seenhte bääta.
6. Ij sjiehth stajjadidh klaassetjiehtjelisnie. Gaajhkeshtedtjeh barkoeraeffiem utnedh
7. He heejj, ij hijven tjaarvahtalledh klaassetjiehtjelisnie.

Man ävteste mijjen njoelkedassh? s. 8 – 9, barkoegærjan s. 7

Man ävteste mijjen njoelkedassh? Siemesvoete

Klaassen Leah njoelkedassh mejtie tjoerebe fulkedh. Mijjen aaj skuvlenjoelkedassh. Dat-ne klaassenjoelkedasside jih skuvlenjoelkedasside damth?

Klaassenjoelkedassh Leah njoelkedassh mijjen klasse fulkie guktie barkoeraeffie sjædta. Skuvlenjoelkedassh Leah njoelkedassh mah Leah faamosne gaajhkide learoehkide skuvlesne.

Njoelkedasse soptseste maam tjoerh darjodh jih maam ih tjoerh darjodh. Tjoerebe njoelkedassh fulkedh jih seahkaridh.

Miedtedh: gosse ij njoelkedassem fulkh, dellie njoelkedassem meadta.

Guktie edtjebe mubpiej vöoste däemiedidh?

Mah joekehtsh klaassenjoelkedassi jih skuvlenjoelkedassi gaskem?

8
9

Darjomh: Klaassenjoelkedassh darjodh. Skuvlenjoelkedassi bijre soptsestidh jih dejtie viedtjese gævnjodh guktie learohkh dejtie vuejniah.

Man ävteste mijjen Leah njoelkedassh? Siemesvoete 8-9

Magkerh njoelkedassh mijjen?

Tjoelieh raajesidie reaktoe sijjesne.

Lutnjh gietem!
Vedtieh barkoeraeffiem!
Utنيه öörnegem!

7

Man ävteste mijjen Leah njoelkedassh? Siemesvoete 8-9

Magkerh njoelkedassh mijjen?

Tjoelieh raajesidie reaktoe sijjesne.

Utنيه öörnegem!

Lutnjh gietem!

Vedtieh barkoeraeffiem!

Lutnjh gietem!
Vedtieh barkoeraeffiem!
Utنيه öörnegem!

7

Teekstegærja: Njoelkedassh skuvlesjaljosne, s.10-11, Barkoegærja s. 8

● Njoelkedassh skuvlesjaljosne
Siemesvoete

Skuvlesne jih gâetesne liebebe seamadidh jis ibie siemes akten aamhtesen bijre.

Gaajhkesht tjuerieh njoelkedasside fulkedh abpe skuvlesne, dovne âlkone jih gâetesne. Njoelkedassh mijjen darjomesh stuvrieh guktie gaajhkesigujmie hijven skuvlesne.

10

★ Gie mijjen njoelkedassh nænnoestamme jih mannasinie edtjebe njoelkedassh utnedh?

11

Soptsestallemeteemah:

- Guktie lij orreme jis idtjimh njoelkedassh skuvlesjaljosne utnieh?

Darjomh:

- Njoelkedassi bijre soptsestidh mah Leah faamosne skuvlesjaljosne

Siemesvoete
10 - 11

Njoelkedassh skuvlesjaljosne

Magkerh njoelkedassh skuvlesjaljosne?

Viehkeht learoehkidie dâemiedidh jih reaktie darjodh. Guvvedh jih tjaelieh guktie edtja dâemiedidh. Klaeredh guvvide.

Magkerh njoelkedassh mahtah? Tjaelieh.

8

Digigaejsie kap. 1, s. 5 Skuvlese ryøjredidh

Tjoeje:
 Viehkehth Maahkem skuvlese røjredidh. Mij vihkele darjodh åvtelen skuvlesne mænna. Giesieh guvvide reaktoe sæjjan.

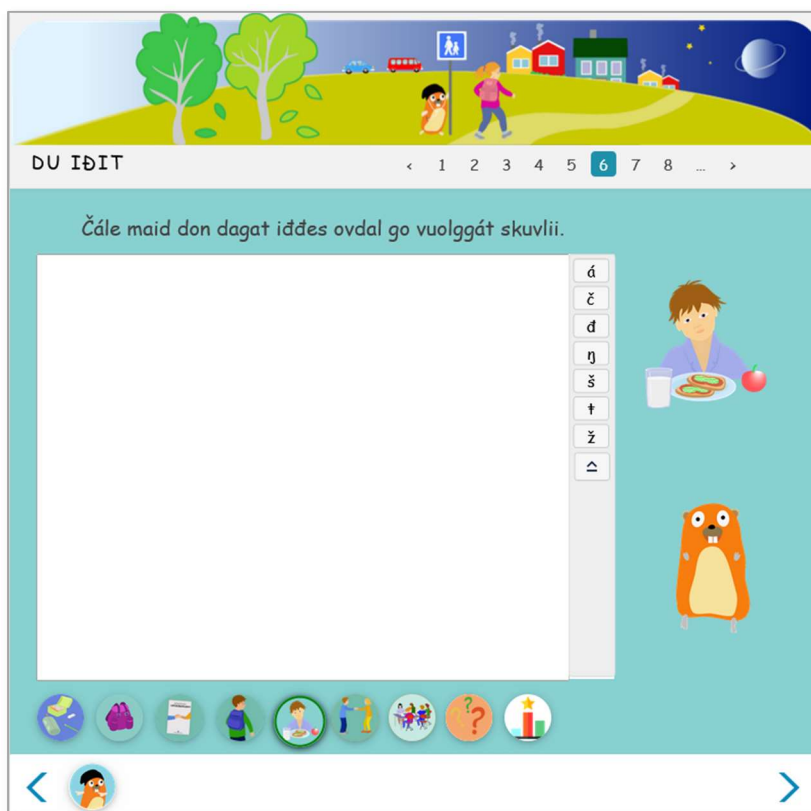
Soptsestallemeteemah:

- Man åvteste aeredsdarjomh dan vihkele?
- Gien diedte lea maana aareh tjuedtjele aereden juktie skuvlese vaedtsedh?

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 1, s. 6 Du iđit

The screenshot shows a digital reading application interface. At the top, there is a colorful illustration of a landscape with trees, a path, and houses. Below the illustration is a navigation bar with the title "DU IĐIT" and a series of numbered buttons from 1 to 8, with button 6 highlighted. The main content area has a light blue background and contains the text "Čále maid don dagat iđdes ovdal go vuolggát skuvlii." Below the text is a large white rectangular area for writing. To the right of this area is a vertical list of characters: á, č, đ, ŋ, š, †, ž, and ^. Further right are two illustrations: a boy sitting at a table eating a sandwich and a glass of milk, and a cartoon mole character. At the bottom of the interface is a row of circular icons representing different activities or subjects, and a navigation bar with left and right arrows.

Tjoeje:
Čále maid don dagat iđdes ovdal go vuolggát skuvlii.

Teekstegærja: Aeredsdarjomh, s. 12 – 13 (barkoegærjan s. 9)

Aeredsdarjomh

Akte hijven skuvlebiejjie aaj darjomijstie stuvresävva mejtie skuvlen ävtelen darjoeh:

- datne njaelkieslaakan äareme?
- datne byöpmedamme?
- datne bïssedamme?
- datne skuvlen darjoemidie ryöjredamme?
- datne jearsoes dov voelpigujmie?

1.

2.

3.

Man ävteste vihkeles byöpmedidh jih baenieh skubpedh ävtelen skuvlesne mäenna?

4.

Man ävteste vihkeles byöpmedidh jih baenieh skubpedh ävtelen skuvlesne mäenna?

Siemesvoete

5.

6.

Maam darjoeh ävtelen skuvlesne minnh?

Gosse liegkedibie jih orre skuvlebeajjan ryöjredibie, dellie buerebelaakan lierebe.

12
13

Aeredsdarjomh

Siemesvoete 12 - 13

Maam edtja darjodh ävtelen skuvlesne mäenna? Tjælieh baakojde reaktoe sijjesne.

baenieh skubpedh   seangoem laetjedh   byöpmedidh   gäärvedidh

Maam darjoeh ävtelen skuvlesne minnh? Tjælieh.

9

Aeredsdarjomh

Siemesvoete 12 - 13

Maam edtja darjodh ävtelen skuvlesne mäenna? Tjælieh baakojde reaktoe sijjesne.

baenieh skubpedh   seangoem laetjedh   byöpmedidh   gäärvedidh

seangoem laetjedh

baenieh skubpedh

gäärvedidh

byöpmedidh

Maam darjoeh ävtelen skuvlesne minnh? Tjælieh.

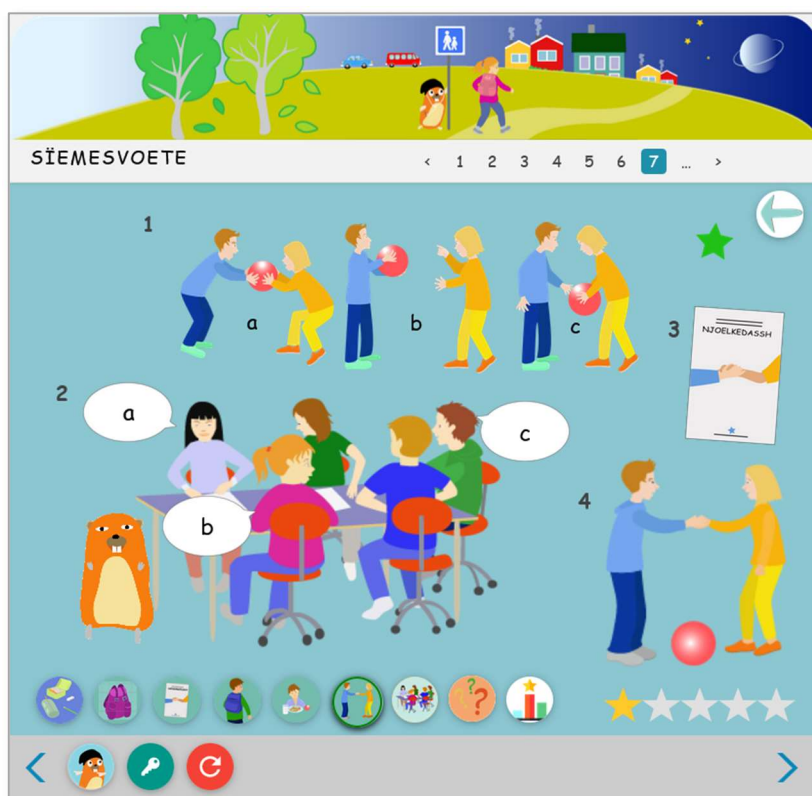

9

Digigaejsie kap. 1, s. 7 Siemesvoete

Soptsestallemeteemah:

- Mij latjkoe?
- Man åvteste ovvaantoe sjædta?
- Maahta oktegh klaaterdidh?

Tjoejh:

Diedtieh guvvide jÿh goltelh maanide. Diedtieh don mænngan don kruana naastan.

Maanah:

1a. Daate mov tjengkere!

1b. Manne dam voestegh utnim.

1c. Dihte iktegishth dov!

2a. Mijjen ajve akte tjengkere. Guktie maehthe dan bijre seamadidh?

2b. Tuhtjem mijjeh byörebe njoelkedassem darjodh mij jeahta mijjeh tjoerebe seamadidh tjengkerem nuhtjedh våaroej mietie.

2c. Jaavoe, mijjeh siemes aamhtesem numhtie loetedh.

3. Daate mijjen njoelkedassh. Dejtie viædtjese gævnjobe guktie gaajhkesh dejtie vuejnieh.

4. Luste siemesvoetesne stååkedidh. Njoelkedassh mijjem viehkiehtieh dam darjodh.

Laavenjasse:

Tjoeje:

Biejh guvvide reaktoe öörnegen mietie. Tjoejh Leah reaktoe sijjesne.

Vaestiedasse:

Teekstegærja: Guktie ovvaantoem loetedh? s. 14–15

● Guktie ovvaantoem loetedh? _____ Siemesvoete

Tjuara ovvaantoem loetedh jih tjuara latjkoem darjodh:

- Ussjedatdedh man bijre ovvaantoe lea, jallh mij dæriesmoere lea.
- Tjåanghkoem utnedh.
- Latjkoem/njoelkedassem darjodh juktie ovvaantoem jallh dæriesmoerem loetedh.
- Mubpien gietem vaetedh jih vienetjh årrodh.

★ Man åvteste vihkeles ovvaantoe loetedh?

☼ Ovvaantoe sjædta gosse göökte jallh jienebh eah Leah siemes. Klaaterdimmie mahta sjidtedh jis naaken dam mubpiem bääjtoeh-laakan guarkoe aktene aamhtesisnie, jallh gosse fer vanie bievnesh åtna akten aamhtesen bijre.

14 15

Barkoegærja s. 10, bietskemeaarihke s. 93): Guktie ovvaantoem loetedh?

Guktie ovvaantoem loetedh?

Siemsvaote 14 - 15

Bietskieh jih lijmesjh guvvide reaktioe öörnegisnie, guktie guvvieraajroev vuesehte guktie voestegh lea ovvaantoem jih mäנגan guktie seamadibie.

1. 2.

3. 4.

voelpen gietem vaeltedh   latjkoem darjodh   klaatere
tjäängkoem utnedh

Man ävteste edtjebe seamadidh jih gien ävteste? Tjælieh.

10

Bietskemeaarihke s. 93:

Guktie ovvaantoem loetedh?

Bietskieh jih lijmesjh guvvide reaktioe öörnegisnie, guktie guvvieraajroev vuesehte guktie voestegh lea ovvaantoem jih mäנגan guktie seamadibie.

1. 2.

3. 4.

10

Vaestiedassh:

Guktie ovvaantoem loetedh?

Siemsvaote 14 - 15

Bietskieh jih lijmesjh guvvide reaktioe öörnegisnie, guktie guvvieraajroev vuesehte guktie voestegh lea ovvaantoem jih mäנגan guktie seamadibie.

1. 2. **tjäängkoem utnedh**

klaatere

3. **latjkoem darjodh**

4. **voelpen gietem vaeltedh**

voelpen gietem vaeltedh   latjkoem darjodh   klaatere
tjäängkoem utnedh

Man ävteste edtjebe seamadidh jih gien ävteste? Tjælieh.

10

Digigæjsie kap. 1, s. 8 Buerie baakoeh

Tjoeje:
Maahtah daejtie vihkeles baakojde? Tjaelieh baakojde reaktoe soptses-bollenjesinie.

Soptsestallemeteemah:
- Gieh maanam almetjeskikhkem lierieh?
- Magkerh almetjeskikhk ovmesseie sijjine, goh gærhkosne, konsertesne, bovresne jnv.?

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Almetjeskihke, s. 16 – 17 (barkoegærjan s. 11)

Almetjeskihke

Almetjeskihke lea datne hijvenlaakan dâemedh gosse mubpiejgugjmie ektine, v.g. datne almetjeh bâarastahtah, gæjhtah jih mubpide jâähkesjh naemhtie goh leah.

Gusnie almetjeskihkem lierh? Mij dov mielen mietie almetjeskihke?

Siemesvoete

Almetjeskihke lea bâarastehtedh gosse gaavnedibie jih gihtedh gosse maam joem äadt jobe, vuesiehtimmien gaavhtan beapmoe jallh vadtese, jih jis naaken maam akt dutnjien geelkie.

17

Siemesvoete
16 - 17

Almetjeskihke

Guktie seamadibie siebriedahkesne, gærhkosne jih bovresne? Gieh mijjem almetjeskihkem lierieh? Tjælieh jih guvvedh.

Gusnie siebriedahkesne tuhtjh vihkeles almetjeskihkem maehstedh? Guvvedh.

11

Teekstegærja: Mij almetjeskihke? s. 100 – 101 (barkoegærjan s. 71)

Soptsestallemeteemah:

- Mij almetjeskihke?
- Mannasinie almetjeskihke vihkele?
- Guktie veartene lij orreme jis idtjimh almetjeskihkh utnieh?

Mij almetjeskihke?
Laakh jñ njoelkedassh
100 - 101

Tjaelieh mij almetjeskihke lea jñ jis asth, guvvedh guvviem mij disse sjeahta.

Almetjeskihke lea: _____

_____

_____

_____

71

Teekstegærja: Almetjeskihke skuvlesne jih gâetesne, s. 102 – 103 (barkoegærjan s. 72)

● Almetjeskihke skuvlesne jih gâetesne Laakh jih njoelkedassh

Tjuara almetjeskikhkem aaj skuvlesne utnedh. Tjoe-rebe jeatjah learohkigujmie laavenjostedh skuvlesne fierhten bijjien. Dihte hijven almetjeskihke.

★
Mij heannede jis ij njoelkedassh fulkh skuvlesne jih gâetesne?

Almetjeskihke lea...

- gietem boxjese lutnjedh
- sjeakodh
- sjeavohth tjahkasjidh
- sov sijjesne tjahkasjidh
- hijvenlaakan barkedh

102

Soptsestallemeteemah:

- Almetjeskihke lea vâarome guktie datne mubpiej vöoste dâemedh.
- Mij lea almetjeskihke skuvlesne?
- Mij lea almetjeskihke gâetesne?

Laakh jih njoelkedassh
102 - 103

Almetjeskihke skuvlesne jih gâetesne

Guktie lij orreme jis ibie almetjeskikhkem maahteme?

Guvvedh aktem almetjem mij almetjeskikhkem maahta.

72

Teekstegærja: Laakh jih njoelkedassh siebriedahkesne, s. 104 – 105 (barkoegærjan s. 73)

Soptsestallemeteemah:

- Siebriedahkesne gellie njoelkedassh mejtie tjoerebe fulkedh. Mah njoelkedassh datne damth?
- Mijjen gellie laakh mejtie tjoerebe fulkedh. Datne naan laakem damth?
  - o Ööhpehtimmielaake lea akte gellijste laakijste.
  - o Saemielaake lea jeatjah laake.

Jeatjah:

Vueseht learoehkidie aktem laakegærjam. Dihte

raaktan akte jassijs gærja.

<https://lovdata.no/>

**Teekstegærja: Gieh laakh jih njoelkedassh nænnoestieh? s. 98 – 99
(barkoegærjan s. 68 – 69)**

Soptsestallemeteemah:

- Gusnie Stoerredigkie, mennie staaresne?
- Mij åejviestaare?

LAAKH JIH NJOELKEDASSH

● Gieh laakh jih njoelkedassh nænnoestieh?

Laake siebriedahken njoelkedassh nænnoste.

Stoerredigkie laanten laakh nænnoste. Laake muana guktie siebriedahke edtja juhtedh, jih guktie åådtje desnie dæmiedidh. Jis laakem miedtele dellie bysvehtsem åådtje.

Dejpele gånka meehti laakh oktegh nænnoestidh. Ij maehtieh dam vielie darjodh, daelie Stoerredigkie mij laakide nænnoste. Mijjeh veeljebe mah almetjh mah åådtjoeh Stoerredigkesne årroth nænnoestidh.

Demokratije lea gosse gaajhkesch åådtjoeh meatan årroth moenedh, vuesiehtimmien gaavhtan gaajhkesch klaassesne, gaajhkesch siebresne jallh gaajhkesch laantesne.

★ Man åvteste ij leah hijven jis ajve akte åådtje laakh jih njoelkedassh moenedh?

Mij heannede jis ih siebriedahken njoelkedassh falkh?

98 99

Laakh jih njoelkedassh 98 - 99

Gieh laakh jih njoelkedassh nænnoestieh?

Magkerh njoelkedassh jih laakh datne damth?

 Guvvedh njoelkedassem jallh laakem maam datne tuhtjh vihkeles.

 Gieh njoelkedassh muenieh dov klaassesne?

☐ eejhategh	☐ lohkehtæjja
☐ gaajhkesch dovnesch	☐ klaasseraerie
☐ d'ihthe bāarasommes	☐ ij guhte

70

Digigaejsie kap. 1, s. 9 Refleksjovne

Digigaejsie kap. 1, s. 10 Illedahkh

ILLEDAHKH	REAKTOE VAESTIEDASSH	BÄAJHTODE
BUERIE BÄETEME SKUVLESE	100%	0 / 0
SKUVLEBAAKOEH	0%	0 / 0
GAAVNH PARRIDE.	0%	0 / 0
NJOELKEDASSH	0%	0 / 0
SKUVLESE RYÖJREDIDH	0%	0 / 0
TJAELEH MAAM DARJOEH AEREDEN	0%	0 / 0
SIEMESVOETE	0%	0 / 0
BUERIE BAAKOEH	0%	0 / 0
REFLEKSJOVNE	0%	0 / 0
ÄLLESTH	11%	0 / 0

2. VALKESE

Digigaejsien 2. kapihtelen svaalhtese: <https://www.mauthor.com/present/6179157268103168>

Kapihtelen ulmieh

- seabradahkefaageles gyhtjelassh evtiedidh jïh åehpiedehtedh
- goerehtidh jïh åehpiedehtedh guktie almetjïh veasoejin akten jallh göökti boelvi mænngan

Digigaejsie kap. 2, s. 1 Valkese tjaktjege jïh daelvege

Tjoeje:

Daelie sijhtebe lieredh guktie tjoeerbe valkesisnie dæmiedidh. Veeljh laavenjassem vööølemes sæjrosne.

Digigaejsie kap. 2, s. 2: Skuvlegeajnoe

Tjoeje:

Naakenh skuvlese vaedtsieh, naakenh bussine b aetieh, naakenh v nhtsine jih naakenh bijline.

Guktie daah maanah skuvlese b aetieh? Sertieh guvvide reaktoe maanese.

Soptsestallemeteemah:

- Magkeres skuvlegeajnoe dov?

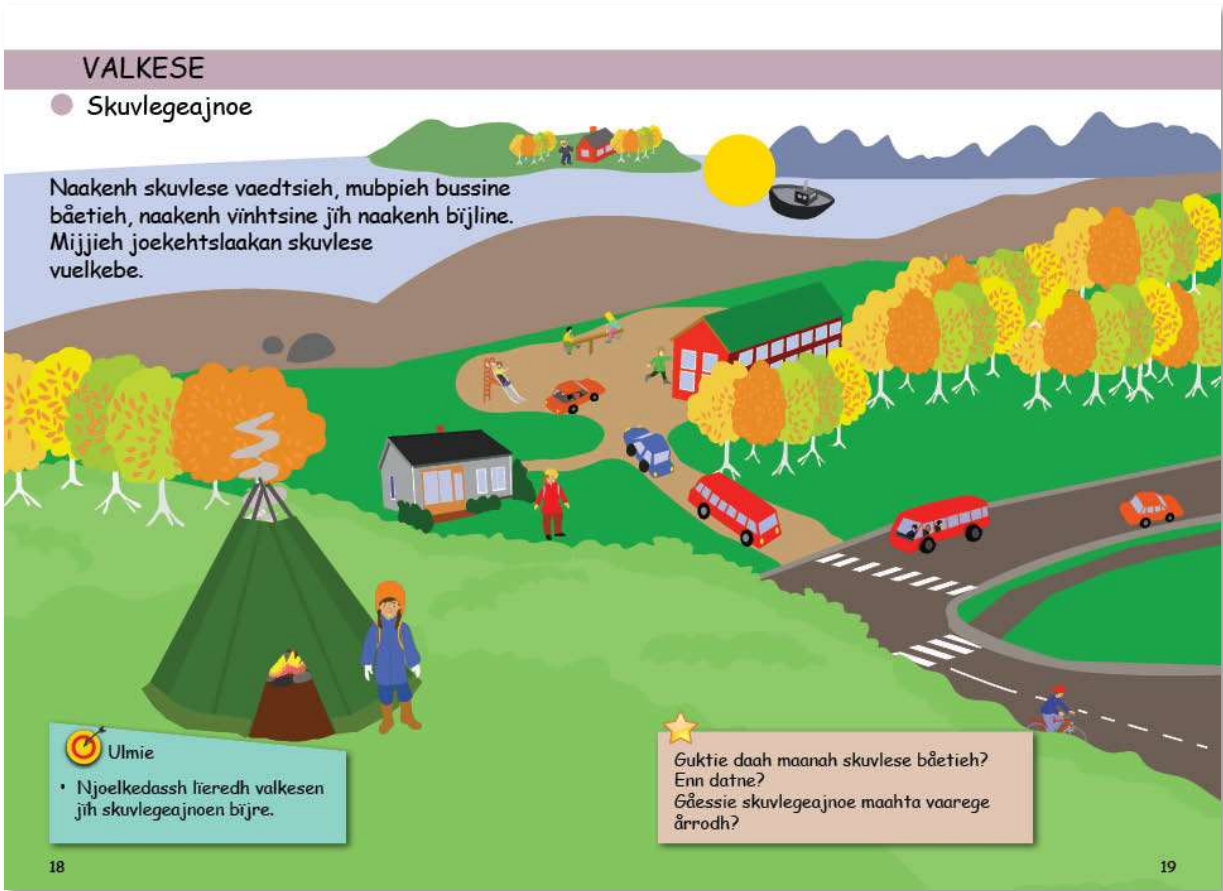
- Guktie datne skuvlese vualkah?

- Mij maahta skuvlegeajnoem vaarege darjodh?

Vaestiedassh:

Skuvlegeajnoe, s. 18 – 19 (barkoegærjan s. 12)

Valkesse 18 - 19

Skuvlegeajnoe

Guktie dov skuvlegeajnoe? Guvvedh.

12

Digigaejsie kap. 2, s. 3: Vaadtsahtahke

Tjoeje:

Såemies geajnojne eah bijlh åadtjoeh vuejedh. Desnie mijjeh ajve vaedtsebe jallh sygekeldibie. Mij tsieglide dagkeres geajnosne? Biejh reaktoe tsieglem geajnoen lihke.

Soptsestallemeteemah:

- Tjoerh geajnoen bijjelen vaedtsedh gosse skuvlese vaadtsah? Enn gosse bovrese vaadtsah?
- Joeketsem maahtah åelkiesbielien jih garrahbielien gaskem?
- Man åvteste vihkele vaedtsedh (jih ij sygekeldidh jallh vaarredh) geajnoen bijjelen?

Vaestiedasse:

Darjomh:

- Haarjanidh geajnoen bijjelen vaedtsedh

Teekstegærja: Geajnoen bijjelen vaedtsedh, s. 20–21 (barkoegærjan s. 13)

Geajnoen bijjelen vaedtsedh Valkese

Jis tjoerh geajnoen bijjelen vaedtsedh gosse skuvlese dellie byörh dam darjodh aktene mierhkesjamme sijjesne.

Ävtelen geajnoen bijjelen vaadtsah tjoerh voestegh äelkiesbealan vüejnede, dan männ-gan gârroehbealan jih ikth vielie äelkiesbealan. Jis ih bijlh vüejnied dellie bijjelen vaadtsah.

Edtjh iktesth vaedtsedh gosse geajnoen bijjelen vaadtsah. Jis vaarrh mahtah gahtjedh, jih dellie dagke bijlevuejije ij datnem vüejnied.

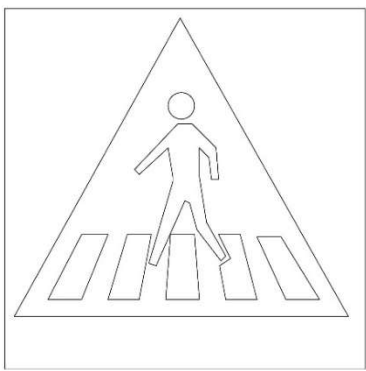

Maam maana ussjede ävtelen geajnoen bijjelen vaadtsa?
Maam tjuara darjodh ävtelen geajnoen bijjelen vaadtsa?

20 21

Geajnoen bijjelen vaedtsedh Valkese 20-21

Klaeredh vaadtseht-tsieglen.

Mierhkh gievine gâabph tjoerh vüejnede ävtelen geajnoen bijjelen vaadtsah.

1. Voestegh tjoerh vüejnede: ◀ ▶
2. Dan männ-gan tjoerh vüejnede: ◀ ▶
3. Minngemosth vuajnah: ◀ ▶
4. Jis bijlh eah bätiech, dellie geajnoen bijjelen vaadtsah.

13

Geajnoen bijjelen vaedtsedh Valkese 20-21

Klaeredh vaadtseht-tsieglen.

Mierhkh gievine gâabph tjoerh vüejnede ävtelen geajnoen bijjelen vaadtsah.

1. Voestegh tjoerh vüejnede: ◀ (blue) ▶ (blue)
2. Dan männ-gan tjoerh vüejnede: ◀ (blue) ▶ (blue)
3. Minngemosth vuajnah: ◀ (blue) ▶ (blue)
4. Jis bijlh eah bätiech, dellie geajnoen bijjelen vaadtsah.

13

Digigaejsie kap. 2, s. 4: Guktie skuvlese vuelkebe?

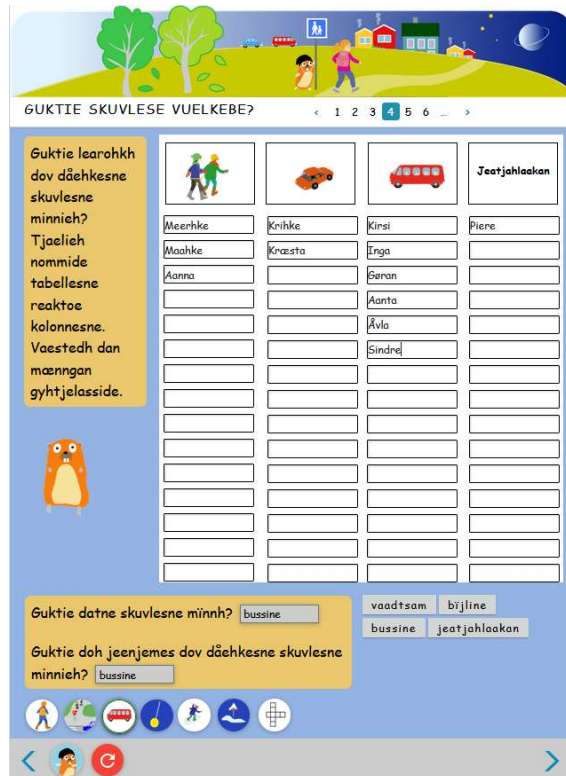
Tjoeje:

Guktie learohkh dov dæhkesne skuvlesne minnieh? Tjælieh nommide tabellesne reaktoe kolonnesne. Vaestedh dan mænngan gyhtjæsside.

Soptsestallemeteemah:

- Magkeres skuvlegeajnoem dov tijdtjie jïh aehtjie utnigan?
- Nâåts dov aahka gon aajjah?
- Nâåts dov maadteraahka gon maadteraajjah?
- Viertesth daaletje tijjen jïh dejpeli tijjen skuvlegeajnoem.

Fasite-raeristimmie::

Teekstegærja: Guktie skuvlesne minnebe? s. 22 – 23 (barkoegærjan s. 16)

Guktie skuvlesne minnebe _____ Valkese

Skuvlegeajnoe jeatjahlaakan sjidteme dejpelistie daan raajan. Muvhth maanah meehtin geerve jih guhkies skuvlegeajnoem utnedh dejpeli.

22

23

Dejpeli ij lij geajnoeh fierhten sæjjan, jih ij lij motovre-vaajastahkh mejgumie meeh-ti vuejedh.

Guktie dov tjidtjie jih æhtjie skuvlesne minnin? Enn aahka gon aajjah?

Valkese 22 - 23 **Guktie skuvlesne minnebe**

Tjælieh reaktoe baakoem guvviøj nuelesne.

bijle hierkie busse vintse vaedtsedh

Gihtjh klaassevoelpide guktie skuvlesne minnieh. Tjælieh nommem tabellesne jih biejh kroessem guktie dov voelpe skuvlesne mænna. Ryökhñ tjäängñkan vöölemes linjesne man gallesh mah skuvlesne minnieh dejnie ovmessie vuekine.

nomme	vaadtsa	bussine	bijline	jeatjahlaakan
ällesth				

16

Valkese 22 - 23 **Guktie skuvlesne minnebe**

Tjælieh reaktoe baakoem guvviøj nuelesne.

bijle hierkie busse vintse vaedtsedh

busse bijle vaedtsedh

hierkie vintse

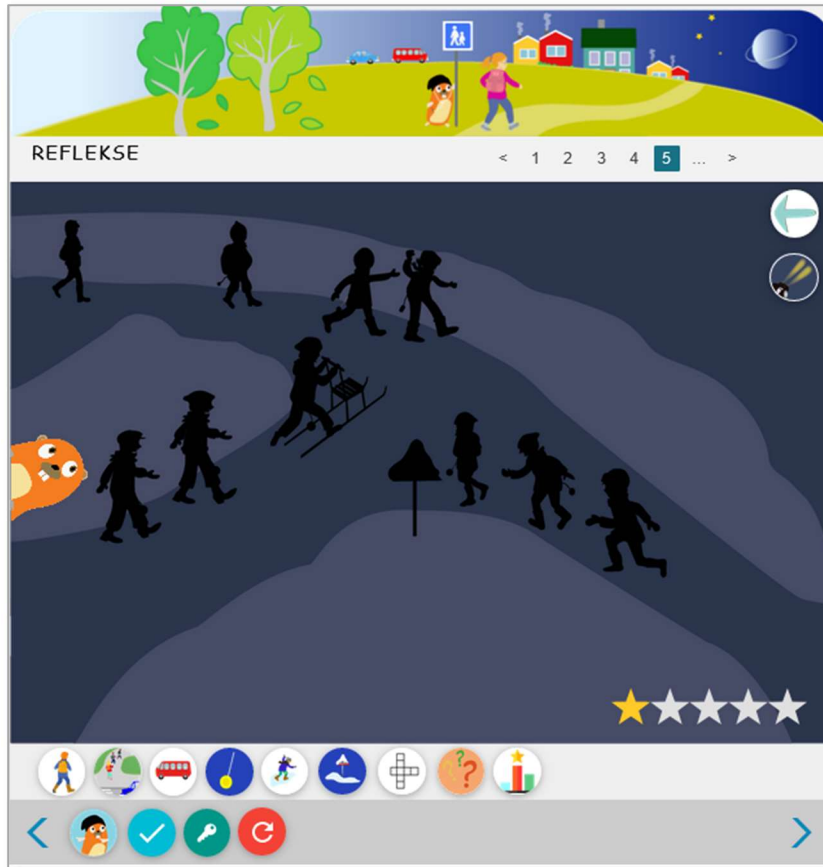
Gihtjh klaassevoelpide guktie skuvlesne minnieh. Tjælieh nommem tabellesne jih biejh kroessem guktie dov voelpe skuvlesne mænna. Ryökhñ tjäängñkan vöölemes linjesne man gallesh mah skuvlesne minnieh dejnie ovmessie vuekine.

nomme	vaadtsa	bussine	bijline	jeatjahlaakan
Ealla	x			
Aanta		x		
Meerhke	x			
Sindre	x			
Laara			x	
Maahke	x			
ällesth	4	1	1	0

16

Digigaejsie kap. 2, s. 5: Reflekse

Ulmie: Lieredh jih guarkedh vihkeles refleksem nuhtjedh gosse jemhkelde.

Tjoeje:

Gosse reflekse vööste tjoevkh jemhkielisnie, dellie dihte bäästede tjuavka. Diedth bijlen tjoevkide.

Soptsestallemeteemah:

- Man åvteste vihkele refleksem nuhtjedh?
- Man åvteste vihkele reflekse guresne gævnjesje?
- Man åvteste reflekse iktesth edtja åelkiesbielesne årrodh?

Laavenjasse:

Vaestiedasse:

► Man gellie refleksh guvvesne vuajnah? Tjælieh taalem rovhtesne.

► Diedth kruana naastan.

Darjomh:

- Vuesehth maanide man hijven reflekse jemhkielisnie vâåjnoe. Gaajhkesch refleksem åadtjoeh. Maahta vuesiehtimmien gaavhtan pollisesne minnedh gihtjedh mejtie dej lea reflekse. Maahta aaj dejtie birredh ånnetji valkeselaaki bijre soptsestidh.
- Gævnjoeh ovmesse refleksh klaassetjiehtjielisnie (orre, båeries, refleksebaanth, reflekseveeste (orre jih båeries)). Jamhkelh tjoevkesem jih tjoevkedh refleksi vööste. Maam vueptiestidie?
- Darjode refleksh. Maahta vuesiehtimmien gaavhtan åestedh jallh dongkedh refleksetyjjem maam maahta jeatjah tyjjen nille strovhkesjidh. Dan mænngan maahta tusjem nuhtjedh jih refleksestne guvviedidh, bietskedh jih guresne gævnjastidh sikkerhetsnaalojne.
- Darjode refleksebaalkam, guktie dijjeih refleksh jiebne gâhkøjne gævnjode aktene sijjesne gusnie jearsoe vaedtsedh. Fierhte maana edtja låammelaampam utnedh, maam njuenien lihke steerie guktie tjoevkese reflekseste bååstede tjuavka tjelmiej vööste. Pryövoh man hijven reflekse vâåjnoe jis låammelaampa lea eevre tjelmiej lihke jallh guhkede tjelmijste.
- Ryöknh akten aereden man gellie mah refleksem utnieh gosse skuvlese bâetieh. Darjoeh diagrammem

Jienebh darjomh: <https://www.tryggtrafikk.no/refleks/refleksaktiviteter/>

Naestie-laavenjasse 1:

REFLEKSE

Man bealesne reflekse edtja iktesth årrodh? ---

Mannasinie vihkele refleksem nuhtjedh?

- Guktie gaajhkesch vœjnieh datne skuvlesne vaadtsah.
- Guktie datne tjaebpie vâåjnh.
- Guktie jemhkielisnie vâåjnh.

Mannasinie reflekse edtja iktesth åelkiesbielesne årrodh?

- Dellie kreekh jih lohkehtæjjam datnem vœjnieh.
- Dellie bijlevœjje dam vuajna, dan åvteste mijjeh geajnoen gârroehbielesne vaedtsebe.
- Saemiedigkiepresideente dam moeneme.

Vaestiedassh:

Man bealesne reflekse edtja iktesth årrodh? åelkies

Mannasinie vihkele refleksem nuhtjedh?

- Guktie datne tjaebpie vâåjnh.
- Guktie jemhkielisnie vâåjnh.
- Guktie gaajhkesch vœjnieh datne skuvlesne vaadtsah.

Mannasinie reflekse edtja iktesth åelkiesbielesne årrodh?

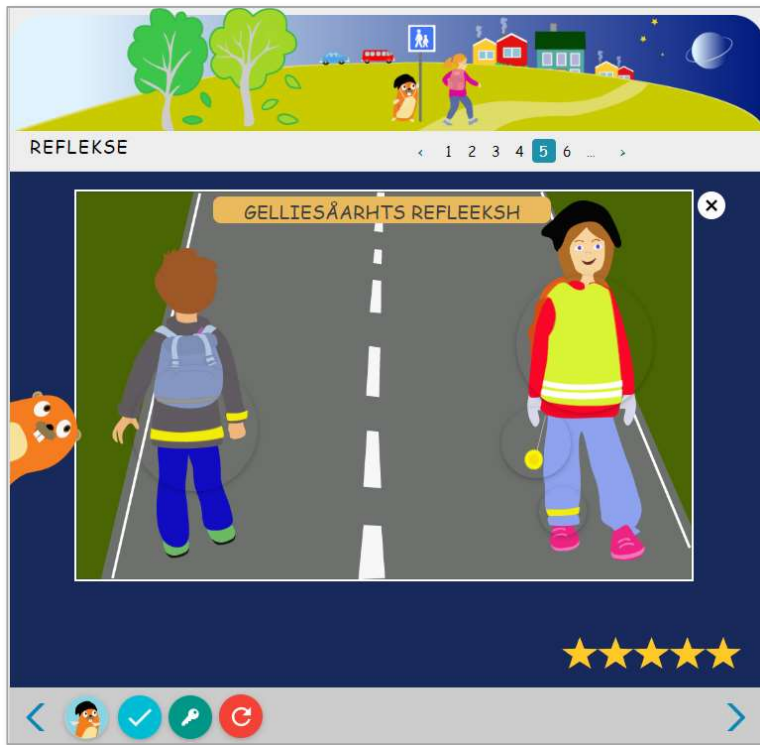
- Dellie bijlevœjje dam vuajna, dan åvteste mijjeh geajnoen gârroehbielesne vaedtsebe.
- Saemiedigkiepresideente dam moeneme.
- Dellie kreekh jih lohkehtæjja datnem vœjnieh.

Gaejsie 2 – lohkehtæjjan bihkedimmie

Naestie-laavenjasse 2:

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Reflekse s. 26 – 27, Barkoegærjan s. 18

● Reflekse Valkese

Gosse älkone vaadtsah jemhkielisnie byörh refleksem utnedh. Reflekse gaavhtan bijlevuejjih datnem buerebelaakan vuejnieh goh bieleden reflekse.

Guvvine vuajnah lea stoerre joekehtse man hijven datne vääjnh gosse dov lea reflekse jih gosse dov ij leah reflekse.

Reflekse mahta hieggkem beerkedh. Dihte joekeen vihkeles.

Reflekse byöroe geajnoen vöoste ärrödh, guktie bijlevuejje dam hijvenlaakan vuajna. Gosse vaedtsebe tjoerebe geajnoen gärröehbieliem vaedtshedh. Dan ävteste reflekse tjuara älkiesbielesne gävñjasjidh.

Man ävteste hijven reflekse gurrezne gävñjesje?

Gosse akten reflekse vöoste tjuavka jemhkielisnie, dellie dihte bäästede tjuavka. Dihte tjoevkesem reflekteerede.

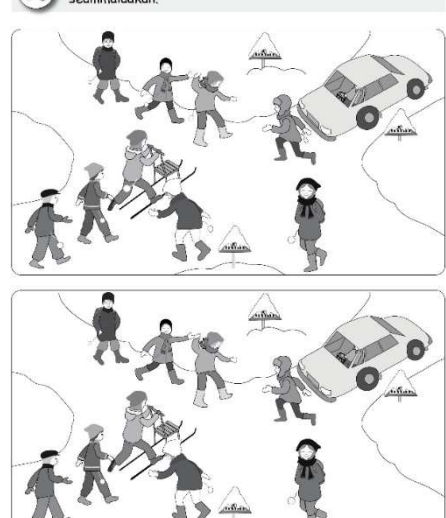

26 27

Reflekse

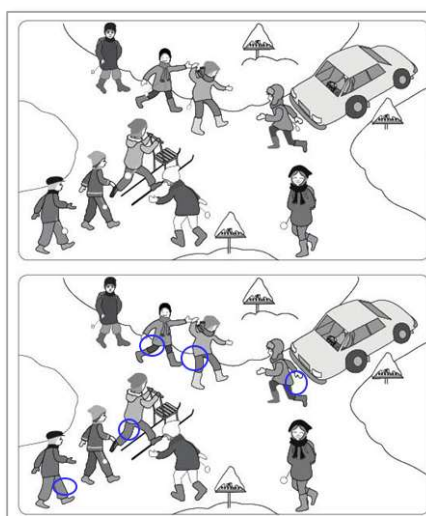
Valkese 26 - 27

Guvvedh gievlieñ vñjhte sijjeñ bijre gusnie guvnieh eah leah seammalaakan.

18

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 2, s. 6 Valkese daelvege

Tjoeje:
Diedtieh guvvide jïh lohkh gâessie mahta vaarege årrodh valkesisnie daelvege.

Soptsestalletememah:
Mah haestemh valkesisnie daelvege?

Darjomh:
Heannadimmieh guvviedidh gusnie tjuara vâarege årrodh valkesisnie daelvege.

Vaestiedassh:

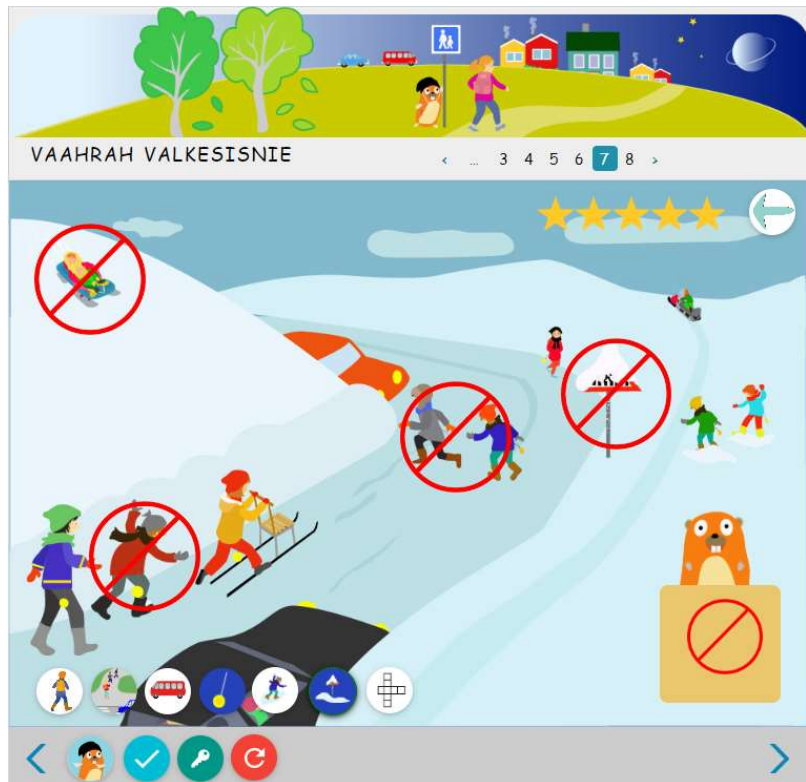

Digigaejsie kap. 2, s. 7: Vaahrah valkesisnie

Tjoetje:
Vaahrah valkesisnie
vuajnah? Biejh rööpses
gievliem dejtie sijjide
gusnie maahta vaarege
årroth valkesisnie.

Vaestiedassh:

Valkese daelvege, s. 28 – 29 (barkoegærjan s. 19)

● Valkese daelvege Valkese

Daelvege tjoerebe enn vääregåbpoe årrodh valkesisnie dan ävteste:

- geerve tjoedtjestidh daelviedaelhkesne
- geerve vuejnedh jih vuajnalgidh jolle lopme-raedtiej bijjeli
- mahta njalhkede årrodh geajnosne
- vaarege bijlegeajnoen vöoste gierestidh
- lopme mahta geajnoetsieggh gaptjedh

Geajnoe aaj daamtajåbpoe siegkebe daelvege gosse lopme geajnoen gåab-pegen bielesne. Dagke bijlevuejije ij tsiegghem vaedtsemesijien bijre vuejnieh gosse tjuatseme.

28

29

★
Maam guvvesne vuajnah?
Mij vaarege vääjnoe guvvesne?
Maam ij byörh darjodh?

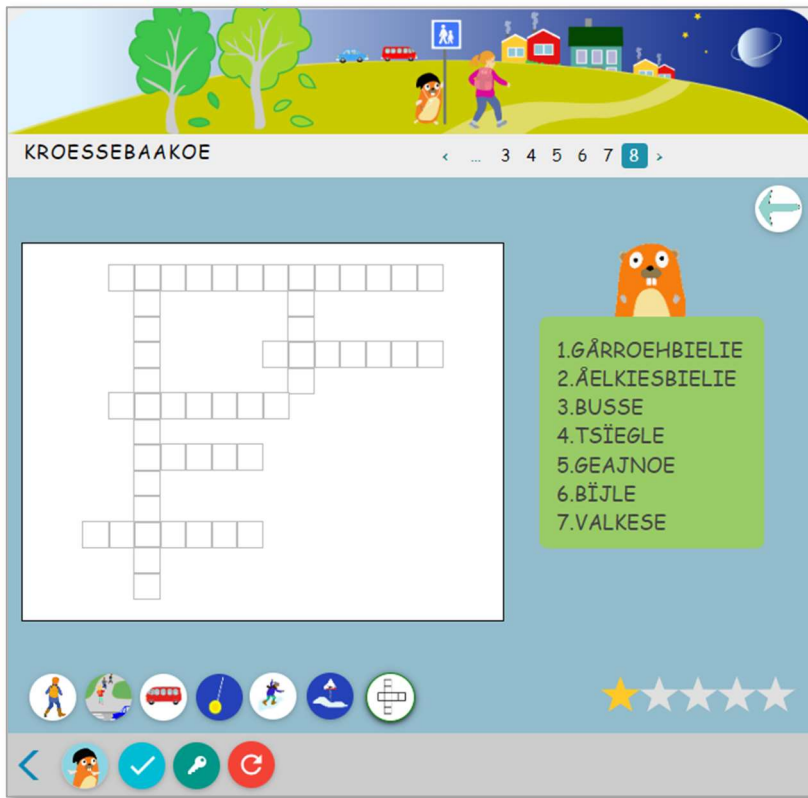
Valkese daelvege Valkese 28 - 29

Lohkh raajesidie jih guvvedh sievem reaktoe gávvan. Klaeredh guvviem.

- Daelvege geerve bijlem varke tjoedtjestidh.
- Vaarege gierestidh bijlegeajnoen vöoste.
- Geerve vuejnedh jih vuajnalgidh gosse jolle lopmeraedtieh.
- Mahta njalhkede årrodh geajnosne.
- Lopme mahta valkesetsiegghem gaptjedh.

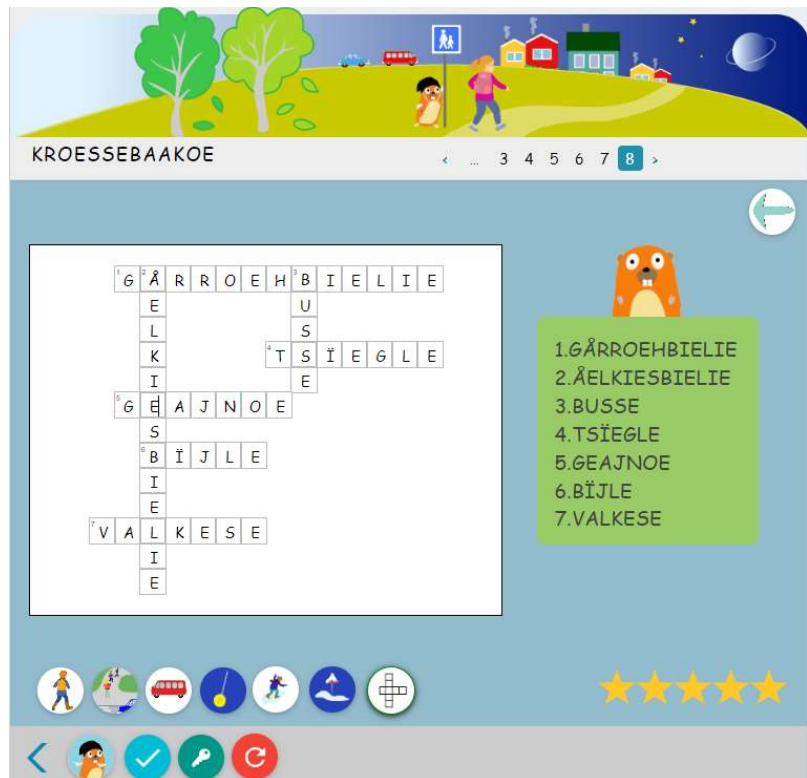
19

Digigaejsie kap. 2, s. 8: Kroessebaakoe

Tjoje:
Daelie gellie orre
valkesebaakoeh liereme.
Tjaelieh baakojde.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Valkesetjoevkese, s. 24 – 25 (barkoegærjan s. 17)

Valkesetjoevkese
Valkese

Dejnie sijnine gusnie jijnje valkese mahta valkesetjoevkesh ärrodh. Dah viehkietieh gosse edtjebe geajnoen bijjelen vaedtsedh olles ovlahkoeh sjugneht.

Rööpses tjoevke lea bijjemes. Dan guhkiem rööpses tjoevkese mijjeh tjöödtjestibie vuertebe.

Viskes tjoevkese lea gaskoeh jih soptseste varke kruana tjoevkese sjædta. Dellie tjoerebe väärikehke ärrodh.

Kruana tjoevkese vöölemes jih soptseste daelie äadtjobe vaedtsedh.

Rööpses - tjöödtjesth

Viskes - vuertieh

Kruana - vaedtsieh geajnoen bijjelen

24
25

Ulmie: Lieredh valkesetjoevkesen leah golme tjoevkesh. Daejredh valkesetjoevkesisnie rööpses, viskes jih kruana tjoevkesh.

Soptsestallemeteemah:

- Man ävteste vihkele njoelkedassh jih valkesetjoevkesh fulkedh?
- Mij mahta heannadidh jis ij valkesetjoevkesidie fulkh?

Lohkh vielie:

<https://no.wikipedia.org/wiki/Trafikklys>

Valkesetjoevkese Valkese 24 - 25

Klaeredh valkesetjoevkesidie reaktoe klaeriegumie. Tjoelieh baakjode reaktoe klaerien lihke.

vaedtsieh

vuertieh

tjöödtjesth

tjöödtjesth

vuertieh

vaedtsieh

Guvvedh jijtjemdh gosse geajnoen bijjelen voadtsah. Klaeredh guvviem.

17

Digigaejsie kap. 2, s. 9 Refleksjovne

Digigaejsie kap. 2, s. 10 Illedahkh

ILLEDAHKH	REAKTOE VAESTIEDASSH	BÁAJHTODE
VALKESE TJAKTJEGE JIH DAELVEGE	100%	0 / 0
SKUVLEGEAJNOE	0%	0 / 0
VAADTSAHTAHKE	0%	0 / 0
GUKTIE SKUVLESE VUELKEBE?	0%	0 / 0
REFLEKSE	0%	0 / 0
VALKESE DAELVEGE	0%	0 / 0
VAAHRAH VALKESISNIE	0%	0 / 0
KROESSEBAAKOE	0%	0 / 0
REFLEKSJOVNE	0%	0 / 0
ÁLLESTH	11%	0 / 0

3. DEJPELI JÏH DAELIE

Digigaejsien 3. kapihtelen svaalhtese: <https://www.mauthor.com/present/6243971814260736>

Ulmie:

- goerehtidh jÏh æhpiedehtedh guktie almetjÏh veasoejin akten jallh göökti boelvi mænngan

Digigaejsie kap. 3, s. 1: Dejpeli jÏh daelie

Tjoeje:

Veeljh laavenjassem.

Soptsestallemeteemah:

- Maam daajrah dejpeli bijre?
- Mij lij joeektse duvvegen lihke dejpeli goh daelie?

Digigaejsie kap. 3, s. 2: Mearoegaedtie

Tjoeje:

Soptsestallede guktie datne vïenhth almetjÏh mearoegaedtesne veasoejin dejpeli. GihtjÏh dov eejhtegh jallh aahka gon aajjah jallh jeatjebh mejtie damth, jieleden bijre mearoegaedtesne dejpeli.

Darjomh:

Museumisnie mïnnedh

Teekstegærja: Dejpeli mearoegaedtien lihke, s. 30 – 31 (barkoegærjan s. 20)

DEJPELI JÏH DAELIE

● Dejpeli mearoegaedtien lihke

★ Maam dejpeli bijre daajrah?
Giem mahtah gihtjedh jis sijhth vielie daejredh?

Ulmieh

- diejvesidie dejpeli, daelie jih bæetijen æjkien jÏtse bijre jih sov fuelhkien bijre nuhtjedh
- histovrijes teemah æhpiedtedh tjaalegi, guvviej, filmen, maalli jih digitaale dirregi tÏjrrh
- soptsesh almetji bijre dejpeli gaavnehtidh jih joekehtsi jih hedtiej bijre soptsesidh dejpeli jih daelie

Dejpeli jieledie lij jeat jahlaakan goh daelie. Histovrije dejpeli bijre soptsese.

Guvvesne vuajnah guktie lij mearoegaedtesne dejpeli. Guktie almetjh desnie veasoejin?

30
31

Dejpeli mearoegaedtien lihke

Biejh nommerem reaktoe sæjjan.

1. dimpergædætie 2. gueliesijtie 3. mearoe 4. vinhtse 5. govsh

Tjælieh sjiehteles baakoeh raajesinie.

Guelieseajhtan guelieh _____

Mijjeh viermine _____

Mearosne _____ gøøledibie.

gævnjobe

gøøledibie

doerskem

biejebe

20

Dejpeli mearoegaedtien lihke

Biejh nommerem reaktoe sæjjan.

1. dimpergædætie 2. gueliesijtie 3. mearoe 4. vinhtse 5. govsh

Tjælieh sjiehteles baakoeh raajesinie.

Guelieseajhtan guelieh **gævnjobe**.

Mijjeh viermine **gøøledibie**.

Mearosne **doerskem** gøøledibie.

gævnjobe

gøøledibie

doerskem

biejebe

20

Digigaejsie kap. 3, s. 3: Mearoegaedtien stääkegaevnieh

Tjoeje:

Laara mearoegaedtesne årrooji. Diedtieh bovtse dorjesovveme pænnijste, dellie laavenjassem åadtjoeh.

Darjomh:

- Jis gaavnh, vaeltieh båeries stääkegaevnieh meatan skuvlese, guktie learohkh maetiehk riektesisnie vuejnedh magkerh stääkegaevnieh mah gååvnesin dejpeli.
- Bööredh naakenh skuvlese mah soptsestiehk guktie dah stääkedin dejpeli.
- Darjode bovtsh siegkies åeksijste (rijsebovtsh)
- Tjööngkhede gierkieh,

baahrtsegh jïh jeatjah aath, jïh darjode gaartenem govsigujmie jïh jeatjah aatigujmie dejstie

- Darjode baarkoevïnhtsem (vuartesjh åssjalommesem daesnie) <https://www.eliasklubben.no/lag-egen-barkebat-seil-garde/>

Laavenjassen vaestiedassh:

**Teekstegærja: Stååkegaevnieh mearoegaedtsene, s. 32 – 33
(barkoegærjan s. 21)**

Digigaejsie kap. 3, s. 4: Mearoegaedtien gâetieh

Tjoeje:
Magkerh gâetieh
gâavnesin dejpeli?
Diedtieh baakojde
rovhtine.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 3, s. 5: Bijjene vaeresne dejpeli

Soptsestallemeteemah:

- Giem maehthebe gihtjedh juktie åadtjodh vielie daejredh dejpeli bijre?
- Maam arvojde bovtse almetjidie utni dejpeli?

Teermh:

- Sijhtie juelkiej nelnie gusnie mij akt vöörhkesovvi, vuartesjh gaskoeh guvvesne)
- Gierehtse
- Låavthgåetie
- Raajroe
- Saakoebuehkie
- Tsegkieh

Darjomh:

- Darjode saakoebuehkiem jñh sijhtiem siegkies åeksijste

Tjoeje:

Soptsestallede guktie datne vïenhth almetjh bijjene vaeresne veasoejin dejpeli. Gihtjh dov eejhtegh, aahka gon aajjah jallh jeatjebh mejtie damth maam dah daejrieh jieleden bijre bijjene vaeresne dejpeli.

Teekstegærja: Dejpeli vaeresne, s. 34 – 35 (barkoegærjan s. 22)

● Dejpeli vaeresne
Dejpeli jih daelie

Mah sáarhts darjomesh maanah vaeresne utnin dejpeli?

Bovtse beapmoem jih vaarjelimmiem vedti, bovtselij aaj vuajastahke almetjidie bijjene vaeresne. Almetjih vaanterdin desnie gusnie bovtsel baalkerdi.

Beapmoem tjoerin sijhtien nille vóorhkedh olles juvrh beapmoem vaeltieh.

34
35

Dejpeli vaeresne

Tjælieh taalide reaktoe sijjesne.

1. láavthgæetie   2. derhviegæetie   3. gieriehtse
4. soehpenje   5. vuejemerántjoe

Tjælieh sjielieles baakoeh raajesinie.

Gieriehtsinie vuejemerántjojne _____
_____ áadtjestibie.

Aelhkíe láavthgæetiem _____ jìh _____

vuejebe
soehpenjinie
tseegkedh
rijvestidh

22

Dejpeli vaeresne

Tjælieh taalide reaktoe sijjesne.

1. láavthgæetie   2. derhviegæetie   3. gieriehtse
4. soehpenje   5. vuejemerántjoe

Tjælieh sjielieles baakoeh raajesinie.

Gieriehtsinie vuejemerántjojne **vuejebe** _____
soehpenjinie _____ áadtjestibie.

Aelhkíe láavthgæetiem **tseegkedh** _____ jìh **rijvestidh** _____

vuejebe
soehpenjinie
tseegkedh
rijvestidh

22

Digigaejsie kap. 3, s. 6: Stååkegaevnieh bijjene vaeresne

Tjoeje:

Birje bijjene vaeresne årroeji. Magkerh stååkegaevnieh Birjen? Diedtieh gávvan jñh teekstese mah ektesne govlehtuvvieh.

Darjomh:

- Stååkedidie «båatsoeburrie jñh bovtse» ålkone
- Darjode giedtiem siegkies åeksijste
- Åadtjestidh

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Stååkegaevnieh vaeresne dejpeli s. 36 – 37 (barkoegærjan s. 23)

● Stååkegaevnieh vaeresne dejpeli

Dejpeli maanah tjoerin stååkedidh dejnie mij lihkebisnie jih vaeresne gååvnesi, goh tjærvie, soehpenje, rijsie jih moere. Maanah giedtieh darjoejin jih spaahkoeh lin bovtsh.

★ Datne naan æjkieh rijsiebovtshine stååkedamme? Voejhkelh bovtsem darjodh rijseste.

36

Dejpeli jih daelie

Spaahkoe lea baatsahtassh mærngan moerh tjoehpeme. Åaksesjidh lea seamma goh æksieh moerijste tjoehpedh.

☀ Spaahkoe lea baatsahtassh mærngan moerh tjoehpeme. Åaksesjidh lea seamma goh æksieh moerijste tjoehpedh.

37

Stååkegaevnieh vaeresne dejpeli Dejpeli jih daelie 36 - 37

Mij ij s'jieht h dejpeli? Guvvedh gievljem dej bi'jre.

Tjælieh linjaj nelnie vuelielisnie maam almetjh guvvesne jiehtieh.

nyjsenæjja: _____

ålma: _____

maana: _____

Tjælieh baakojde linjaj nelnie.

göökte rijsiebovtsh

soehpenje	tjærvie	soehpenje
bienje	soehpenje	bienje
rijsiegiedtie	soehpenje	rijsiegiedtie
tjærvie	soehpenje	tjærvie

23

Stååkegaevnieh vaeresne dejpeli Dejpeli jih daelie 36 - 37

Mij ij s'jieht h dejpeli? Guvvedh gievljem dej bi'jre.

Tjælieh linjaj nelnie vuelielisnie maam almetjh guvvesne jiehtieh.

nyjsenæjja: _____

ålma: _____

maana: _____

Tjælieh baakojde linjaj nelnie.

göökte rijsiebovtsh

göökte rijsiebovtsh	tjærvie	soehpenje
rijsiegiedtie	soehpenje	bienje
rijsiegiedtie	soehpenje	rijsiegiedtie
rijsiegiedtie	soehpenje	tjærvie

23

Digigaejsie kap. 3, s. 7: Voenesne

Soptsestallemeteemah:

- Gærhkoe lij daamtaj gærhkoevoenesne
- Mij lea dïmperegåetie?
- Guktie voeneste voeneste vöölki?
- Gusnie gaajhkh gåetieh lin jeanoebealesne?

Tjoeje:

Soptsestallede guktie datne vïenhth almetjh voenesne årroejin dejpeli.

Gihtjh dov eejhtegh, aahka gon aajjah jallh jeatjebh mejtie damth maam dah daejrieh jieleiden bijre voenesne dejpeli.

Teekstegærja: Dejpeli voenesne s. 38 – 39 (barkoegærjan s. 24)

● Dejpeli voenesne
Dejpeli jih daelie

Dimperegäetie lea dimperistie dorjesovveme. Dimpere lea bigkeme-iebne moereste.

Voenen maanah jih geerve almetjh daamtaj dimperegäetesne ärroejin. Dej lin gäetienkreekh jih dah göölin.

Voenesne lij bovre gusnie meehti tjet-gieth äesteh, jih gusnie almetjh riexsegh doekin mejtie lidtin jih goelkegamegh mejtie gäaroojin.

Mah gäetien kreekh utnin dejpeli? Maam nähtojde govseste, sirveste jih tjiillegistie äädjtje? Misse dejtie nuhtji?

38
39

Dejpeli voenesne

Dejpeli jih daelie 38 - 39

Tjælieh baakojde reaktoe sijjesne.

gäetienkreekh   sovkedh   guelie   dimperegäetie   sleejedh

Tjælieh sjihteles baakoem raajesisnie.

Mijjeh leajojne _____ sleejebe   doeredh

Tjoerebe viermide _____ jih _____ biepmehtidh

Edtja govside _____ jih _____ buhtjedh

jadtedidh

24

Dejpeli voenesne

Dejpeli jih daelie 38 - 39

Tjælieh baakojde reaktoe sijjesne.

gäetienkreekh   sovkedh   guelie   dimperegäetie   sleejedh

sleejedh

guelie

sovkedh

Tjælieh sjihteles baakoem raajesisnie.

Mijjeh leajojne **sleejebe** _____ sleejebe   doeredh

Tjoerebe viermide **buhtjedh** _____ jih **doeredh** _____ biepmehtidh

Edtja govside **biepmehtidh** _____ jih **buhtjedh** _____

jadtedidh

24

Digigaejsie kap. 3, s. 8: Stååkegaevnieh voenesne

Tjoje:

Piere voenesne årroeji.
Magkerh stååkegaevnieh dan?

Diedtieh gávvan jih teekstese mah ektesne govlehtuvvieh.

Darjomh:

- Darjode sírvh bahtsegijsie jih siegkies åeksijste

- Darjode baarhkoevinhtsem

Vaestiedassh:

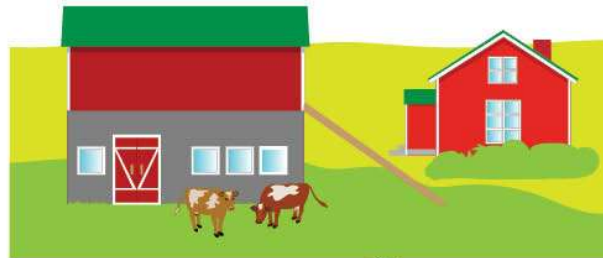
Teekstegærja: Dejpeli stääkegævnieh voenesne s. 40 – 41 (barkoegærjan s. 25 - 26)

Dejpeli stääkegævnieh voenesne

Dejpeli jih daelie

Voene maanah aaj stääkedin dejnie maam älkone gaavnin, jih sirvh jih govsh rijsese darjoejin. Gierkijste gaertenem darjoejin.

Ävtesne tjoeri akten jeatjah almetjasse vaedtsedh jis sijhti soptsestidh, dellie tellefovnh jallh daatovrh idtjin gäävnesh mejjgumie meehti mubpiejgumie gaskesadtedh.

Datne pryöveme vintsem baarhkoste jallh jeatjabistie darjodh maam älkone gaavnh? Biessie hijvenlaakan sjeahta sigline.

Gaertene: gætie gæतिकreekigumie

40

41

Dejpeli stääkegævnieh voenesne

Dejpeli jih daelie 40 - 41

Guvvedh jih klaeredh stääkegævnieh mejjgumie dejpeli stääkedi.

25

Guvvedh jih tjaelieh stääkegævniej bijne daelie jih ävtesne.

Ävtesne

Daelie

--	--

Guvvedh stääkegævniem maam bööremes lyjhkh jih tjaelieh golme raajesh guvvien lihke.

Mij daate?

Mestie stääkegævnie dorjesovveme?

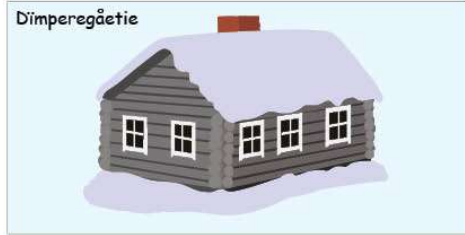
Göessie dejnie stääkedh?

26

Teekstegærja: Årromesijjeh dejpeli s. 42 – 43 (barkoegærjan s. 27)

● Årromesijjeh dejpeli

Dejpeli jih daelie

Dejpeli stoerre fuelhkieh jih gellie boelvh ektesne årroejin. Aaj gäetien kreekh meehtin almetjigujmie ektine årrodh.

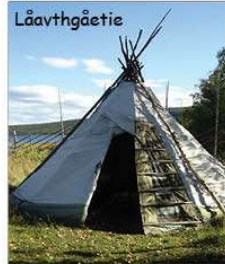
Almetjh gäetesne, derhviägäetesne, otneresgäetesne, låavthgäetesne jallh dimperegäetesne årroejin dejpeli.

Daelvege lij tjäetskeme desnie årrodh, tjoerin dällem bäeltiehtidh.

★ Datne derhviägäetesne jallh låavthgäetesne jijjedamme?

42

★ Birrh dov aahkam jallh aajjam soptsestidh guktie dej aahkah jih aajjah årroejin dejpeli.

43

Soptsestallemeteemah:

- Mejnie gätine learohkh Leah vyöseme?
- Magkerh gätine eejtegh jih aahka gon aajjah vyöseme? Gihtjh gäetesne jis learohkh eah daejrieh.
- Mij joekehtse daaj baaletje gätiej jih dejpeli gätiej gaskem?

Darjomh:

- Darjode båeries årromesijjeh klaassetjiehtjelisnie
- Minnede museumisnie juktie båeries årromesijjeh vuartasjidh

Årromesijjeh dejpeli Dejpeli jih daelie 42 - 43

Veelj aktem dejstie årromesijjiste mah dejpeli åtnasovin jih guvvedh dam. Tjælieh ånnetji årromesijjien bijre.

27

Digigaejsie kap. 3, s. 9: Skuvle dejpeli jïh daelie 1

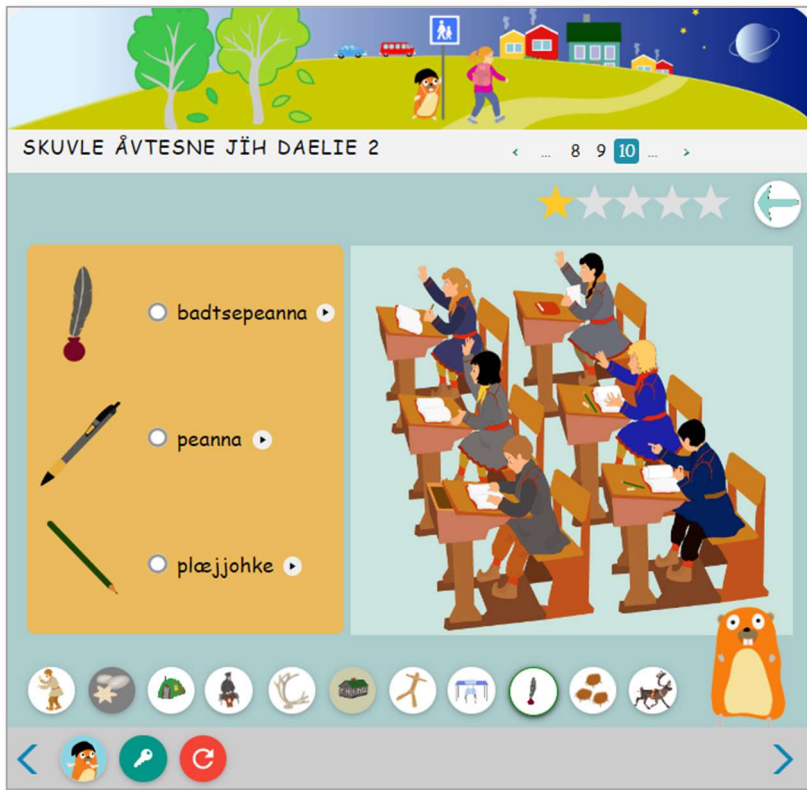

Tjoeje:
Tjaelieh “ävtésne” jallh
“daelie” raajesisnie.

Vaestiedassh:

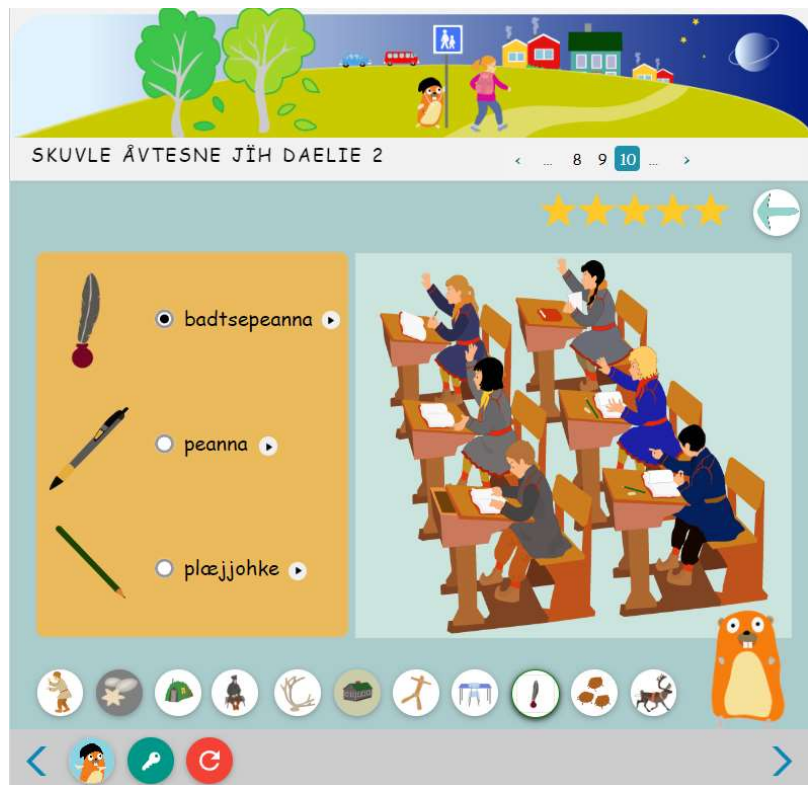

Digigaejsie kap. 3, s. 10: Skuvle åvtesne jïh daelie 2

Tjoeje:
Mejnie tjeeli dejpeli?
Veeljh reaktoe
tjaelemedirregh.

Vaestiedasse:

Teekstegærja: Skuvle åvtesne jìh daelie s. 44 – 45 (barkoegærjan s. 28)

● Skuvle åvtesne jìh daelie
Dejpeli jìh daelie

Dejpeli maanah tjoerin moerh guedtedh skuvlen sijse guktie meehtin bàeltiehtidh. Eejhtegh laejpieh skuvlese bàahnkesjin jìh learohkh muerjìeh tjöönghkin daalvan.

Dejpeli maanah saemien vaarjoeh utnin fierhten biejjien.

44

Mij stööreres joekehtse daaletje jìh dejpeli skuvlen gaskem?

Dejpeli skuvle lij ajve nöörjen, sveerjen jallh säevmien gjelesne. Daelie dovne saemien gjelelierehtimmiem jìh lierehtimmiem saemiengielesne äädtje.

45

Soptsestallemeteemah:

- Mij lij jeatjahlaakan jìh mij seamma skuvlesne dejpeli, jis daaletje skuvline viertesth?

Darjomh:

- Dramatiseerh aktem tsiehkìem skuvleste dejpeli
- Jis dijìeh tjaelemedirregh dejpelistie gaavnede dellie maehdede pryövedh dejgumie tjaeledh
- Vuartesjh abc-gærjam jìh jeatjah skuvlegærjah dejpelistie

Vielie bìevnesh skuvlebaelien bìjre dejpeli:

<http://skuvla.info/>

Goltelh: [Skuvle-vaarjoeh](#) (NDLA)

Dejpeli jìh daelie 44 - 45

Skuvle åvtesne jìh daelie

Biejh kroessem laavenjasside jìh tsiehkide learohkh skuvlesne åvtesne utnin jìh daelie utnieh.

Åvtesne	Daelie
☒ moerh guedtedh	☐
☐ lieredh gaskeviermiem nuhtjedh	☒
☒ muerjìeh tjöönghkeah daalvan	☐
☒ internaatesne årroah	☐
☒ ajve gaptan nuhtjedh	☐
☒ saalmh ävhtan lierin	☐
☐ learohkh filmem vuartasjeh	☒
☒ ajve boarnieh moereduedtine giehtelin	☐
☒ ajve niejth myövvhkes duedtine giehtelin	☐
☒ boarnieh jìh niejth fiereguntene bielesne klasstjehtjìelìsne tjahkasjeh	☐

28

Digigaejsie kap. 3, s. 11: Stååkegaevnieh dejpeli

Tjoetje:
Tjælieh stååkegaevnieh nommem rovhtine. Veeljh dan mænngan dennie mubpene rovhtesne mejtie stååkegaevnieh dejpeli åtnasovvin jallh daelie.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 3, s. 12: Dejpeli vuajahtahkh

Tjoeje:
 Biejh vuajahtahkide reaktoe sæjjan dan mietie mejtie dejpeli åtnasovvin jallh daelie.

Vaestiedassh:

Vuajastahkh dejpeli s. 46 – 47 (barkoegærjan s. 29)

Vuajastahkh dejpeli

Dejpeli vuajastahkh lin vinhtse, hierkie, bovtse, treavkah jìh almetjh aaj jìjnjem veedtsin.

Dejpeli ij lij dan gellie geajnoeh. Almetjh jeanoej jìh jaevriej mietie vöölkin giesege, jìh jìengesne daelvege.

Vuejemeãant joen minngesne gierehtsem utnin gusnie almetjh meehtin tjakkasjidh jallh vaarooeh utnedh. Hierkien minngesne slæzram jallh väägnam utnin.

Dejpeli jìh daelie

Daajbaaletje vuajastahkh bensijnem jallh dieselem "bæltens-aamhtine" daarpesjeh. Magkeres "bæltens-aamhtem" vuajastahkh dejpeli utnin?

Daelie almetjh gellie brìjh utnieh.

46
47

Soptsestallemeteemah:

- Guktie dov aahka gon aajjah vöölkgian dejpeli?
- Magkeres «bæltiemassem» vuajastahkine dejpeli nuhtji?

Vuajastahkh dejpeli Dejpeli jìh daelie 46 - 47

Jis lih dejpeli vyöseme, guktie lih sijhteme vuelkedh sijjeste sæjjan? Enn jeatjebh dov fuelkesne? *Guvvedh.*

29

Teekstegærja: Dírregh dejpeli s. 48 – 49, Barkoegærjan s. 30

Dirregh dejpeli

Aaksjojne moerh jih äksieh tjoehpi.

Ävtesne idtji maasjinah utnieh mah kraesiem sleejin. Dellie kraesiem **leajojne** sleejin.

Onne **tjearone** lij nuhteligs dirrege gosse suejnieh tjoehpi.

★ Dijen dagkerh dirregh gäetesne jallh aahka gon aajjan luvnie? Gieh dejtie nuhtjeme?

48

Dejpeli jih daelie

Ävtelen mahta gaamesh jih dueljiem nuhtjedh tjuara dejtie nieskedh, guktie soenh jih buejtie loevenieh. **Nieskemeruevtie** ätnasävva gosse dueljiem neaska.

Gosse lij gööleminie dellie lij hijven **gueliekråvtjem** utnedh gosse edtji naan stoerre guelie vinhtsen sijse lutnjedh.

Naehpien njaelmie lea unnebe goh naehpien gaalloe olles mielkie stiebpesh gosse aaltoem bähjtja.

Smírre smírregäetesne barka, jih dirregh metalleste dällesne hammode, vuesiehtimmien gaavhtan leajoen jih nejpien aavtjoe.

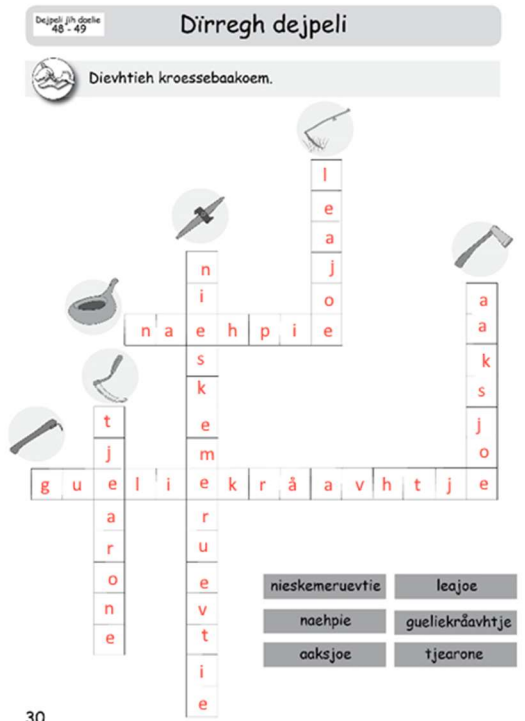
49

Soptsestallemeteemah:

- Naakenh daejstie dírregijstie dijen luvnie jallh aahka gon aajjan luvnie? Gieh dírregidie nuhtjeh?
  - aaksjoe
  - tjearone
  - nieskemeruevtie
  - naehpie
  - gueliekråvtje
  - leajoe

Dirregh dejpeli

Dievhtieh kroessebaakoem.

nieskemeruevtie	leajoe
naehpie	gueliekråvtje
aaksjoe	tjearone

30

Teekstegærja: Beapmoe dejpeli s. 50 – 51, Barkoegærjan s. 31

Beapmoe dejpeli Dejpeli jñ dælie

Loese

Barkoe

Gejhkiebarkoe

Barkoekrovhte

Maeliegoervh

Barkoekrovhtem tseegkedh jiehtebe gosse barkoem voessjebe leekedimmien mænnan.

Dejpeli gaajhkem byöpmedi maam eatnamistie åadtjoeji: barkoe, guelie jñ muerjie. Gaajhkem bovtseste jñ jeatjah kreekijste byöpmedi, jñ seahkoeh voessji jñ aajlagaahkoeh bäähkesji guktie gaajhke nåhtojne sjïdti.

Muerjeh dätnoej sijse vöörhki jñ mielhkeste vuastam darjoeji mij guhkiem stääradi. Dejpeli aaj sjædtoeh byöpmedi, vuesiehtimmien gaavhtan faatna/batske jñ jåama.

Faatna

★ Datne naan sjædtoem eatnamistie damth maam mahta byöpmedih?

Jåama

Laadtegh

5051

Soptsestallemeteemah:

- Guktie beapmoem jurjiehti dejpeli gosse idtji elektrisiteetem utnieh?
- Gubpede almetjh beapmoem skååffin?

Materijelle: Plakaate jurjiehtimmien bijre maeliegoerveste

Darjomh:

- Dejpeli, gosse idtji vuebniem utnieh, dellie jissehts laejpieh/gaahkoeh darjoeji. Dejtie mahta learohkigujmie ektine darjodh.
- Vuartasjidie guvvieh aerpievuekien beapmoste, v.g. [maeliegoerve](#), [tjalnese](#) ([nettmage](#)).

Beapmoe dejpeli Dejpeli jñ dælie 50-51

Tjælieh maam gueleste, muerjeste jñ barkoste jurjehte.

barkoe

_____

guelie

_____

muerrjie

_____

Barkoste mahta _____ jurjiehtich,

Gueleste mahta _____

Muerrjeste mahta _____ jurjiehtich,

31

Teekstegærja: Dejpeli darjomes, s. 52 – 53, Barkoegærjan s. 32 – 33

Dejpeli darjomes

Doh jeanatjommesh jijtj bierkenin dejpeli, dej lij beapmoe jih idtjin dan stoerre gæetieh daarpesjh. Vaarjoeh jijtj gæaroedin.

hiessjedh   moerh tjoehpedh

miesiem mierhkesjdh

suejnieh tjoehpedh   gurredh

leekedidh   nieskedh

★ Mij joekehtse darjomi gaskem mearoegaedtesne, vaeresne jih voenesne? Mah sårhts darjomes daelie?

52

Dejpeli jih daelie

suejnieh tjoehpedh   gurredh

★ Dijken dagkerh dirregh gætesne jallh aahka gon aajjan luvnie? Gieh dejtie nuhtjeme?

53

Soptsestallemeteemah:

- Magkerh darjomes almetjh utnin dejpeli?
- Mestie dov maadteraahka jih maadteraajja jieliemassem åadtjoejin?
- Mah darjomes leah seammalaakan dejpeli jih daelie?

Dejpeli darjomes

Guvvedh sievem guvvin jih teeksten gaskem.

hiessjedidh

bæltensmoerem tjoehpedh

miesieh mierhkesjdh

suejnieh tjoehpedh

gurredh

leekedidh

nieskedh

32

Gaavnh 10 fejjlich dejpeli guvvesne. Guvvedh gievlum dej bijre.

33

NB! Båajhtode gærjesne. Reaktoe daesnie: bæltensmoerem tjoehpedh, gurredh

Digigaejsie kap. 3, s. 13 Reflekšuvdna

Digigaejsie kap. 3, s. 14 Illedahkh

ILLEDAHKH	REAKTOE VAESTIEDASSH	BÄAJHTODE
DEJPELI JIÏH DAELIE	100%	0 / 0
MEAROEGAEDTIE	0%	0 / 0
MEAROEGAEDTIEN STÄÄKEGAEVNIIEH	0%	0 / 0
MEAROEGAEDTIEN GÄETIEH	0%	0 / 0
BIJJENE VAERESNE DEJPELI	0%	0 / 0
STÄÄKEGAEVNIIEH BIJJENE VAERESNE	0%	0 / 0
VOENESNE	0%	0 / 0
STÄÄKEGAEVNIIEH VOENESNE	0%	0 / 0
SKUVLE DEJPELI JIÏH DAELIE 1	0%	0 / 0
SKUVLE ÄVTESNE JIÏH DAELIE 2	0%	0 / 0
STÄÄKEGAEVNIIEH DEJPELI	0%	0 / 0
DEJPELI VUAJAHTAHKH	0%	0 / 0
REFLEKSJOVNE	100%	0 / 0
ÄLESTH	15%	0 / 0

4. JAEPIEBOELHKH

Digigaejsien 4. kapihtelen svaalhtese: <https://www.mauthor.com/present/6275958985850880>

Ulmieh:

- seabradahkefaageles gyhtjelassh evtiedidh jih åehpiedehtedh
- buerkiestidh jih vuesiehtimmieh vedtedh gellievoetese jih seammavyörtegsvoetese Nöörjesne jih Saepmesne, joekoen saemien sliekth jih ovmessie fuelhkiehammoeh jih almetjekrirrieh

Digigaejsie kap. 4, s. 1: Saemien jaepieboelhkh

Tjoeje:

Saemien jaepie juakasávva gaektsie jaepieboelhkide: Daelvie, gjjredaelvie, gjjre, gjjregiesie, giesie, tjaktjegiesie, tjaktje jih tjaktjedaelvie. Diedtieh jaepieboelhkide.

Teekstigujmie:

Teekstegærja: Jaepieboelkhk s. 106 – 107, Barkoegærjan s. 74 – 75

JAEPIEBOLKH

● Gaektsie jaepieboelkhk

Saemieh lihke eatnamasse jielieh, jih eatnemen jarkelimmieh tsevtsieh mah barkoeh mijjeh darjabe, vuesiehtimmin gaavhtan baätsosne. Ovnessie barkoeh jaepiem gaektsie jaepieboelkhkide juekieh.

Ulmie

- Saemien jaepieboelhki sylkusem buerkiestidh, jih soptsesidh guktie, jieledie jih barkoeh leah jaepieboelkhkide ektiedamme
- Saemien jaepieboelkhk leah: gijre, gijregiesie, giesie, tjaktjegiesie, tjaktje, tjaktjedaelvie, daelvie jih gijredaelvie.

106 107

Ulmie:

Daejredh lea gaektsie jaepieboelkhk: gijre, gijregiesie, giesie, tjaktjegiesie, tjaktje, tjaktjedaelvie, daelvie jih gijredaelvie.

Soptsestallemeteemah:

- Magkerh barkoeh dov fuelhkie dej ovnessie jaepieboelhki?

Dæhkiebarkoe

Darjode ektesne aktem stoerre viedtjeplakaatem gusnie dijjeih guvviem guvviedidie fierhten jaepieboelhkese.

Lohkh vielie:

- Året i Sápmi, tjaelije: Marit Mikkelsdatter Eira Murud (ČáliidLágádus)

Gaektsie jaepieboelkhk

Tjælieh jaepieboelkhkide reaktoe sijjesne jih klaeredh guvviem.

gijregiesie	giesie	tjaktjegiesie	tjaktje
tjaktjedaelvie	daelvie	gijredaelvie	gijre

74

Guvvedh sievem baakoeh gaskem.

gijredaelvietjaktjedaelvie

gijregiesietjaktjegiesie

gijredaelvietjaktjegiesie

Guvvedh guvviem jaepieboelhkeste maam bööremes lyjkh.

75

Digigaejsie kap. 4, s. 2: Daelvie

Tjoeje:

Gåessie daelvie? Giesieh daelvieaski nommh reaktioe sæjjan gievlesne. Diedtieh dan mænngan kruana naastan.

Response:

Reaktioe! Daelvieaskh Leah goeve, tsiengele jih goevte.

Laavenjasse:

Tjoeje: Biejh guvvede gierehtsen sijse mah daelvie-askide sjiehtieh.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Daelvie s. 120 – 121, Barkoegærjan s. 85

Soptsestallemeteemah:

- Magkerh darjomh utnebe daelvege?
- Naakenh dov fuelhkesne duedtime giehtelieh? Magkeres duedtie?
- Magkeres duedtiem datne lyjhkh?

Daelvie Jaepieboelkkh
120-121

Daelvie lea goeven, tsiengelen jih goevten.

Daelvege sjehta duedtime giehtelidh, gosse joekoen tjáetskeme álkone. Maam dah vytnesjæjjah darjoeh?

nieskieminie
  gáaroeminie
  gurrieminie

①

②

③

① **gurrieminie**

② **nieskieminie**

③ **gáaroeminie**

Magkeres vætnoem datne bööremes lyjhkh? Guvvedh.

Tjælieh vætnoem nommem guvvien baalte.

85

Digigaejsie kap. 4, s. 3: Gijredaelvie

Tjoeje:
 Gåessie gijredaelvie?
 Giesieh gijredaelvien aski
 nommh reaktoe sæjjan.
 Diedtieh dan mænngan
 kruana naastan.

Vaestiedassh:

Response: Hijven! Njoktje
 jïh voerhtje Leah
 gijredaelvien askh.

Naestie-laavenjasse:

Tjoeje: Goltelh soptsesasse.
 Gaavnh dan mænngan
 baakojde rovhteviermesne.

Vaestiedassh:

Gijrejuhteme

Mov nomme Maarja jñh daelie soptsestem guktie lij meatan årrodh gijrejuhtiemisnie voestes aejkien. Viellebe Aanta aaj dåerede. Manne 8 jaepien båeries jñh viellebe 9 jaepien båeries. Månnoeh lean guhkiem aavoedamme jñh tjídtjiem viehkíehtamme gaajhkem peehkedh mij edtja meatan årrodh.

Mijjieh onne voenesne årrobe, gusnie ajve golme gåetieh. Mijjen gåetie, jiekien jñh seasan gåetieh. Jiekien ij leah maanah jñh seasan luvnie mijjen stoorrevielle Piere årroeminie. Seasan ij naan maanah.

Månnoeh tjuerien iktegisth båatsosne dåeriedidh jñh disse månnoeh haarjanamme. Månnoeh dam lyjhkoen. Ean maehtieh naakeni luvnie baetsedh jñh dan åvteste tjuerien gijrejuhtiemisnie dåeriedidh krievvine. Díhte gujht lustemes, juktie dellie åadtjobe krievviem giesielaantese dåeriedidh jñh mieside govledh jñh vuejnedh. Bovtse aalka noerhtese rahtjedh gijrege gosse aalka liemkiehtidh. Jahke-aaltoeh aelkieh noerhtese suehpedslaantese rahtjedh. Dah maehtieh aelkedh jñjjege rahtjedh gosse tjarve jñh mijjieh tuhtjebe gaajhke joekoen gieltege jñh luste.

Gijre lij, jñh tñjje båateme giesielaantese juhtedh. Påaski åvteli tjídtjie jñjnem gåarooji, gosse tjuavkadåbpoe sjídteme.

Díhte tjuara iktesth riejries årrodh gijrejuhtiemasse. Aehtjie doh jeenjemes daeverh gierehtsen síjse gaarhkeme jñh skovterem dovvene guktie díhte lea öörnegisnie. Mijjieh krievviem ryöjnesjamme mijjen hæhtjoen ålkolen abpe jñjjen. Dellie jñjje jñh biejjie båetieh gosse edtjebe juhtedh. Aehtjie, tjídtjie, seasa, jiekie jñh jñjmie lea gieriehtsidie gaarhkeme, gaajhke edtja meatan årrodh. Mijjen leah vñjhte skovterh. Aeredslåvnen voestes biejjien juhtebe Gaskejaevrien baaktoe, Saegkiepluevien gåajkoe. Mijjieh Saegkiepluevien jilliebealan juhtebe jñh desnie krievvie gååte mearan prihtjegem voessjebe jñh byöpmedibie. Gosse prihtjegem jovkeminie mijjen voenevoelph båetieh jñh mijjieh dållebealesne murriedibie. Mænngan dah mijjem viehkíehtieh vuemien bijjelen juhtedh.

Iehkedsbiejjien Bealloehæhtjoem jaksebe jñh desnie göökte jñjñh årrobe åvtelen jáerhkebe guevtelen bijjelen, gusnie lij vaenie gåatome. Aehtjie jñh jiekie krievvine soejmetje juhtieh vuemien bijjelen síjteste sæjjan. Gåalmeden jñjjen Jorpedeavesne jñjjedibie jñh dan mænngan aelkebe doh jolle tjahkh jñh giesielaantem vuejnedh. Dan luste lij. Mov lin voelph mah provhkin mannem vuertedh desnie.

Gosse edtjebe Jorpedeaveste juhtedh jiekie aaltoem vuepteste mij lea guadteme. Guktie edtjebe dellie darjodh gosse annje juhtiemisnie? Miesie ij nahkesjh krievviem dåeredh. Tjoerebe dam maanan gierehtsen nille gaarhkedh, gusnie månnoeh vielleh tjahkasjien. Mijjieh tuhtjebe daate dan luste. Miesien njuenie dan baahkes jñh myövvhkes. Åadtjoen mijjen galme njuenieh miesien baahke njuenien vööste biejedh. Maajetjh ij leah guhkie åvtelen skåajjem jaksebe gusnie kraesie jñh kruana. Aaltoe iktesth lihkebisnie ráavkeminie. Gosse krievvie tjöódtjeste aaltoe åådtje miesiem njammehtidh. Miesie mijjen voelpe sjædta jñh ean síjth dam aaltose vihth vedtedh. Miesie dan onne jñh myövvhkes. Díhte mijjen voelpe sjædta goske giesielaantem jaksebe. Nåake miesiem laehpedh men månnoeh daejrien dam tjuerien ajve darjodh.

Teekstegærja: Gijredaelvie s. 122 – 123, Barkoegærjan s. 86 – 87, bietskemeaarihke s.101

Soptsestallemeteemah:

- Magkerh darjomesh gijredaelvege?
- Gåabph bovtse jáhta gijredaelvege?
- Maam lyjhkh gijredaelvege darjodh?

Gijredaelvie

Gijredaelvie lea njoktjen jìh voerhtjen.

Gaavnh baakojde daabloeviermesne.

juhtedh   leekedidh   raerhkedh   krievvie   miesie

m	i	a	j	e	å	k	t	l
i	å	u	u	t	e	r	h	e
e	r	j	h	k	i	i	a	e
s	j	o	t	t	i	e	l	k
i	å	h	e	d	v	v	l	e
e	v	t	d	e	j	v	u	d
m	å	i	h	v	k	i	d	i
s	h	d	h	i	l	e	f	d
r	a	e	r	h	k	e	d	h

Tjaelieh soptsesem båtsoejaepien bijre. Nuhtjh baakoeh bijjielisnie viehkine.

Bietskich guviev bietskeme-aarihkeste jìh lijmesjh dejtie reaktioe daablojne.

Åvtesne Daelie

Gijredaelvie - åvtesne jìh daelie

86 87

101

Bietskeme-aarihke: Barkoegærjan sæjroe 87 govlesåvva bietskeme-aarihkesse sæjrosne 101.

Digigaejsie kap. 4, s. 4: Gijre

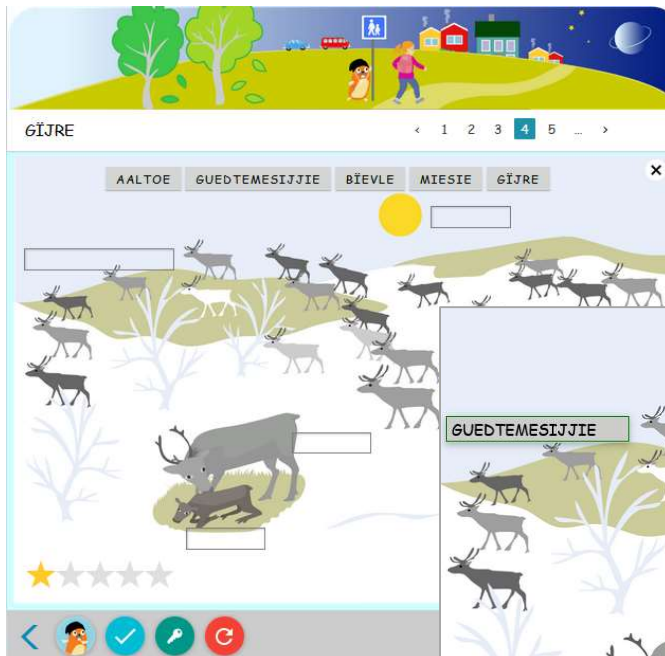
Tjoeje:
Gåessie gijre? Giesieh gijregiesiej nommh reaktoe sæjjan. Diedtieh dan mænngan kruana naastan.

Vaestiedasse:

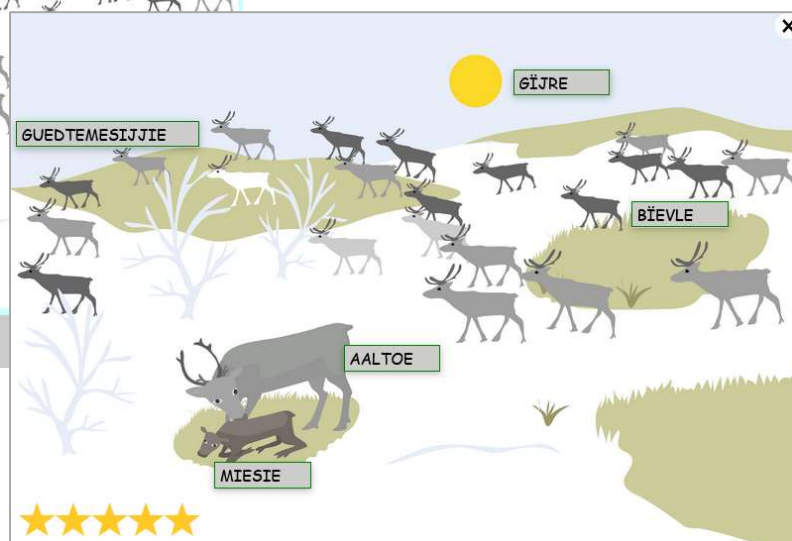
Response: Suehpede gijreaske.

Naestie-laavenjasse:

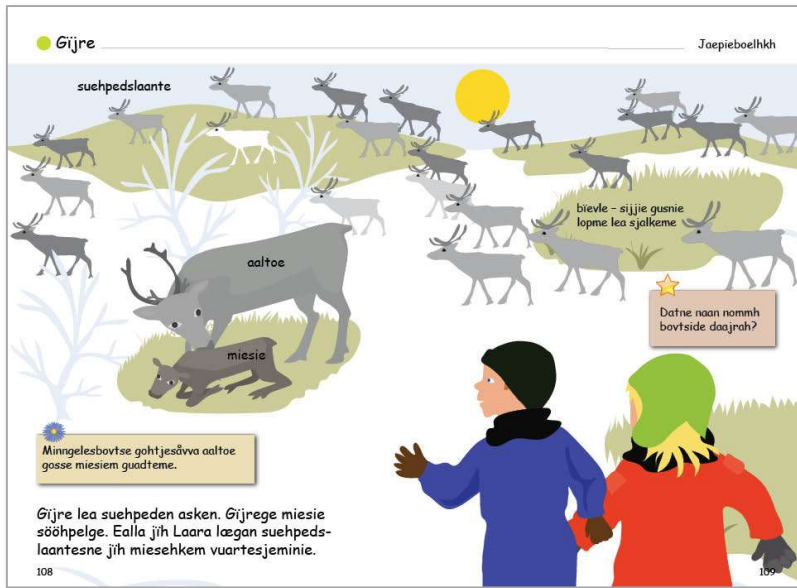

Tjoeje:
Jahke-aaltoe bieblem ohtsede. Miesie sööhpelge. Aaltoe miesiem njååle guedtemesijjesne. Miesie njamma. Tjaelieh baakojde reaktoe sæjjan.

Vaestiedassh:

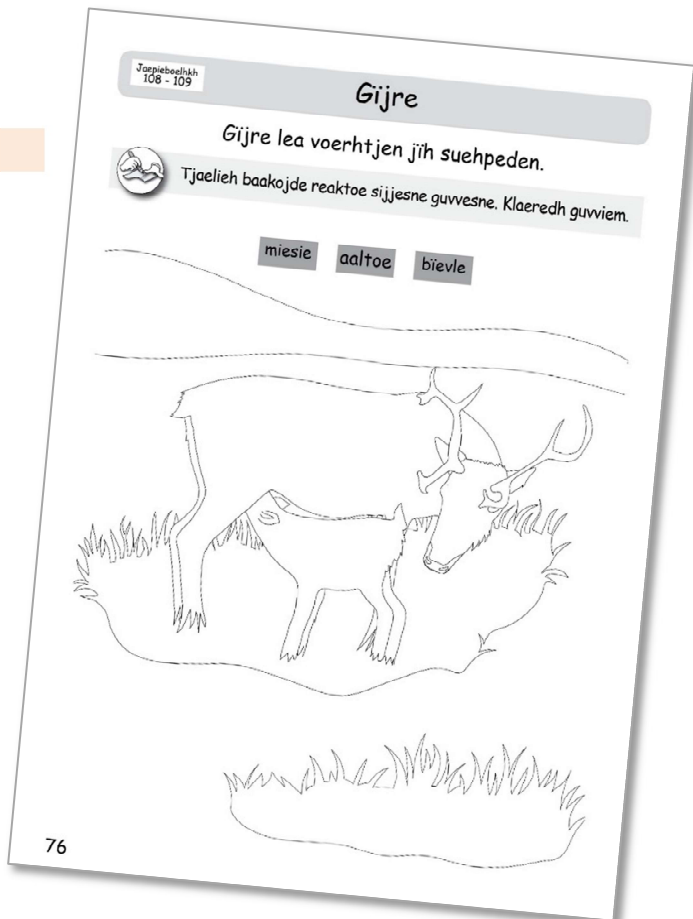

Teekstegærja: Gijre s. 108 – 109 (barkoegærjan s. 76)

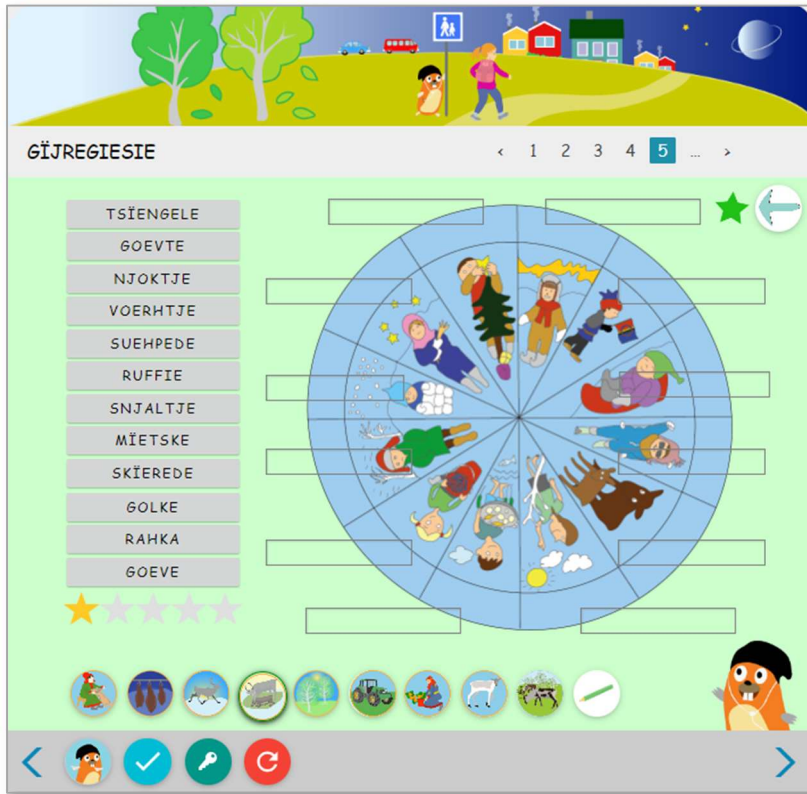

Soptsestallemeteemah:

- Guktie gijre bovtside baajnehte gosse beavla?
- Gusnie bovtsih gijrege jih giesege?
- Guktie mijjeh almetjh edtjebe bovtside krööhkestidh gosse guedteme?
- Mah nommh bovtside maehtebe?
- aaltoe - miesie: mah jeatjah baakoeparrh maehtebe kreeke-tjtidtjiej jih kreeke-maanaj bijre? (mearroe - fulle, sirve – laampe, gaajhtse – tjillege, bæhtjoe – skoerhtje)

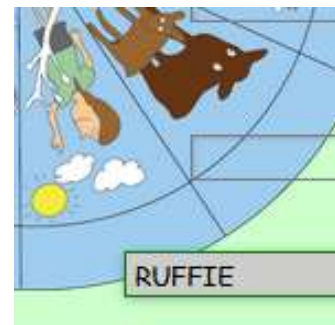

Digigaejsie kap. 4, s. 5: Gijregiesie

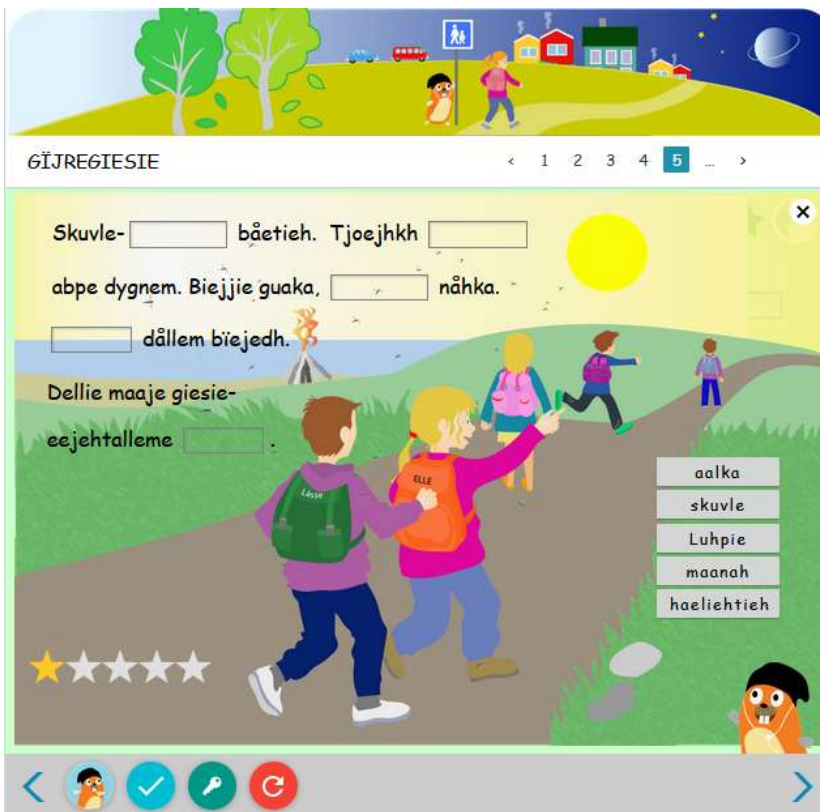

Tjoeje:
Gåessie gijregiesie?
Giesieh gijregiesieasken
nommh reaktoe sæjjan.
Diedtieh dan mænngan
kruana naastan.

Vaestiedasse:

Naestie-laavenjasse:

Tjoeje: Biejh baakojde
reaktoe raajesidie.

Vaestiedassh:

Gijregiesie s. 110 – 111 (barkoegærjan s. 77-79)

Gijregiesie
Ruffien gijregiesie. Dellie skuvle galhkoeh jïh tjoejhke bata. Tjuavkede jïjïh. Ruffien joveshkoeh jallh gaskegiesiem aavodibie. Gijregiesien miesieh mïerhkesjïbie.

Jaepieboelkhk

Jis tjaebpies vearelde joveshkoeh dellie tjaebpies giesie sjdta. Jis jueskies joveshkoeh dellie jueskies vearelde sjdta gellie vhkoeh.

Tjoejhke jeahta: Joveshkoebijïien manne batam ihkebe gokte klaahkaïumïe, jis im aarebi bateme.

★ Guktie datne joveshkoeh jallh gaskegiesiem aavodh?

Soptsestallemeteemah:

- Man guhkede maahta bovtseste rrodh jïh læjhkan damtijidh gïen bovtse lea?
- Mah djrehtimmieh learohkh miesiemïerhkesjïmmeste utnieh?
- Man vteste tjuaara miesiem mïerhkesjïdh?
- Mah jeatjah vuekieh gäävnesieh bovtsem mïerhkesjïdh, goh nejpïegïejh bieljïne?
- Gessie tjoejhke bata?

- Guktie tjoejhke bovtsem baajnehte?
- Guktie tjoejhke datnem baajnehte?
- Skuvle galhkoeh – misse datne aavodh?

Gijregiesie Jaepieboelkhk
110 111

Suehpeden minggiegietjesne jïh ruffien aalkoelisnie gijregiesie.

mïerhkesjïmmïegïedtie

1. skaarja

2. suelie, saerkie

3. snïjre

4. sloeptje

5. namhpe

6. namhp-kruehkie

7. namhp-seerkeldh

8. voelestahke, voeles

77

Guvvedh mïerhkem gusnie skaarja, suelie/saerkie jïh namhpe. Tjelïeh baakojde reaktoe sijjesne guvvien lihke.

skaarja   suelie, saerkie   namhpe

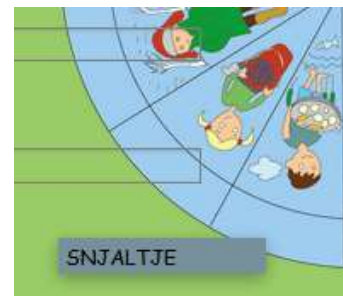
79

Digigaejsie kap. 4, s. 6: Giesie

Tjoetje:
Gåessie giesie? Giesieh giesieasken nommem reaktoe sæjjan. Diedtieh dan mænngan kruana naastan.

Vaestiedasse:

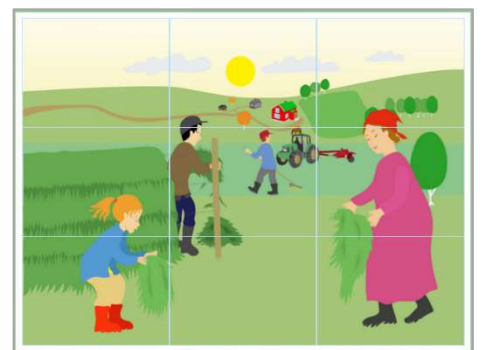
Response: Giesie snjaltjen.

Naestie-laavenjasse:

Tjoetje: Nossemespielem!

Vaestiedasse:

Digigaejsie kap. 4, s. 7: Tjaktjegiesie

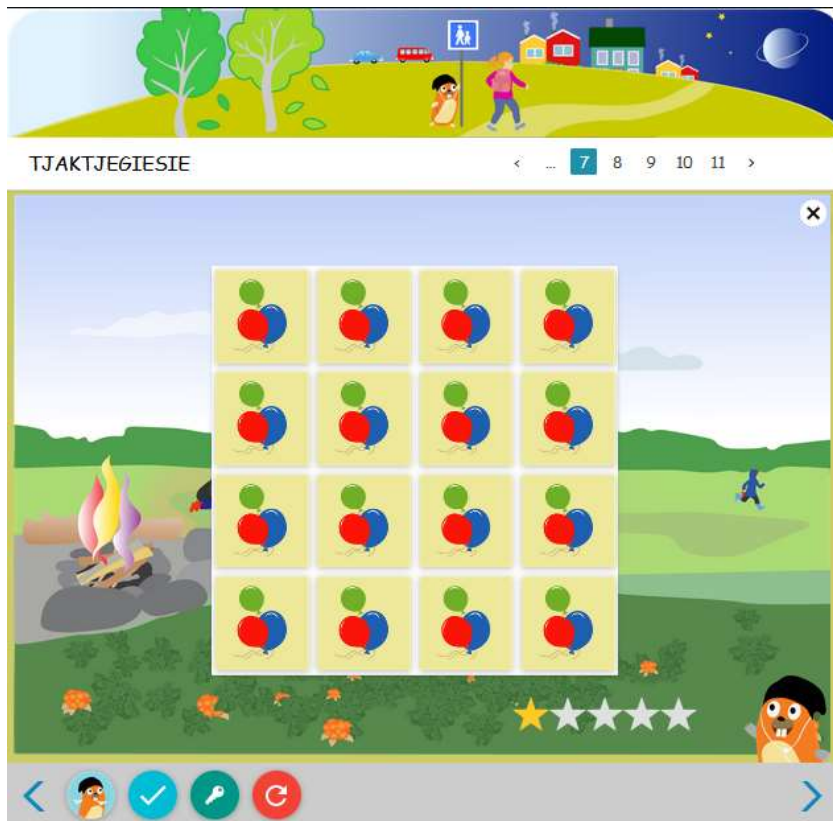
Tjoeje:
 Gåæssie tjaktjegiesie?
 Giesieh tjaktjegiesie-asken
 nommem reaktoe sæjjan.
 Diedtieh dan mænngan
 kruana naastan.

Vaestiedasse:

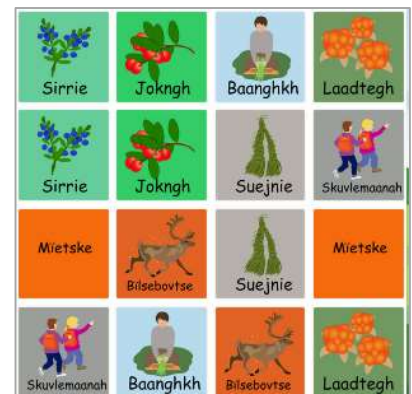
Response: Tjaktjegiesie lea mietsken.

Naestie-laavenjasse:

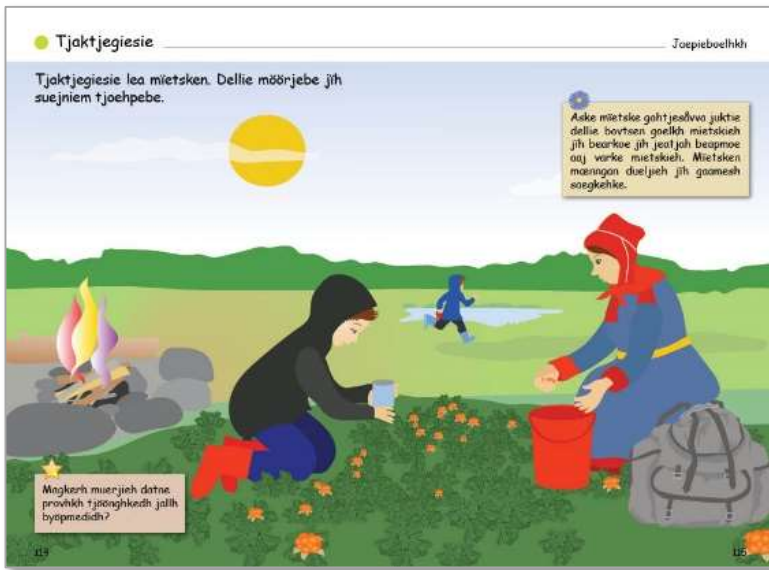

Tjoeje: Gaavnh paarride.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Tjaktjegiesie s. 114 - 115 (barkoegærjan s. 81)

Soptsestallemeteemah:

- Mah darjomesh tjaktjegiesege?
- Mah muerjeh provhkh tjöonghkedh jallh byöpmedidh?
- Magkerh gaamegh utni dejpeli, åvtelen eelkin gaamegh nuhtjedh mejtie fabrihkesne dorjeme?
- Mij bijvele utnedh gaamegi sisnie?
- Dijjeh naakenem damtede mah suejniem tjeuhpieh?

Tjaktjegiesie Jæpieboelkkh
114 - 115

Tjaktjegiesie lea mietsken.

Daesnie vuajnah guktie suejniem tjuahpa jih steallede. Tjælieh reaktoe baakoeh guvvej lihke.

tsæpmedh
 tjoehpedh
 pruvnielidh
 gajhkesjidh

tjoehpedh _____

tsæhpedh _____

pruvnielidh _____

gajhkesjidh _____

81

Suejnietjoehpemen bijre:

Fb-dæhkesne “Buđaldanideat” videove gååvnese suejnietjoehpemen bijre (tjoerh voestegh birredh lihtseginie sjidtedh dæhkesne)

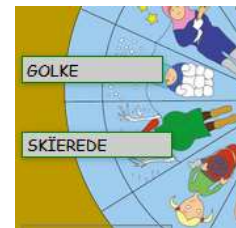
- <https://www.facebook.com/AikioBigga/videos/265374404104527/?v=265374404104527>
- <http://gahkkorcorustudentbhg.blogspot.com/2011/09/stuorit-ossodat-suidnen.html>
- TV-raajrosne «Searat» (noerhtesaemien) gusnie maanah suejniem veedtjeh: <https://tv.nrk.no/serie/searat/sesong/1/episode/2>

Digigaejsie kap. 4, s. 8: Tjaktje

Tjoje:
Gåessie tjaktje? Giesieh tjaktje-aski nommh reaktoe sæjjan. Diedtieh dan mænngan kruana naastan.

Vaestiedassh:

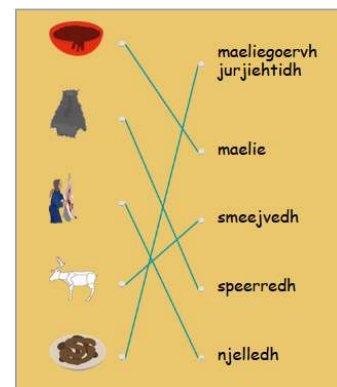
Response: Skierede jih golke Leah tjaktje-askh.

Naestie-laavenjasse:

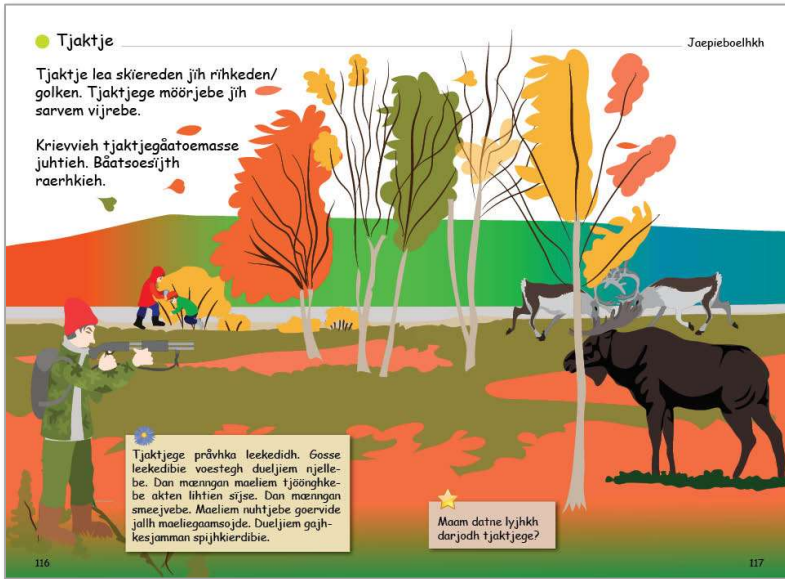

Tjoje: Gosse tjaktje prävha leekedidh. Gosse leekede, dellie aalka njelledh. Dan mænngan maeliem vaalta bæhtoen sijse. Mænngan niestiem smeejvie. Duelljiem speerrie. Diedtieh gävvan jih baakose mah ektesne govlehtuvvieh.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Tjaktje s. 116 – 117 (barkoegærjan s. 82 – 83)

Soptsestallemeteemah:

- Mah darjomesch dov fuelhkien tjaktjege?
- Man ävteste hijven bovsem leekedidh tjaktjege? Jìh sarvem jìh jeatjah kreekh vijredh?
- Maam tjuara darjodh gosse leekede? Maam dueljine dorje?
- Gäessie bovtsigujmie jähta tjaktjege?

Tjaktje

Tjaktje lea skiereden jìh golken.

Aelkieh nummerinie 1 jìh guvvedh sievem goske nummerasse njieljeluhkiegolme (43) bäätah. Maam vuajnah?

Manne vuajnam _____

Guvvedh sievem guvviem jìh teeksten gaskem.

Tjaktjen prävha leekedidh.

Gosse edt jìh leekedidh dellie voestegh dueljiem njallh.

Dan mænngan maeliem akten bæhtoen sijse vaaltah.

Dan mænngan niestiem smeejvh.

Maeleste goervh jallh maeliegaamsöeh darjobe.

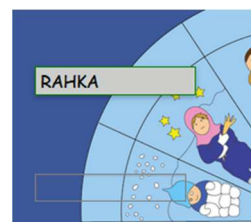
Dueljiem viedt jesne spijhkierdibie.

Digigaejsie kap. 4, s. 9: Tjaktjedaelvie / jemhkeldstijje

Tjoeje:
Goas čakča lea? Gaikko
mánuide daid namahusaid.

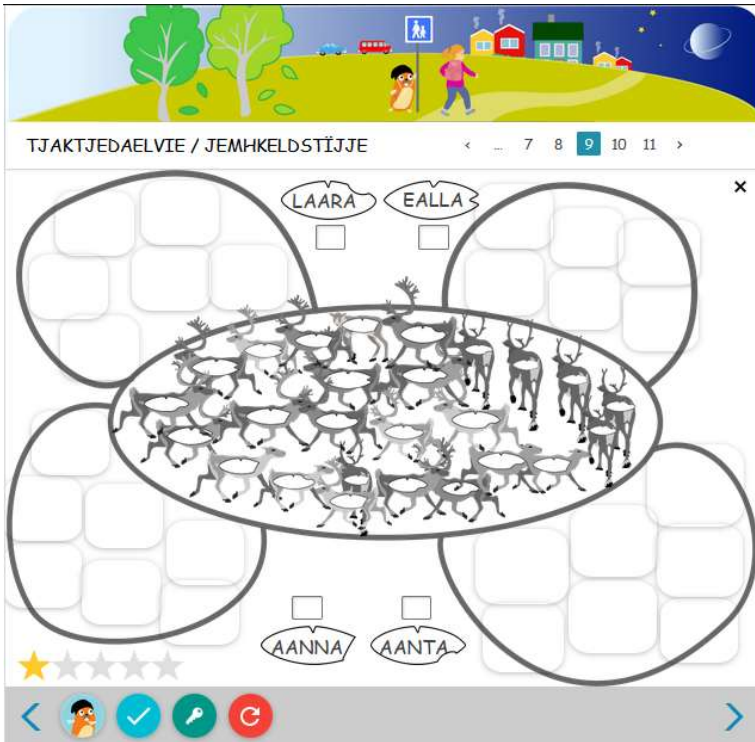
Vaestiedassh:

Response: Gálkoen
tjaktjedaelvie.

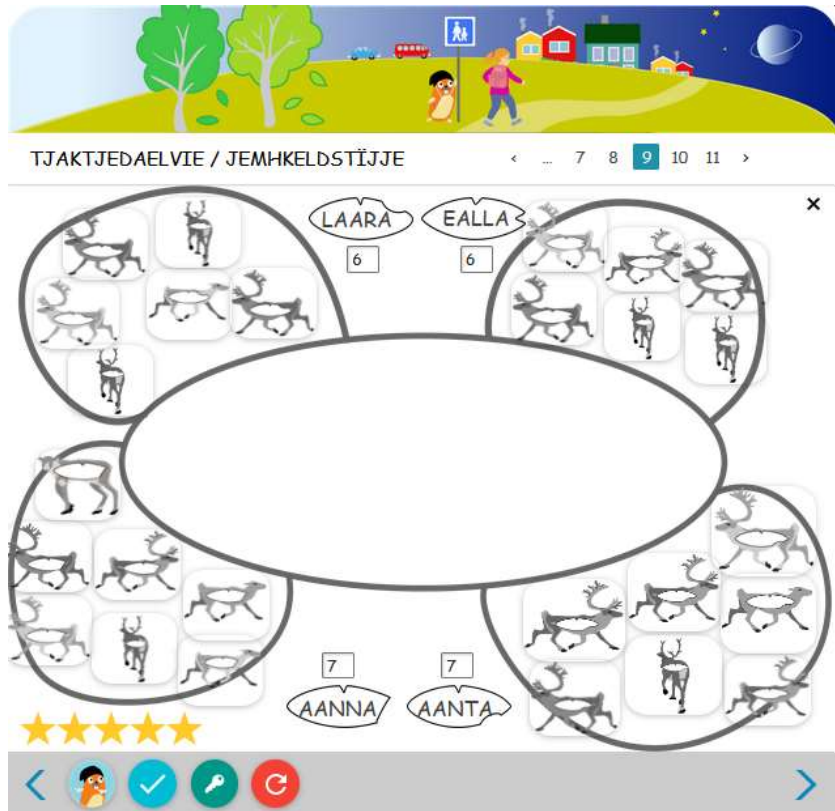

Naestie-laavenjasse:

Tjoeje: Viehkehth Aannam, Aantam jih Eallam bovtside raerhkedh. Vuartesjh mierhkem, jih sertieh bovtssem gaskoeh giedtete don geadtan mij seamma mierhkem åtna goh bovtsse.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Tjaktjedaelvie s. 118 – 119 (barkoegærjan s. 84, bietskeme-aarhke s. 99)

Soptsestallemeteemah:

- Magkeres barkoem åtna tjaktjedaelvege?
- Maam darjobe gosse bovtsht giedtesne utnebe?
- Mij gierte (sisnjemes bielie giedteste), sijle jñh raerhkedh?

Jaejpeboelkhk 118 - 119

Tjaktjedaelvie

Tjaktjedaelvie lea gålkoen.

Raarkoegiedtie. Bietskieh bovtsht bietskeme-aarhkeste jñh lijmesjñh raarkoegiedtesne. Tjaelieh baakojde reaktoe sijjesne guvvesne.

sijle   gierte   soehpenje   åadtjestidh   raerhkebe

1 Raarkoegiedtesne mijjeh **raerhkebe** _____.

2 **gierte** _____

3 **soehpenje** _____

4 **sijle** _____

5 **åadtjestidh** _____

84

Tjaktjedaelvie - raarkoegiedtie

✂️ 🍼 s.84

99

Digigaejsie kap. 4, s. 10: Bovtsen jieled

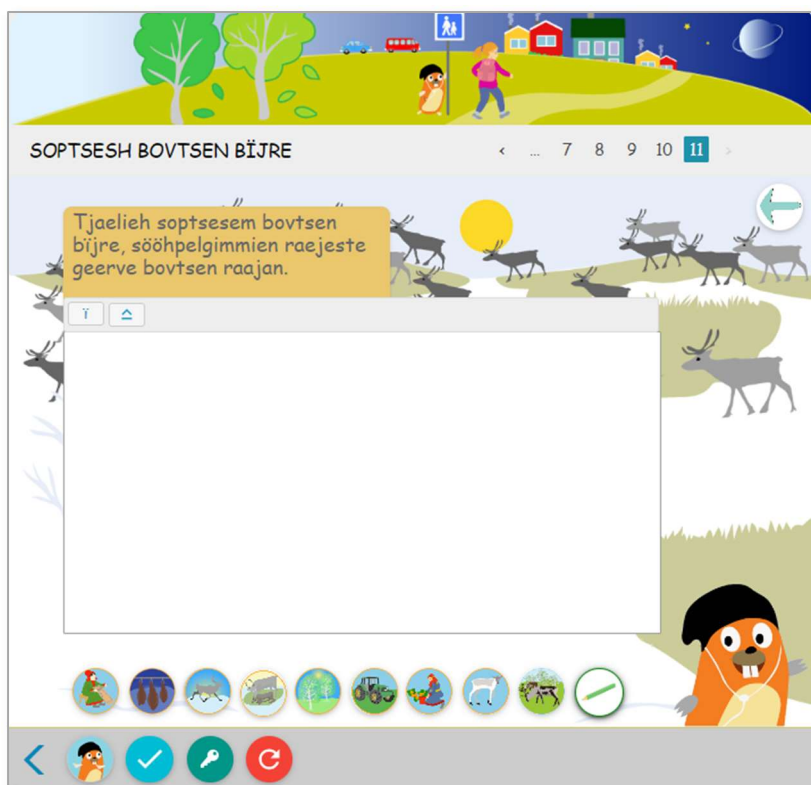

Tjoeje:
Veeljh reaktoe
jaepieboelhkem raajesidie.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 4, s. 11: Soptsesh bovtsen bijre

Tjoeje:

Tjælieh soptsesem
bovtsen bijre,
sööhpelgimmien ræjeste
geerve bovtsen raajan.

Digigaejsie kap. 4, s. 12 Refleksjovne

REFLEKSJOVNE < ... 9 10 11 12 13 >

Tjælieh jallh baantedh golme aath mejtie leah daennie kapihtelisnie liereme.

Digigaejsie kap. 4, s. 13 Illedahkh

ILLEDAHKH < ... 9 10 11 12 13 >

ILLEDAHKH	PROGRESS	REAKTOE VAESTIEDASSH	BÄAJHTODE
SAEMIEN JAEPIEBOELHKH	100%	0	0/0
DAELVIE	0%	0	0/0
GIJREDAELVIE	0%	0	0/0
GIJRE	0%	0	0/0
GIJREGIESIE	0%	0	0/0
GIESIE	0%	0	0/0
TJAKTJEGIESIE	0%	0	0/0
TJAKTJE	0%	0	0/0
TJAKTJEDAELVIE / JEMHKELDSTIJJE	0%	0	0/0
BOVTSEN JIELEDE	0%	0	0/0
SOPTSESH BOVTSEN BIJRE	100%	0	0/0
REFLEKSJOVNE	100%	0	0/0
ÄLLESTH	25%	0	0/0

5. GOEKSEGI MAANAH

Digigaejsien 5. kapihtelen svaalhtese: <https://www.mauthor.com/present/6624669125443584>

Ulmieh

- buerkiestidh jih vuesiehtimmieh vedtedh gellievoetese jih seammavyörtegsvoetese Nöörjesne jih Saepmesne, joekoen saemien sliekth jih ovmesseie fuelhkiehammoeh jih almetjekrirrieh

Digigaejsie kap. 5, s. 1: Goeksegi maanah

Tjoeje: Veeljh laavenjassem.

Digigaejsie kap. 5, s. 2: Gâetesne viehkietidh

Tjoeje:
 Vuajnah mejnie viehkiem
 daarpesje daesnie?
 Diedtieh dejstie sijjide.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 5, s. 3: Gåetesne

Tjoje:
Klaeredh guvviem teeskten mietie.

Vaestiedasse:

Digigaejsie kap. 5, s. 4: Astoe-aejkie

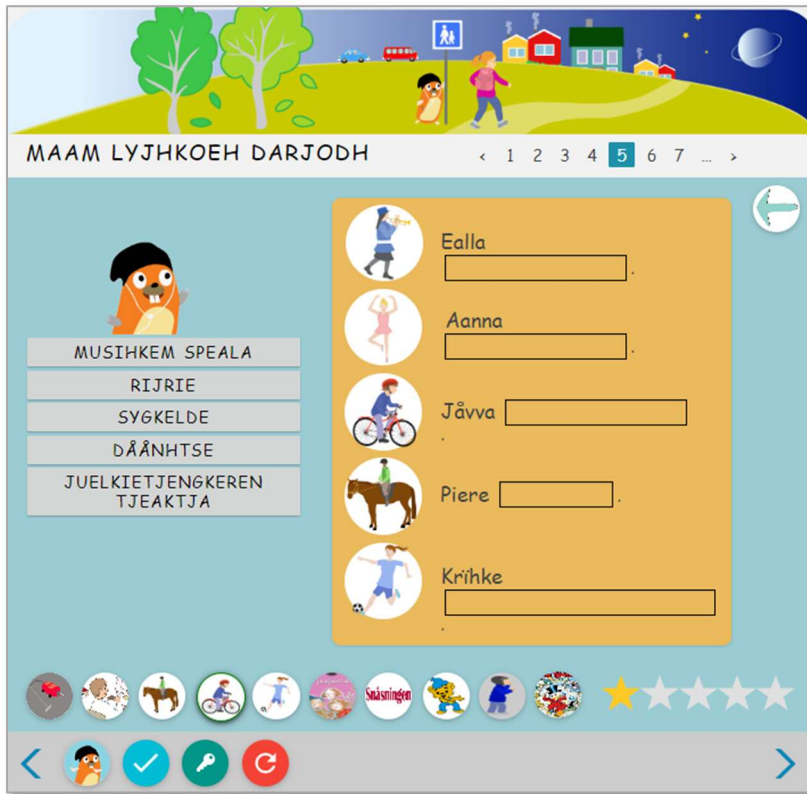

Tjoeje:
Mij ektesne govlehtëáva.
Sertieh aatide reaktoe
almetjasse.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 5, s. 5: Maam lyjhkoeh darjodh?

Tjoeye:
Nuhtjh baakojde gârroehbielesne jîh soptsesth maanaj bijre.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 5, s. 6: Maam lyjhkh darjodh?

Tjoeje:
Tjaelieh maam datne lyjhkh darjodh, jih maam dov voelph lyjhkoeh darjodh.

Digigaejsie kap. 5, s. 7: Maana- jïh faagegærjah

Tjoetje:
 Gærjah gusnie bievnesh
 gævnebe jïh mestie orre
 aath lierebe,
 gohtjesuvvieh
 faagegærjah. Gærjah
 maanide mejtie lusten
 gaavhtan lohkebe,
 gohtjesuvvieh
 maanagærjah. Biejh
 gærjide reaktoe sæjjan.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 5, s. 8: Gærjah, plaerieh jïh guvvieraajroeh

Tjoeje:
 Daesnie gærjah, plaerieh jïh guvvieraajroeh vuajnah. Bïejh dejtie reaktoe sæjjan.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 5, s. 9: Figuvrh guvvieraajrojste

Tjoeje:
Datne daejtie figuvride guvvieraajrojste damth?

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 5, s. 10: Guvvieraajroe

Tjoje:
Maam vienhth dah
jiehtieh? Sertieh teekstide
reaktoe sæjjan.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 5, s. 11: Maam luhkieh?

Tjoeje:
Tjaelieh maam luhkieh.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 5, s. 9 Refleksjovne

REFLEKSJOVNE

< ... 7 8 9 10 11 12 13 >

Tjælieh jallh baantedh golme aath mejtie leah daennie kapihtelisnie liereme.

ï ▲

🎤 ▶

🐾

🍷 🏠 🐎 🚲 🧑 🎨 📖 🧸 🧑 🎭 🎉 🎂

Digigaejsie kap. 5, s. 10 Illedahkh

ILLEDAHKH

< ... 7 8 9 10 11 12 13 >

ILLEDAHKH		REAKTOE VAESTIEDASSH	BÅAJHTODE
GOEKSEGI MAANAH	100%	0	0/0
ĠĀETESNE VIEHKIEHTIDH	0%	0	0/0
ĠĀETESEN	0%	0	0/0
ASTOE-AEJKIE	0%	0	0/0
MAAM LYJHKOEH DARJODH	0%	0	0/0
MAAM LYJHKH DARJODH?	100%	0	0/0
MAANA- JIĦ FAAGEĠÆRJAH	0%	0	0/0
ĠÆRJAH, PLAERIEĦ JIĦ GUVVIERAAJROEH	0%	0	0/0
FIGUVRH GUVVIERAAJROJSTE	0%	0	0/0
GUVVIERAAJROE	0%	0	0/0
MAAM LUHKIEĦ?	0%	0	0/0
REFLEKSJOVNE	0%	0	0/0
ALLESTH	17%	0	0/0

🍷 🏠 🐎 🚲 🧑 🎨 📖 🧸 🧑 🎭 🎉 🎂

6. MIJEN VEARELDE

Digigaejsien 6. kapihtelen svaalhtese: <https://www.mauthor.com/present/5503131512864768>

Ulmieh

- soptsestalledh guktie ovmessie nööri jñ saemien gaaltijh, aaj soptsesh jñ kaarth, maehtieh biävnesch vedtedh

Digigaejsie kap. 6, s. 1: Eatnemebåala

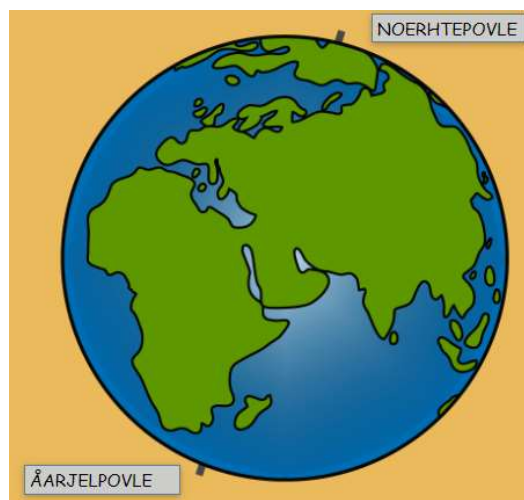
Tjoeje:

Geografijesne datne veartenen bijre lierh jñ kaarthine åahpenh. Kaarhte veartenem vuesehte guktie vååjnoe gosse bijjielistie vuajna.

Tjoeje: Dijjen naan veartenebåala klaassetjiehtjelisnie? Jis dijen, pryövñ noerhtepovlem jñ åarjelpovlem desnie.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Veartene, s. 54 – 55 (barkoegærjan s. 34)

VEARTENE
 ● Kaarhte vuesehte guktie veartene lea

Ulmieh

- ovnessie veartenebielieh lieredh jih gusnie dah leah kaarhtesne
- bievnesh tjoonghkehd globusistie, kaarhtijste jih digitaale gaaltijijstie jih daej bievnesh gaavhtan sijjiej, almetji jih gieli bijre soptsestidh
- vuesehtidh gusnie veartenemearoeh jih veartenebielieh, jih maehdedh vihkeles geografiesne nuhtjedh

Mij joekehtse kaarhten jih globusen gaskem? Misse dejtie nuhtjebe?

Kaarhte akte guvvie mij lea bijjielistie vadteme jih mij vuesehte guktie daeve lea.

Ulmieh:

- Veartenebielieh lieredh jih gusnie dah leah kaarhtesne
- almetjh jih gielle Bievnesh veedtjedh globusistie, kaarhteste jih digitaale gaaltijijstie, jih dejtie nuhtjedh juktie sijjiej, almetji jih gieli bijre soptsestalledh
- Vuesehtidh gusnie veartenemearoeh jih veartenebielieh

leah, jih maehdedh vihkeles teermh geografiesne nuhtjedh.

Soptsestallemeteemah:

- Mij kaarhte? Misse dihte åtnasåvva?
- Mij joekehtse kaarhten jih globusen gaskem?
- Misse kaarhte åtnasåvva jih misse globuse åtnasåvva?
- Mah jeatjah kaarhth damth?

Darjomh:

- Vaedtsede olkese tsåahka 12 biejjege jih tjåadtjode rudtjine biejjien vöoste. Dellie rudtje sæjhta åarjese årrodh jih njuenie noerhtese, åelkiesgiete låvlese jih gårroehgiete jallese
- Vuartasjidie ektesne aktem veartenekaarhtem klaassetjiehtjielisnie. Byöroe kaarhte årrodh gusnie doh tjijhtje veartenebielieh leah mierhkelgamme: Noerhte-Amerika, Åarjel-Amerika, Europa, Afrika, Antarktise, Asije jih Oseanije.

Veartene
 Kaarhte vuesehte guktie veartene lea.

Tjælieh åarjelpovlem jih noerhtepovlem reaktoe sijjesne. Klaeredh mearoem plaave. Klaeredh laantem kruana. Saepmie noerhtene. Guvvedh gievliev Saepmien bijre.

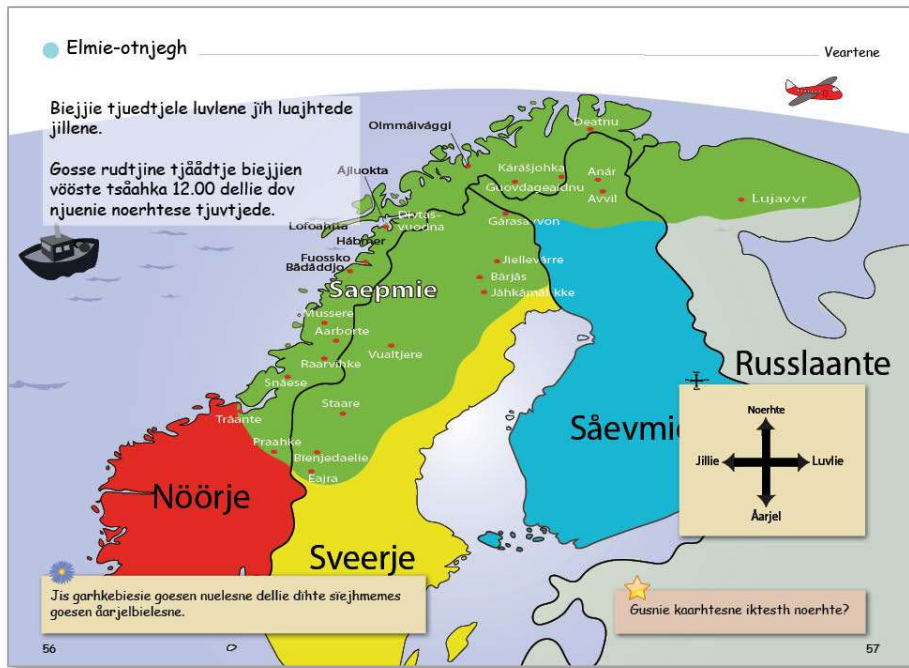
noerhtepovle

åarjelpovle

Noerhtepovle lea noerhtelisnie. Desnie tjåetskeme. Åarjelpovle lea åerjielisnie. Desnie aaj tjåetskeme.

34

Teekstegærja: Elmie-otnjegh s. 56 – 57 (barkoegærjan s. 35)

Soptsestallemeteemah:

- Mij elmie-otnjegidie iktesth bæjjese aktene kaarhtesne?
- Misse kompassem nuhtjebe?
- Guktie kompasse jáhta?

Darjomh:

- vuartasjidie kompassem
- minnede álkone eatnamisnie jih vuartasjidie maam gaavnede noerhtebielesne, áarjelbielesne, jilliebielesne jih luvliebielesne dennie sijjesne gusnie dijjeih aelkede

Elmie-otnjegh Veartene 56 - 57

Gaavnh daejtie baakojde daabloeviermesne. Klaeredh baakojde.

áarjel jillie biejjie noerhte
jijje aske aerede luvlie

j	ĩ	j	j	e	j	a	ĩ	a	l	á	i	a
u	l	u	v	l	i	e	e	e	u	a	v	s
á	a	r	j	e	l	g	b	r	e	r	b	k
t	h	m	r	v	l	n	o	e	r	h	t	e
b	i	e	j	j	i	e	h	d	e	e	h	i
b	i	d	j	i	e	p	o	e	r	s	t	e

Sáepmie
  Sveerje
  Nöörje

56

57

35

Digigaejsie kap. 6, s. 2: Veartenebielieh

Tjoje:
 Veartene juakasávva
 tjijhtje bielide. Fierhtene
 veartenebåalene akte
 bæhta fáåtese. Sertieh
 bæhtide reaktøe sæjjan.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 6, s. 3: Gusnie årrobe?

Tjoeje: Goltelh maam maanah jih kreekh soptsestieh. Tjaelieh reaktoe nommem veartenebielide rovhtesne.

1. Manne stoerre staaresne årroem gusnie joekoen jolle gæetieh. Mijjen veartenebielie **Noerhte-Amerika**.
2. Manne Saepmesne årroem. Mijjen veartenebielie **Europa**.
3. Mijjeh rijsem seejebe. Mijjen veartenebielie **Asije**.
4. Mijjeh indijaanerh jih veartenen stööremes ebrieskåajjesne årrobe. Mijjen veartenebielie **Åarjel-Amerika**.
5. Manne Nigerijisnie årroem. Daesnie sjiraffh. Mijjen veartenebielie **Afrika**.
6. Manne Australijisnie årroem. Mijjen veartenebielie **Oseanije**.
7. Kvaak. Manne Åarjelpovlesne årroem. Mijjen veartenebielie **Antarktise**.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Tjijhtje veartenebielieh s. 58 – 59 (barkoegærjan s. 36)

Tjijhtje veartenebielieh
Veartene

Tjijhtje veartenebielieh:

1. Noerhte-Amerika
2. Åarjel-Amerika
3. Europa
4. Afrika
5. Antarktise
6. Asije
7. Oseanije

Veartenebielieh leah stoerre geografeles dajvh, goh stoerre sããlh mearosne. Europa jih Asije joekehts kultvrem jih histovrijem utnieh, jalhts dajvh leah seamma "sããlesne".

★ Mennie veartenebielesne datne årroeh?

58
59

Soptsestallemeteemah:

- Mij veartenebielieh? Enn kontineenth?
- Mennie veartenebielesne mijjeh årrobe?

Veartene 58 – 59
Tjijhtje veartenebielieh

Tjoeleeh nomide dejtie tjijhtje veartenebielide. Klaaredh veartenebielide joekehts klaeriejgumie.

Noerhte-Amerika

Åarjel-Amerika

Europa

Afrika

Antarktise

Asije

Oseanije

36
37

Teekstegærja: Europa s. 60 – 61 (barkoegærjan s. 38)

Europa Veartene

Europa lea mubpie unnemes veartenebielie. Nöörje, Sveerje jih Säevmie leah Europesne.

Säemies laanth Europesne:

Nöörje	Tysklaante
Säevmie	Frankrijhke
Sveerje	Spanje
Danmaarkhe	Portugale
Islaante	Italije
Estlaante	Romanije
Povlene	Greklaante
Ukrajine	

Bovtse Europan noerhtemes bieline onne.

Datne jeatjah laanth Europesne damth?

60 61

Soptsestallemeteemah:

- Mah laanth Europesne datne
- damth?
- Mah laanth leah mijjen kraannalaanth?

Veartene 60 - 61

Europa

Europa lea mubpie unnemes veartenebielie.

Gaavnh Nöörje, Säevmie jih Sveerje Europakaarhtesne. Klaaredh Nöörjem rääpsehke, Säevmiem pläävehke jih Sveerjem vyskehke.

Tjaelieh laanti nommh linjaj nelnie.

38

Teekstegærja: Afrika s. 62 – 63 (barkoegærjan s. 39)

Afrika Veartene

Afrika lea mubpie stööreres veartenebielie.
Desnie jeenjemes laanth.
Egypte lea Afrikesne.

Keops-pyramijde lea Egyptesne.

Afrikesne sjiraffh.

Afrikesne mubpie jeenje-
mes almetjh årroeh.

★ Maam Afrikan bijre daajrah?

62 63

Soptsestallemeteemah:

- Maam Afrikan bijre daejrebe?
- Mah laanth damtebe Afrikesne?
- Mej kreeki bijre daejrebe mah Afrikesne årroeh? (v.g. elefaante, sebra, læjjone, buffalo, antilope, sjiraffe, jeanoehierkie, tjåervienjuenie, sjimpanse, krogkodilla, vuartesjh https://snl.no/Dyreliv_i_Afrika)

Afrika Veartens
62 - 63

Jeenjemes laanth Afrikesne.

 Tjaelieh daesnie maam Afrikan bijre daajrah.

 Guvvedh aktem jallh jienebh kreekh mah Afrikesne jielieh.

39

Teekstegærja: Noerhte-Amerika s. 64 – 65 (barkoegærjan s. 40)

● Noerhte-Amerika Veartene

Noerhte-Amerika lea gâalmede stööreres veartenebielie. Noerhte-Amerikesne göökte stoerre laanth: USA jih Canada. New York akte stoerre staare USA:sne.

Kalaallit Nunaat lea veartenen stööreres sääle.

USA:sne aaj aalkoe-almetjh.

Grizzly-bierne Noerhte-Amerikesne.

Joekoen jolle gâetieh New Yorkesne.

Datne naan jeatjah stoerre staaren bijre daajrah USA:sne goh New York?

6465

Soptsestallemeteemah:

- Maam Noerhte-Amerikan bijre daejrebe?
- Mah laanth leah Noerhte-Amerikesne?

Noerhte-Amerika

Veartene 64-65

Göökte stoerre laanth Noerhte-Amerikesne.

 Tjaelieh daesnie mah göökte laanth mah leah Noerhte-Amerikesne?

 New York akte stoerre staare USA:sne. Guvvedh magkerh gâetieh desnie.

40

Teekstegærja: Åarjel-Amerika s. 66 – 67 (barkoegærjan s. 41)

● **Åarjel-Amerika** Veartene

Åarjel-Amerikesne stoerre jeanoeh, ebrieskääjjh, saadtestahkh jïh jolle vaerieh. Brasijle jïh Argentijne leah Åarjel-Amerikesne.

Laamah Åarjel-Amerikesne veasoeminie.

Doh vijriesammes ebrieskääjjh leah Åarjel-Amerikesne.

Åarjel-Amerikesne gellie aalkoe-almetjïh ärroeminie.

Ebrieskääjje lea skääjje gusnie jïjnje obre abpe jaepien.

66 67

Åarjel-Amerika Veartene
66 - 67

Åarjel-Amerikesne doh vijriesammes ebrieskääjjh.

Tjælieh daesnie unnemes göökte laanth mah leah Åarjel-Amerikesne.

Guvvedh ebrieskääjjem jïh kreekh daesnie mah Åarjel-Amerikesne jielieh. Klaeredh dov guvviem.

41

Soptsestallemeteemah:

- Maam Åarjel-Amerikan bijre daejrebe?
- Mah laanth leah Åarjel-Amerikesne?

Teekstegærja: Asije s. 68 – 69 (barkoegærjan s. 42)

● **Asije** Veartene

Asije lea stööreres veartenebielie. Desnie jeenjemes almetjh ärroeh, gaskem jeatjah Kinesne jih Pakistanesne.

Asijesne tiggerh gäävnesieh.

Akte vijhtedasse veartenen almetjijstie Kinesne ärroeh.

★ Mej laanti bijre Asijesne datne daajrah?

68 69

Soptsestallemeteemah:

- Maam Asijen bijre daejrebe?
- Mah laanth Leah Asijesne?

Veartene
68 - 69

Asije

Asije lea stööreres veartenebielie.

 Tiggerh Asijesne jielieh. Guvvedh tiggerem jih jeatjah kreekh mah Asijesne jielieh. Klaaredh guvviem.

42

Teekstegærja: Oseanije s. 70 – 71 (barkoegærjan s. 43)

● Oseanije Veartene

Oseanije lea unnemes veartenebielie. Desnie aaj doh unnemes laanth.

Australije lea stööreres laante. Sydney lea Australijen stööreres staare.

Sydney lea Australijen äjviestaare.

Australijesne kenguruvh.

★ Maam Oseanijen bijre daajrah?

70 71

Soptsestallemeteemah:

- Maam Oseanijen bijre daejrebe?
- Mej laanti bijre daejrebe Oseanijesne?
- Man ävteste kenguruve sov tjovkem «låammesne» åtna?

Oseanije Veartene
70 - 71

Oseanije lea unnemes veartenebielie.

 Magkerh kreekh Oseanijesne jielieh? Guvvedh kreekide jih klaaredh dejtie.

43

Teekstegærja: Antarktise s. 72 – 73 (barkoegærjan s. 44 – 45)

● Antarktise
Veartene

Antarktise lea veartenebielie áarjelpoven bijre. Desnie almetjh eah áarroeh.

Antarktisesne pingvijnh.

Antarktisesne almetjh eah áarroeh juktie dan tjáetskeme desnie.

★ Mah jeatjah kreekh Antarktisesne áarroeh?

72
73

Soptsestallemeteemah:

- Mannasinie eah almetjh Antarktisesne áarroeh?
- Mah kreekh Antarktisesne jielieh?

Veartene
72 - 73

Antarktise

Antarktisisnie eah almetjh áarroeh.

Maam Antarktisen bijre daajrah? Tjaelieh.

Magkerh kreekh Antarktisisnie jielieh? Guvvedh kreekh jih klaeredh dejtie.

44

Guvvedh veartenebielieim gusnie datne áarroeh jih tjaelieh veartenebielien nommem guvvien baalte.

45

Digigaejsie kap. 6, s. 4: Bijjielistie j̄ih bieleste

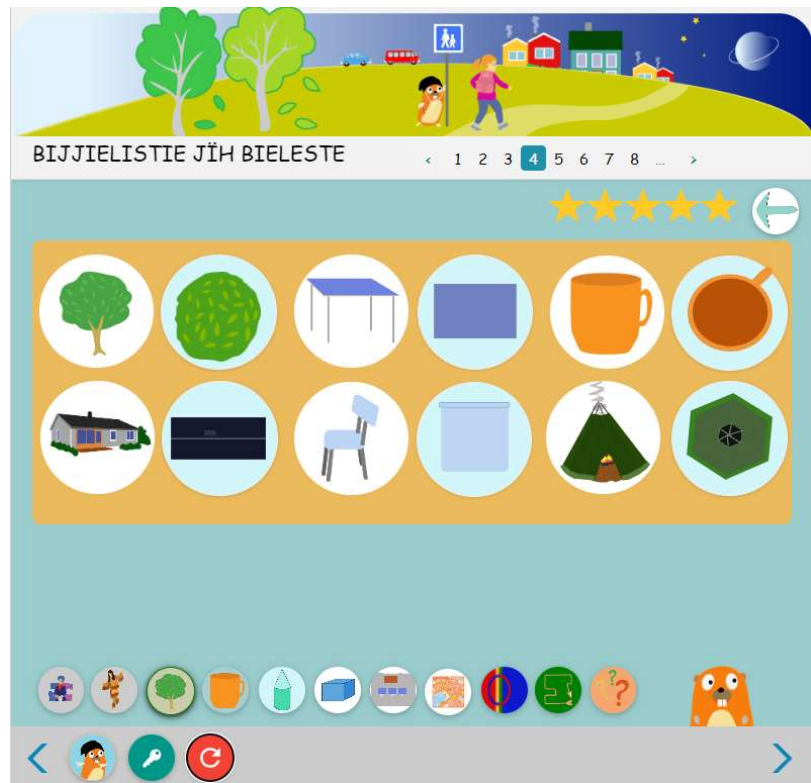

Tjoeje:

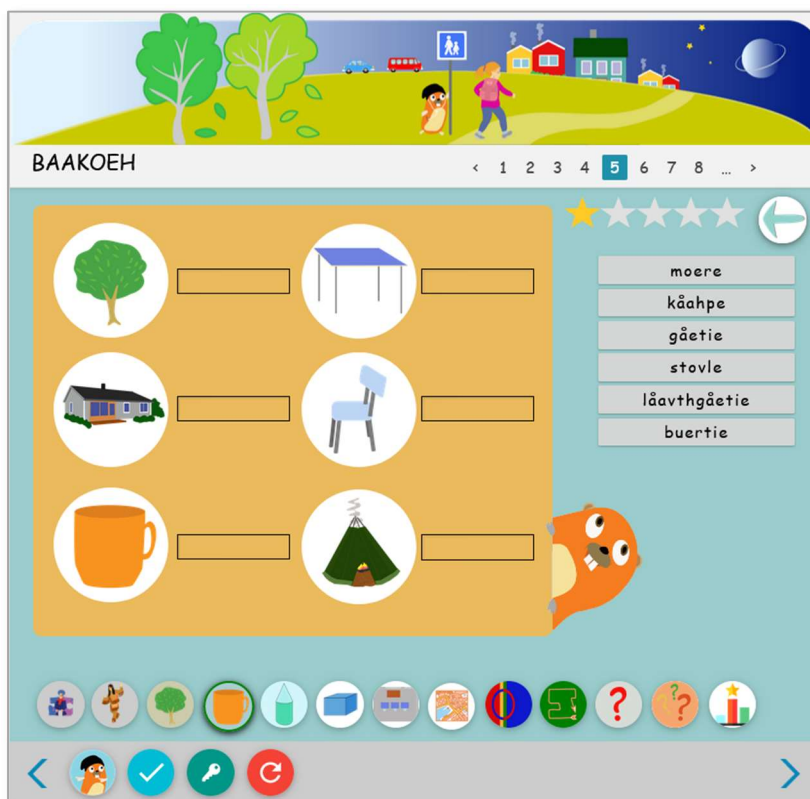
Geografijesne datne veartenen bijre lierh jih kaarhtigujmie åahpenh. Kaarhth veartenem vuesiehtieh guktie vâåjnoe gosse dam bijjielistie vuajna.

Daesnie aath vuajnah guktie bieleste vâåjnoe. Vuelielisnie doh seamma aath, men bijjielistie vuajneme. Sertieh guvvide reaktoe sæjjan.

Vaestiedassh:

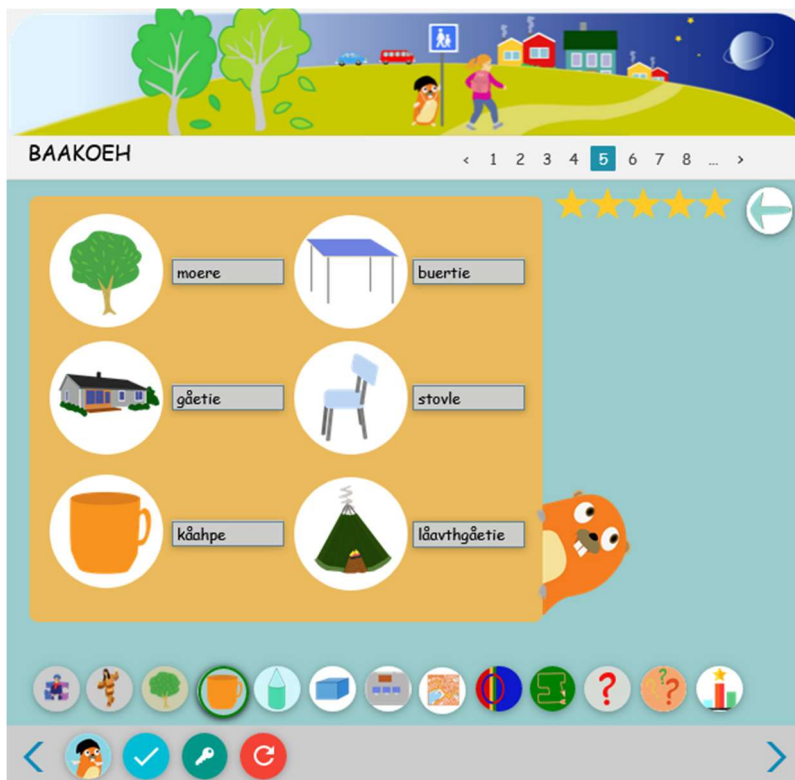

Digigaejsie kap. 6, s. 5: Baakoeh

Tjoeje:
Giesieh baakojde reaktœe gâvvan.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 6, s. 6: Guvvedh jïjtje

Tjoetje:

Daelie edtjh jïjtje guvviedidh guktie daah aath vååjnoeh gosse dejtje bijjelistie vuajna.

Vaestiedassh:

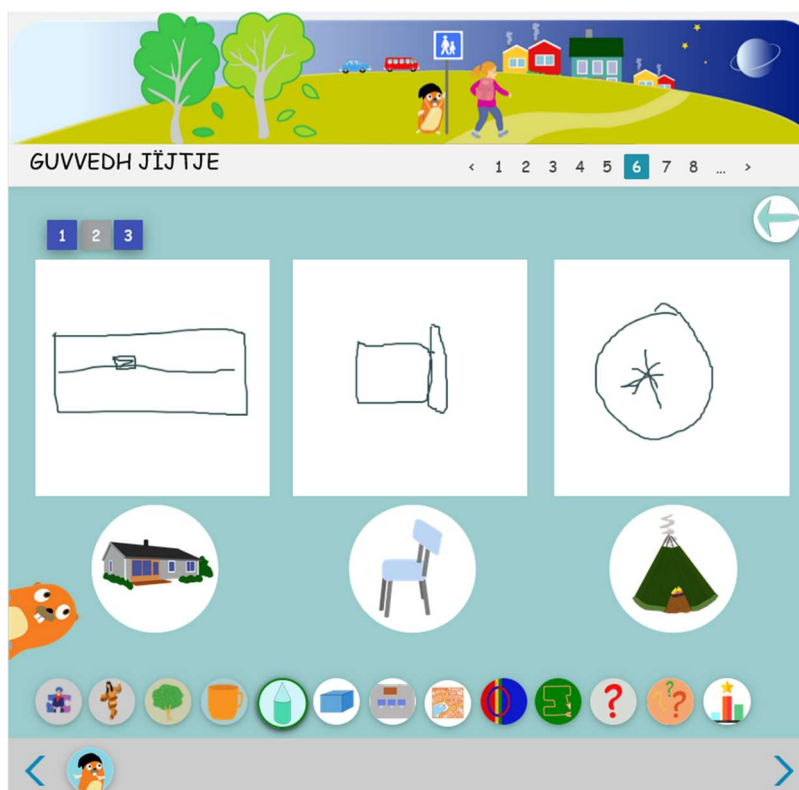
Sæjroe 2:

Tjoetje:

Daelie edtjh jijtje guvviedidh guktie daah aath vâājnoeh gosse dejtie bijjelistie vuajna.

Vaestiedassh:

Sæjroe 3

Tjoetje:

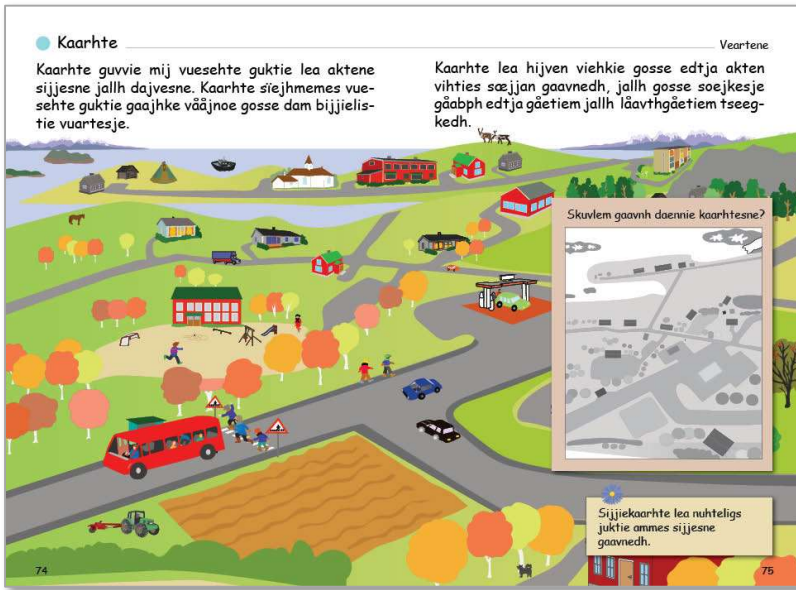
Daelie edtjh jijtje guvviedidh guktie daah aath vääjnoeh gosse dejtie bijjelistie vuajna.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Kaarhte s. 74 – 75 (barkoegærjan s. 46 – 47)

Soptsestallemeteemah:

- Misse kaarhtem nuhtjebe?
- Mehtie otnjegistie gaajhkem kaarhtesne vuejnebe?
- Dov fuelhkie kaarhtem nuhtjeme säemies aejkien? Gæssie?

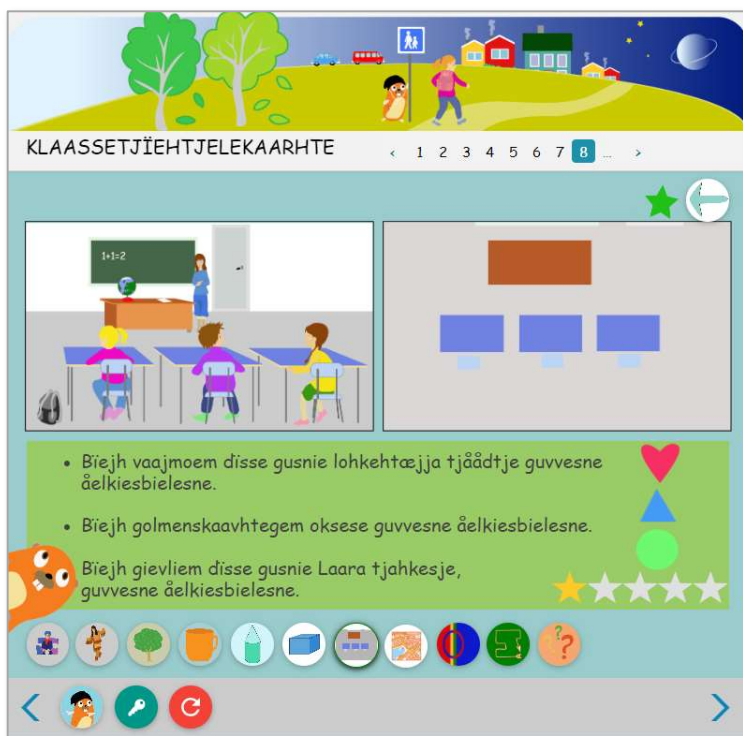
Kaarhte

Vuartesj guvvim jih vihtesjadth gusnie doh ovmessie gäetieh leah, gusnie giedtie, moerh, läavthgäetie jih jeanoe.

Guvvedh gærroeh bielien guvvim guktie vääjnoe gosse dajvem bijjieliste väälese vuajnah. Klaeredh guvvim bihkedimmien mietie:

Klaeredh fievsiem rääpsehke.	Klaeredh gäetiem vyskehke.
Klaeredh bienjegäetiem kräänehke.	Klaeredh giedtiem rääpsehke.
Klaeredh stääkegäetiem pläävehke.	Klaeredh moerh kräänehke.

Digigaejsie kap. 6, s. 7: Klaassetjiehtjelekaarhte

Tjoeje:

Daesnie Laaran klaassetjiehtjelem vuajnah, voestegh guktie dam sïejhmelaakan vujenebe, jïh dan mænngan bijjielistie, goh akte kaarhte. Lohkh raajesidie jïh bëjeh symbolvide kaarhtese ælkiesbielesne.

Soptestallemeteemah:

- Mij lea mij kaarhtesne klaassetjiehtjelen bijjelen?
- Mij jeatjahlaakan dijen klaassetjiehtjielisnie viertiestamme klaassetjiehtjielinie guvvesne
- Magkeres klaassetjiehtjelem edtjh soejkesjidh? Guvvedh kaarhtem.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Kaarhte klaassetjiehtjelen bijjelen s. 76 – 77 (barkoegærjan s. 48 – 49)

● Kaarhte klaassetjiehtjelen bijjelen

Kaarhte mahta viehkine årrodh jis edtja jea-tjahlaakan öörnedidh. Dellie mahta viehkine kaarhteste soptsestidh magkeres öörnege mij lea sjihteles.

Daate kaarhte klaassetjiehtjelen bijjelen.

Datne vuajnah mij lea klaassetjiehtjele-kaarhtesne?

Veartene

skåape

taavla

buertie jïh stovle

lohkehtæjjan buertie

hælløe

76

77

Veartene 76-77

Kaarhte klaassetjiehtjelen bijjelen

Vuartesjh guvviem jïh vihtesjadth gusnie buertieh, stovlh, lohkehtæjjan buertie, taavla, skåape, hælløe jïh okse leah guvvesne.

48

Guvvedh klaassetjiehtjelem guktie bijjielistie vääjnoe.

Guvvedh jïjtjedh klaassetjiehtjelem guktie bijjielistie vääjnoe.

49

Digigaejsie kap. 6, s. 8: Kaarhte

Tjoeje:

Maehtebe kaarhtem nuhtjedh gosse edtjebe goerehtidh guktie sijjeste sæjjan bæetebe, jallh vuejnedh gusnie sijjie jallh laante lea. Magkeres kaarhtem daesnie vuajnah? Diedtieh kaarhtese jñ teekstese mah ektesne govlehtuvvieh.

Vaestiedassh:

Digigaejsie kap. 6, s. 9: Gusnie datne årroeh?

Tjoeje:

Biejh saevegem dan dajvese gusnie datne årroeh. Tjaelieh dov hiejmesijjien bijre guktie lih sijhteme giese tjaeledh akt mij ij mejtegh dan bijre daejrieh.

Teekstegærja: Guktie kaarhtem dorje s. 78 – 79 (barkoegærjan s. 50)

Soptsestallemeteemah:

● Guktie kaarhtem dorje _____ Veartene

Satelihte vääjnoe goh akte tjoevkese mij elmien bijjelen svæhtja.

Åvtesne kaarhtedarjogh dejtie ovmesseie dajvide vaanterdin jih destie kaarhth guvviedin. Daelie sateliht eatnemen bijre svihtjeh jih guvvieh vaeltieh. Daej guvviej gaavhtan kaarhtem dorje daatovrigujmie.

78

Satelihteguvsne mahta aaj gæetieh jih bijlh vuejnedh.

79

- Guktie kaarhth darjoeji dejpeli?
- Guktie kaarhth dorje daelie?

Darjomh:

- Vuartasjidie dijen sijjiem aktene satelihtekaarhtesne, v.g. nedtesæjrosne maps.google.com Damtijidie dijen sijjiem kaarhtesne?

Vaartene 78-79

Guktie kaarhtem dorje

Daelie eatjh satelihtine årrodh jih kaarhtem darjogh dov hiejmiesijjen bijjelen. Guvvedh.

52

Digigaejsie kap. 6, s. 10: Dãeredh kaarhtem

Tjoeye:
 Daelie edtjh jaevrien luvhtie vaedtsedh jih geajnoem dãeriedidh låavthgãetien gãajkoe. **Maam geajnoebealam vuajnah?** Biejh baakojde dejtie aatide mejtie vuajnah mearan vaadtsah.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Vaedtsieh kaarhten mietie s. 80 – 81 (barkoegærjan s. 53)

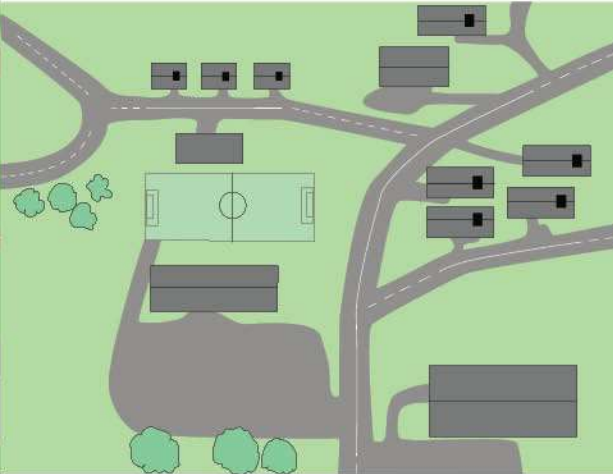
● Vaedtsieh kaarhten mietie

Gosse edtjebe aktene sijjesne minnedh maehete kaarhtem nuhtjedh. Jeenjesh aaj GPS-kaarhtem tellefovnesne nuhtjeh. Desnie vuajna gusnie lea jih maakta bihkedimmie äadtjodh gääbph edtja vaedtsedh.

Veartene

satelihte

★ Akte sykkeldæjja gærhkose sykkeldeminie. Guktie geajnoem sykkeldæjjese tjielkesth? Göökte maanah edtjeh dam orre learohkem klaassesne vaaksjodh. Dihte dennie plaave gætesne orre. Guktie datne geajnoem dejtie tjielkesth?

80

☀ GPS akte satelihtesysteeme mij soptseste gusnie datne leah. Daelie jeenjesh GPS:m nuhtjeh sijjeste pæhpereskaarhteste.

81

Soptsestallemeteemah:

- Guktie aktem orre sijjiem gaavnebe jis ibie daejrieh gusnie lea?

Darjomh:

- Vuartesjh kaarhtem hiejmesijien bijjelen jih ryöjredh aktem orre learohkem bihkedidh, vuesiehtimmien gaavhtan
  - Bovreste skuvlese
  - Skuvleste gáatan dov gääjkoeh
  - Dov gæteste juelkietjengkerebaanese

NB! Trygkeme gærjesne bääjhtode. Daesnie reaktoe:
Nr 2 Jarkoeh **lävlese...**

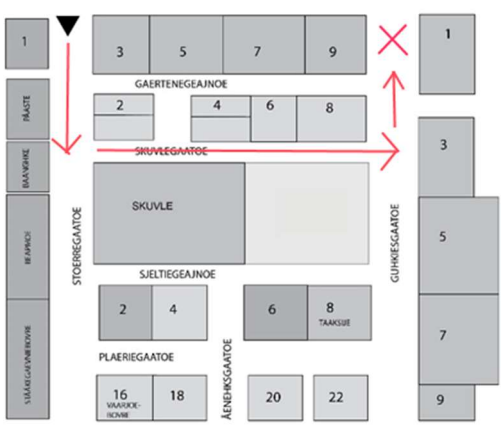
Vaedtsieh kaarhten mietie

Veartene 80 - 81

 Aelkieh njoelen lihke jih vaedtsieh kaarhten mietie. Guvvedh aktem sievem mearan vaadtsah. Gääbph haajpenh?

1. Vaedtsieh äarjese goske skuvlese bäätah.
2. Jarkoeh lävlese jih vaedtsieh goske geajnoeh hampeste.
3. Vaedtsieh dan mænnan noerhtese. Gusnie leah?
4. Mierhkh kroessine.

53

Digigaejsie kap. 6, s. 11: Gaavnh baakojde

Tjoeje:
Gaavnh baakoeh mah leah geografijen bijre.

Vaestiedassh:

Teekstegærja: Ovmessie kaarth s. 82 – 83 (barkoegærjan s. 54)

Ovmessie kaarth

veartene-kaarhte

Gellie ovmessie kaarth gäävnesieh, vuesiehtimmiem gaavhtan:

- skahtiekaarhte
- digitaale kaarhte
- mearoekaarhte
- GPS
- träjjekaarhte
- staarekaarhte
- kreekepaarhkekaarhte
- miehtjekaarhte
- veartenekaarhte

staarekaarhte

82

Veartene

Indijemearoe

mearoekaarhte

Joekehts kaarth joekehts ulmide sjiehtieh.

skahtiekaarhte

Misse miehtjekaarth nuhtjebe? Enn skahtiekaarhte?

83

Vaartene 82-83 **Ovmessie kaarth**

Magkeres kaarhte daate? Tjælieh nommide kaarthine sivei nelhie.

Oslo-kaarhte   Nöörjenkaarhte   Kaarhte Saepmien bijjelen

Veartenekaarhte   GPS

54

Soptsestallemeteemah:

- Magkerh kaarth leah vuajneme?
- Magkerh kaarth leah nuhtjeme?
- Magkerh kaarth Pippi Gukhiesguapan aehtjie nuhtji gosse mearosne sigli?

Hiejmelaavenjasse:

- Gåetesne gihtjedh magkerh kaarth dah nuhtjeh.
- Skahtiekaarhtem guvviedidh jih naakenem birredh skahtiem gaavnedh.

Digigaejsie kap. 6, s. 12: Refleksjovne

Digigaejsie kap. 6, s. 13: Illedahkh

ILLEDAHKH	REAKTOE VAESTIEDASSH	BÅAJHTODE
EATNEMEBÅALA	0	0/0
VEARTENEBIELIEH	0	0/0
GUSNIE ÅRROBE?	0	0/0
BIJJIELISTIE JIH BIELESTE	0	0/0
BAAKOEH	0	0/0
GUVVEDH JIJTJE	0	0/0
KLAASSETJIEHTJELEKAARHTE	0	0/0
KAARHTE	0	0/0
GUSNIE DATNE ÅRROEH?	0	0/0
DÅEREDH KAARHTEM	0	0/0
GAAVNH BAAKOJDE	0	0/0
REFLEKSJOVNE	0	0/0
ÅLESTH	42%	0/0

7. Vienevoete jïh ektievoete

Digigaejsien 7. kapihtelen svaalhtese: <https://www.mauthor.com/present/4846434784772096>

Ulmie: • vienevoeten jïh ektiedimmien bijre soptsestalledh jïh mij relasjovnde baajnehte

Dåaresthfaageles teemah:

Teemesne almetjehealsoe jïh jieledehaalveme learohkh edtjeh jïjtjemse vuejnedh goh bielieh joekehts seabradahkijste, mah seabradahkide govlehtuevieh. Dah edtjeh maahtoem åadtjodh guktie ektiedahkoe mubpiejgumie relasjovnh jïh ektiedimmiem baajnehtieh.

Vihkeles maehtelesvoeth:

Soptsestallemi tjïrrh guvviej jïh tsiehkij bijre mijjeh njaalmeldh maehtelesvoeth evtiedibie. Learohkh aaj lohkememahtoem evtiedieh gosse edtjeh guvvieh jïh teeksth toelhkestidh.

Duekie

Ektiedimmie sæjhta jiehtedh dellie damta govlehtuava naakeni luvnie jallh akten sæjjan. Maana ektiedimmiem åtna fualhkan, maanagiertese, skuvlese, dagke juelkietjengkeretjïertese jallh voelpedåahkan. Vihkele damtedh, manne vihkele naakenidie jïh naakenh mov bijre seatadieh. Naemhtie vihtiestimmiem åådtje goh almetje, seahkaramme jïh goerkelamme sjædta. Daate vihkele healsoen, tråjjen jïh jearsoesvoeten gaavhtan.

Vienevoete

Teemesne vienevoete soptsestallebe mannasinie vihkele voelph utnedh. Guktie maahta buerie voelpine årrodh? Vienevoete maahta aaj geerve årrodh. Vaallah dan aelhie orre voelpigumie åahpenidh. Såemies aejkien aaj voelph datnem biehtieh.

Digigaejsie kap. 7, s. 1 – Vienevoete jïh ektievoete

Soptsestallemeteemah

- maam illustrasjovne vuesehte?
- maanah maam akt ektesne utnieh?
- naakenh dejstie buerie voelph?
- mij sæjhta jiehtedh ektiedimmiem naakenidie utnedh?
- mejtie dåehkide ektiedimmiem utnebe?
- guktie maehtebe jïjtjh mijjen jïh mubpiej ektiedimmiem jeatjabidie baajnehtidh?

Digigaejsie kap. 7, s. 2 – Ektievoete

EKTIEVOETE < 1 2 3 4 5 6 7 8 ... >

Soptsestallede guviej bijre.

- SKUVLE
- FUELHKIE
- LAAVENJOSTEDH
- GAARSJELIMMIE
- EKTIEVOETE
- EKTIEDIMMIE

Digigaejsie kap. 7, s.3 – Ektiedimmie

EKTIEDIMMIE < 1 2 3 4 5 6 7 8 ... >

Lohkh jallh goltelh teekstem.

0:00 / 0:24

Skuvlem vaadtsah? Dov lea fuelhkie?
 Datne meatan gaarsjelimmiesiebresne? Dellie ektiedimmiem átna ektievoetese.
 Hijven ektiedimmiem utnedh akten dáahkan:
 Gosse ektiedimmiem átna akten dáahkan, dellie ij læjhkan daarpesjh voelpine árroth iktesth.
 Vihkele maehdedh ektesne árroth, jih maehdedh laavenjostedh.

Digigaejsie kap. 7, s.4 – Laavenjassh

Vaestiedasseraeriestimmieh:

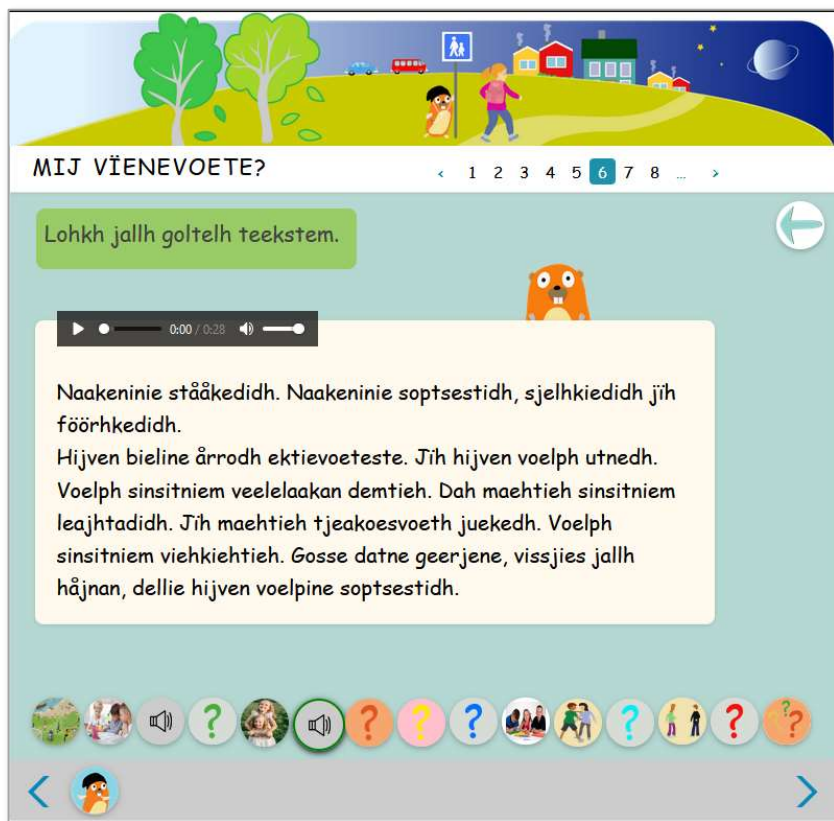
1. Mijjeh damtebe mijjeh ektiedimmiem fualhkan jallh klaassese utnebe, jîh mubpieh mijjen bijre seatadieh.
2. Jearsoe domtese.
3. Manne ektiedimmiem mov fualhkan, klaassese, mov daanhtsoedâahkan jîh mov maadtoeladtjide âtnam.

Digigaejsie kap. 8, s. 5 – Vienevoete

Soptsestallemeteemah:

- maam lyjhkh dov fuelhkine darjodh?
- maam lyjhkh dov voelpigujmie darjodh?
- mannasinie damth datne ektiedimmiem dov klaassese âtnah?

Digigaejsie kap. 8, s. 6 – Mij vienevoete?

MIJ VIENEVOETE? < 1 2 3 4 5 6 7 8 ... >

Lohkh jallh goltelh teekstem.

0:00 / 0:28

Naakeninie stääkedidh. Naakeninie soptsestidh, sjelhkiedidh j'ih föörhkiedidh.
 Hijven bielne årroth ektievoeteste. J'ih hijven voelph utnedh.
 Voelph sinsitniem veelelaakan demtieh. Dah maehtieh sinsitniem leajhtadidh. J'ih maehtieh tjeakoesvoeth juekedh. Voelph sinsitniem viehkiehtieh. Gosse datne geerjene, vissjies jallh hājnan, dellie hijven voelpine soptsestidh.

Soptsestallemeteemah:

- giejnie soptsesth gosse hājnan jallh haarmesne?
- guktie edtjebe dāemiedidh ihke doh jeatjebh edtjeh maehtedh mijjem leajhtadidh
- guktie edtjebe dāemiedidh jis naakenh mijjese tjeakoesvoetem soptsestieh?

Digigaejsie kap. 7, s. 7 – Laavenjassh 1

LAAVENJASSH 1 < 1 2 3 4 5 6 7 8 ... >

Tjaelieh jallh baantedh vaestiedassem.

1. Maam maahta voelpigujmie darjodh?

2. Mannasinie maahta hijven årroth voelpigujmie soptsestidh?

3. Ussjedh naakenidie dov voelpijste. Guktie dijijeh voelpine sjētidh?

Fasiteraeriestimmie:

1. Voelpigujmie maahta stääkedidh, geerve aath juekedh, tjeakoesvoeth soptsestidh, sjelhkiedidh, laavlodh
2. Hijven domtesem åādtje gosse maahta maam akt voelpese soptsestidh.

Digigaejsie kap. 7, s. 8 – Laavejassh 2

The screenshot shows a digital exercise interface. At the top, there is a header with the title 'LAAVENJASSH 2' and a navigation bar with numbers 1 through 8. Below the header is a green instruction box containing the text: 'Tjaelieh jallh baantedh vřjhte aath mejtie lyjhkh voelpigujmie darjodh.' Below this are five numbered input fields (1-5) for text entry, each with a microphone icon and a play button icon to its right. At the bottom, there is a toolbar with various icons including a speaker, question marks, and a character icon.

Digigaejsie kap. 7, s. 9 – Laavenjassh 3

The screenshot shows a digital exercise interface. At the top, there is a header with the title 'LAAVENJASSH 3' and a navigation bar with numbers 9 through 16. Below the header is a green instruction box containing the text: 'Tjaelieh golme aath mejtie lih sřjhteme naakenasse jiehtedh maam sřjtht dov voelpine utnedh.' Below this are three numbered input fields (1-3) for text entry, each with a microphone icon and a play button icon to its right. At the bottom, there is a toolbar with various icons including a speaker, question marks, and a character icon.

Fasiteraeriestimmie:

1. Heeja, edtjebe ektesne stååkedidh?
2. Datne sřjtht mannine ektine skuvlese vaedtsedh?
3. Mov lea tjengkere. Edtjebe ektesne tñiektjedh?
4. Datne sřjtht guessine bætedh?
5. Edtjebe gåabph akt ektesne sygekeldidh?

Digigaejsie kap. 7, s.10 – Darjome

DARJOME   < ... 8 9 10 11 12 13 14 15 >

Guvviedidie guvviem ektesne.

Soejkesjidie dæhkesne maam sijhtede guvviedidh jïh mennie öörnegisnie. Fierhte learohke maahta aktem aatem guvviedidh fierhten aejkien, ållesth 2-3 aath. Ij åadtjoeh skubpedh maam jeatjebh Leah guvviedamme.

Gosse lidie gaervies: Guktie lij laavenjostedh?
 Mij akt mij idtji dan hijven juhtieh?
 Mah naakede maam lidh maahteme buerebe darjodh mubpien aejkien?

Navigation icons: < [Profile] [Speaker] [Question] [Speaker] [Question] [Question] [Group] [Person] [Question] [Person] [Question] [Question] >

Digigaejsie kap. 7, s. 11 Guktie voelpine sjædta?

Gosse goltelimmiebålose deadtah (bieljie) teekste vååjnoe. Båalajgumjie guvvien nuelesne guhkiebasse båatah mubpien gåvvan soptsesisnie.

1. bielie:

Maana tjetskehke don orre baarnan.

2. bielie:

Ij guhte doesth aelkedh dejnie orre baarnine soptsestidh. Gåabpatjahkh pryövoeh dam diedtem don måbpan biejedh.

3.bielie:

Dihthe orre baernie skraejriem vaalta. Dihthe heelsie jih gihgtjie mejtie sijhtieh satnine stâåkedidh.

Dellie doh guaktah vueptiestægan væjsehke mavvas årrodh jih aelkedh soptsestidh.

Digigaejsie kap. 7, s. 12 – Laavenjassh 4

Fasiteraeriestimmie:

1. Tuhtjem dihte orre baernie lea mavvas.
2. Nåake, gosse pryövi niejtem skreejrehtidh soptsestidh.
3. Bælla ihke dihte mubpie ij sijhth naakeninie åahpenidh.

Digigaejsie kap. 8, s.13 – Mannasinie vienevoete sâemies aejkien geerve?

MANNASINIE VIENEVOETE SÂEMIES AEJKIEN GEERVE? < ... 10 11 12 13 ... >

Soptsestallede guvviej bijre.

Datne ih åadtjoeh meatan årrodh. Laajladan jabjoeh. Dah dan jabjoeh. Gierth mannem. Maehtebe voelpine årrodh vihth? Jaavoe, dam maehtebe.

Navigation icons: back, home, speaker, question mark, play, stop, next, home, question mark, play, stop, next.

Gosse goltelimmiebåalose deadtah (bieljie) teekste vååjnoe. Båalajgumie guvvien nuelesne guhkiebasse båatah mubpien gåvvan soptsesisnie.

Digigaejsie kap. 7, s. 14 – Laavenjasse

LAAVENJASSE < ... 8 9 10 11 12 13 14 15 ... >

Tjælieh jallh baantedh vaestiedassem.

1. Voelph edtjiej iktesth ektesne stååkedidh?

Input field with microphone and play buttons.

Navigation icons: back, home, speaker, question mark, play, stop, next, home, question mark, play, stop, next.

Fasiteraeriestimmie: lje, muvhten aejkien mahta haarmese sjidtedh jih mænngan voelpine vihth. Hijven mubpiejgumie aaj stååkedidh, jallh oktegh årrodh.

Digigaejsie kap. 7, s. 15 – Refleksjovne

REFLEKSJOVNE < ... 8 9 10 11 12 13 14 **15** >

Tjælieh jallh baantedh golme aath mejtie Leah daennie kapihtelisnie lïereme.

[Text input field with microphone and play buttons]

[Row of icons: trees, people, speaker, question marks, people, speaker, question marks, people, question marks, question marks]

< [Avatar]

Digigaejsie kap. 7, s. 16 – Illedahkh

ILLEDAHKH < ... 9 10 11 12 13 14 15 **16** >

ILLEDAHKH		REAKTOE VAESTIEDASSH	BÁAJHTODE
VÍENEVOETE JÏH EKTIEVOETE	100%	0	0/0
EKTIEVOETE	0%	0	0/0
EKTIEDIMMIE	0%	0	0/0
LAAVENJASSH	0%	0	0/0
VÍENEVOETE	0%	0	0/0
MIJ VÍENEVOETE?	0%	0	0/0
LAAVENJASSH 1	0%	0	0/0
LAAVENJASSH 2	0%	0	0/0
LAAVENJASSH 3	0%	0	0/0
DARJOME	0%	0	0/0
GUKTIE VOELPINE SJÆDTA?	0%	0	0/0
LAAVENJASSH 4	0%	0	0/0
MANNASINIE VÍENEVOETE SÆEMIES ÆJKIEN GEERVE?	0%	0	0/0
LAAVENJASSE	0%	0	0/0
REFLEKSJOVNE	0%	0	0/0
ÄLLESTH	7%	0	0/0

[Row of icons: trees, people, speaker, question marks, people, speaker, question marks, people, question marks, question marks, question marks]

9. Sijsejuhtijh

Digigaejsie 9. kapihtelen svaalhtese: <https://www.mauthor.com/present/5888351914033152>

Ulmieh:

- buerkiestidh jñh vuesiehtimmieh vedtedh gellievoetese jñh seammavyörtegsvoetese Nöörjesne jñh Saepmesne, joekoen saemien sliekth jñh ovmessie fuelhkiehammoeh jñh almetjekrirrieh
- ussjedadtedh man ävteste almetji leah joekehtsh mielh jñh ovmessie veeljemh vaeltieh
- goerehtidh jñh vuesiehtimmieh vedtedh guktie almetjh ovmessie bieline veartenistie sinsitnien jieledem baajnehtieh
- seabradahkefaageles gyhtjelassh evtiedidh jñh äehpiedehtedh
- soptsestalledh guktie ovmessie nöörjen jñh saemien gaaltijh, aaj soptsesh jñh kaarth, maehtieh biävnesch vedtedh seabradahkefaageles gyhtjelassi bijre

Kapihtelen bijre

Daate kapihtele soptseste almetji bijre mah stäänten juassah leah diekie jåhteme jeatjah laanteste. Gellie ovmessie almetjh mah dam darjoeh. Naakenh diekie båtieh barkoen gaavhtan jallh edtjeh daesnie universiteetesne lohkedh, dan ävteste frijje barkoemaarkede EU jñh EØS:n sisnjelen.

Naakenh diekie båtieh goh baataræjja. Dej laantine maakta dåara jallh nielkie årrodh, jallh dah baajhtaldellieh. Baataræjja lea tjoereme sov hiejmelaanteste juhtedh, gosse idtji gåaredh vielie desnie årrodh.

Dåaresthfaageles teema: Demokratije jñh meatanårrojevoete

Daennie teemesne åajvahkommes dihte dåaresthfaageles teema demokratije jñh meatanårrojevoete lea jarngesne. Learohkh edtjeh daajroem evtiedidh jñh goerkesem åadtjodh demokrateles aarvoej jñh prinsihpi bijre. Daesnie seammavyörtegsvoete jñh ektievoete vihkele. Teema edtja daajroem vedtedh dan kulturelle gellievoeten bijre, men aaj dan bijre mij mijjem ektede joekehts raasti dåaresth.

Men daate aaj teeman bijre almetjehealsoe jñh jieledemaalveme, dan ävteste dihte lea viedteldihkie identiteetese jñh identiteeteevtiedæmman jñh indivijdem guarkedh goh bielie ovmessie ektievoetijste.

Duekie

Stööremes sijsejuhtijedåehkie Nöörjese Polenistie båata, ovrehte 100 000 almetjh. Litauen dam mubpie stööremes sijsejuhtijedåehkiem Nöörjese åtna, 37 almetjigujmie, jñh Sveerjeste ovrehte seamma jeenjesh båtieh. Dan mænngan Somaliye, Tysklaante, Irake, Syrje jñh Filippijnh ovrehte 20 000 jñh 30 000 almetjh jñh Pakistaane, Eritrea, Danmarkhe, Thailaante, Russlaante jñh Irane ånnetji vaenebh goh 20 000. Sijsejuhteme barkoen gaavhtan lea vihkielommes fåantoe orreme man åvteste almetjh diekie båteme doh minngemes jaepieh.

Baataræjjah leah ovrehte 30 proseenth sijsejuhtijijstie jñh medtie 4 proseenth gaajhkijste mah Nöörjesne årroeh, diekie böötin goh baataræjjah. Sååjhtoe dah leah diekie baataramme dåaran jallh nielkien gaavhtan, jallh dan åvteste leah baajhtaldalleme jallh vaahresne orreme. Tjuara daajehtsi bñjre juhtedh jñh baataridh soptsestidh. Daajehtse baataræjja juridihkeles mielem åtna gaskenasjonaale latjkojne. Learoehkasse 2. klaassesne sæjhta nuekie årrodh jiehtedh dñhte akte almetje mij tjoeri sov hñejmelaanteste juhtedh dan åvteste idtji gåaredh desnie årrodh.

Juhtedh lea jñjtjevyljehke – jalhts muvhth maanah tjuerieh juhtedh dan åvteste eejhtegh dam muenieh. Baataridh lea mij akt mij noerhkesåvva darjodh. Juhtedh ij leah dan itjmies, dellie hñejmesijjiem molse. Nov sån naakenh klaassesne mah leah jåhteme, jñh lohkehtæjja sæjhta aaj dååjrehtimmiem utnedh dejnie. Dagke aaj naan learohkh mah dååjrehtimmiem utnieh goh baataræjjah. Maahta dan åvteste akte hijven vuekie årrodh aelkedh daajehtsidie tjjelkestidh, jñh dan tjñrrh learohki dååjrehtimmieh åadtjodh.

Gñeli bñjre

Mijjieh joekehts gñelh soptsestibie joekehts laantine jñh joekehts dajvine. Dan åvteste gellie stoerretjuetie jaepieh jñjnñh soptsestimmievuekieh evtiesovveme joekehts sijjine.

Gihtjh klaassesne: Mej gñeli bñjre dijñjeh govleme? Man gellie gñelh buektiehtibie mujhtedh? Daaroen, englaanten gñele jnv. Naakenh klaassesne mah maehtieh jienebh gñelh soptsestidh? Jallh damtede naakenh mah jeatjah gñelh soptsestieh?

Kaarhtem vuartasjidh

Vuortasjidie veartenekaarhtese. Learohkh mujhtieh gusnie Nöörje? Dam kaarhtesne gaevnieh? Naakenh klaassesne fuelhkiem jeatjah laantesne utnieh, jallh naakenem demtieh gie jeatjah laantesne orre? Laantide kaarhtesne gaevnieh? Dah jeatjah laantine orreme? Maehtieh laantide kaarhtesne gaavnedh?

Soptsestidie mejtie gaajhkesh leah seamma laantesne abpe jieledem orreme. Dagke dah leah jeatjah laantide vualkeme eejehtallemasse muvhthen aejkien. Naakenh ovmessie sijjiej gaskem laantesne juhtieh. Dagke naakenh klaassesne leah dam dorjeme? Men aaj naakenh mah aktede laanteste akten måbpan juhtieh. Naakenh vuesiehtimmien gaavhtan Nöörjeste juhtieh edtjñjeh jeatjah laantesne barkedh. Jñh aaj jeenjesh mah Nöörjese jåhteme, jñh naa jeenjesh sijhtieh diekie båtetedh jeatjah laantijste. Nöörje lea ræjhkoes laante. Doh jeenjemes almetjh utnieh dam maam daarpesjñjeh, jñh ij leah dan jeenjesh mah leah barkohts.

Aaj raeffie daesnie. Ij leah dâara, jïh almetjh âadtjoeh jiehtedh maam mielieh. Ij leah numhtie gaajhkine jeatjah laantine. Naakenh dâaresta baatarieh jïh giefies laantijste. Naakenh dejstie leah Nöörjese bâateme.

Digigaejsie, kap. 8, s. 1 Orre dajvesne

Lieremeulmieh

- almetji bijre daejredh mah leah mijjen laantese jâhteme
- daejredh mannasinie almetjh diekie juhtieh jeatjah laantijste

ORRE DAJVESNE

Ulmie
- diehtit min riikii fârren olbmuid birra
- diehtit manin min riikii fârrejït olbmot eará riikain

Soptsestallede guviej bijre.

BAATARIDH ?
BAATARÆJJA ?
JUHTEDH ?
BARKEDH ?
SKUVLE ?

Soptsesth:
Vuartasjidie gâvvan ektesne.

Soptsestidie ektesne, gihtjh learoehkidie maam vuejnïeh, jïh maam dan bijre ussjedïeh.

Mujhtede baakoem seabradahke? Daate sæjhta jiehtedh almetjh mah ektesne jïelïeh. Guvvesne sâemïes maanah mijjen seabradahkesne.

Mubpene guvvesne maanah mah leah tjoereme juhtedh aktede geerve tsïehkeste. Guktïe almetjh guvvïne joekehts? Guktïe dah leah seammalaakan?

NRK Super

Supernytt-programme sâemïes boelhkï åtna baataræjjaj bijre, v.g. «Bli med heim», sesonge 1, boelhke 1.

Digigaejsie, kap. 8, s. 2 Jåhteme

JÅHTEME

Lohkh jallh goltelh teekstem.

0:00 / 0:38

Naakenh leah Nöörjesne orreme abpe jieledem. Naakenh aadtjen Nöörjese jåhteme.

Nöörjesne raeffie. Gellene lehkesne veartenisnie däära. Naakenh dejstie mah Nöörjese jåhteme, leah dääreste jåhteme.

Nöörje lea jearsoes laante, jih jeenjemesht utnieh gaajhkem maam daarpesjeh. Dan åvteste naakenh sijhtieh diekie jeatjah laantijste juhtedh. Naakenh diekie juhtieh dan åvteste dah geerve utnin desnie gusnie aarebi årroejin. Naakenh diekie juhtieh barkoen jallh skuvlen gaavhtan.

Digigaejsie, kap. 8, s. 3 Laavenjassh

LAAVENJASSH

Tjælieh jallh baantedh dov vaestiedassem.

1. Mij sæjhta jiehtedh juhtedh?

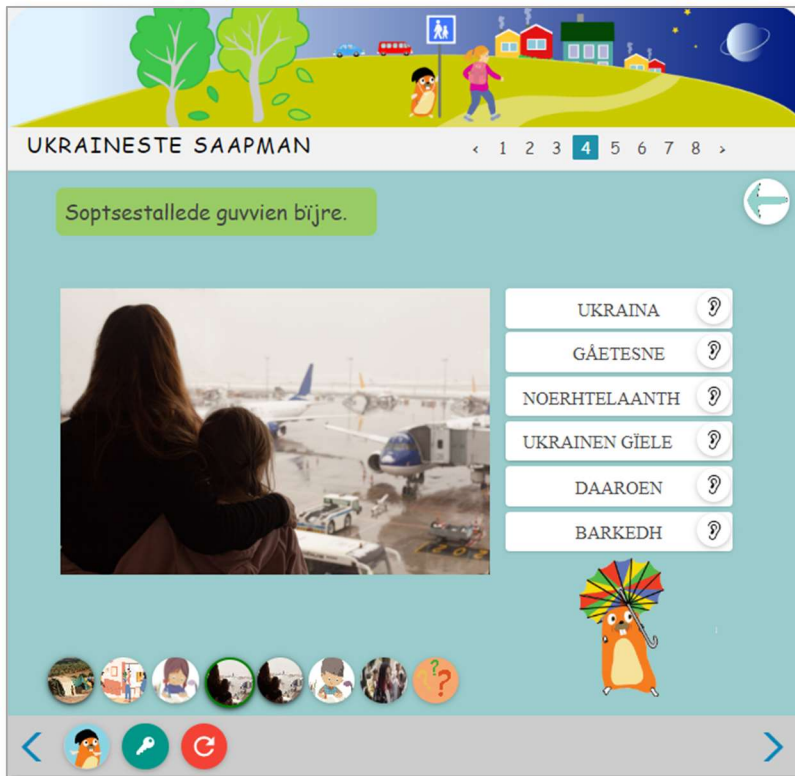
2. Maam almetjh daarpesjeh edtjeh hijven utnedh?

3. Man åvteste almetjh jeatjah laantijste sijhtieh mijjen dajvese juhtedh?

Fasiteraeriestimmie:

1. Gosse jeatjah laantese vualka edtja desnie årrodh.
2. Beapmoe, tjætsie, åeredh, årromesijjie, jearsoesvoete, gieriesvoete, ektievoete, vuajnalgidh, maam akt darjodh maam lyjhkoe
3. Barkoen gaavhtan, tjetskehkevoeten gaavhtan, jallh geerve tsiehkeste vualka.

Digigaejsie, kap. 8, s. 4 Ukraineste Saapman

UKRAINESTE SAAPMAN < 1 2 3 4 5 6 7 8 >

Soptsestallede guvvien bijre.

UKRAINA ?
GÄETESNE ?
NOERHTELAANTH ?
UKRAINEN GIELE ?
DAAROEN ?
BARKEDH ?

Lieremeulmieh:

- soptsestalledh guktie maakta domtedh Nöörjeste bätetdh jeatjah laanteste jeatjah veartenebielesne

-daajroem utnedh naakenh leah gelliengieleldh jñh gellienkulturelle (men learohkh eah daarpesjñh daejtie baakojde lieredh)

Digigaejsie, kap. 8, s. 5 Ukraineste Nöörjese

UKRAINESTE NÖÖRJESE < 1 2 3 4 5 6 7 8 >

Lohkh jallh goltelth teekstem.

0:00 / 0:22

Ukraineste Nöörjese

Jelena lea Nöörjese jñh Saapman bätateme. Altese hiejmelaantesne, Ukraina, lea däära. Ij maehtieh vielie desnie ärrödh.

Jelena daaroengielem learan skuvlesne. Gäetesne ukraininen gielem soptseste jñh aaj daaroengielem haarjene viellebinie.

UKRAINA ?
GÄETESNE ?
NOERHTELAANTH ?
UKRAINEN GIELE ?
DAAROEN ?
BARKEDH ?

Jelena lea akte dejstie maanijste gie Nöörjese baataramme. Gellie maanah sñjsejuhtijemaadtojne, leah Nöörjesne reakadamme jñh abpe jieledem daesnie orreme. Dah leah «mubpieboelven sñjsejuhtijñh». Dah daamtaj eejhtegi gielem voestegh lierieh, jñh nöörjen lierieh maanagiertesne jñh skuvlesne jñh voelpigujmie ektine, eevre goh gellie saemienmaanah darjoeh. Dah ektiedimmie göökte kultuvride utnieh jñh leah guektien- jallh gelliengieleldh. Jis «googledh» jñh edtjñh guvvieh vuesiehtidh Ukraineste

byörh väärege årrodh, dan åvteste gellie guvvieh dåareste jñh neavroste vuesiehtieh. Pryövñ positijve guvvieh laanteste jñh årroeijjstie vuesiehtidh.

Gåetesne

Soptsestalledh learohkigujmie mij «gåetesne» sæjhta jiehtedh dejtie. Gusnie gåetesne domtoeh? Gåetien sisnie gusnie årroeh? Hiejmelaantesne? Maahta jienebh sijjieh årrodh? Dagke naakenh Leah gåetesne tjidtjen luvnie jñh aaj gåetesne aehtjen luvnie.

Kaarhte

Vuarterjh kaarhtesne gusnie Ukraina lea. Gosse baataræjjah daesnie guhkiem årroeh, dah maanah åadtjoeh mah Nöörjesne jñh/jallh Saepmesne byjjenieh, jñh seamma tijken ukrainen fuelhkesne årroeh. Dah aaj gellienkulturelle sjidtieh, raaktan goh saemieh.

Darjomh

Lierh golmen raajan ryöknedh (jallh guhkiebasse) ukrainen gielesne jallh jeatjah gielesne, maaje aktene gielesne maam såemies klaassesne maehtieh, jallh misse ektiedimmiem utnieh.

Praktihkeles darjome

Dåara aaj mijjen dajvesne orreme. Mojhtesh jallh baatshtassh mubpede veartenedåareste voenges seabradahkesne? Jis mij akt voengesne gååvnese, klaasse maahta desnie minnedh. Jalhts ij Leah dan jijnje, dåara maahta læjhkan lihkebe båetedh gosse åadtjoeh damtehtidh jallh vuejnedh aktem fysiske daeverem jallh baatshtassem dåareste.

Digigaejsie, kap. 8, s. 6 Laavenjassh - Jelena

LAAVENJASSH - JELENA < 1 2 3 4 5 6 7 8 >

Tjælieh jallh baantedh dov vaestiedassem.

1. Gubpede Jelena b ata?
2. Mannasinie lea Saapman b ateme?
3. Mannasinie dovne daaroengielem j ih ukrainen gielem g aetesne soptseste?

Fasiteraeriestimmie:

1. Jelena Ukraineste.
2. D ara Ukraineste.
3. Altese gieles ukrainen j ih d hte s ejhta daaroen lieredh.

Digigaejsie, kap. 7, s. 7 Goltelh

GOLTELH < 1 2 3 4 5 6 7 8 >

Goltelh!

00:00 / 00:23

Tjoejh:

1. Jelena m ajhta guktie lij N orjese b atedh:
2. Manne aktem jaepiem N orjesne orreme. Lij rovnege N orjese b atedh. Gaajhke lij joekehts.
3. Idtjim gielem guarkoeh maam soptsestin.
4. Dle voelph daesnie  adtjoejim, j ih  nnetji saemien aaj lierim.

Digigaejsie, kap. 8, s. 8 Saetnies jallh bääjhtode?

SAETNIES JALLH BÄAJHTODE? < ... 3 4 5 6 7 **8** 9 >

Mierhkesjh mejtie raajese saetnies jallh bääjhtode.

▶ 1. Jelena tuhtji lij ajve luste Nöörjese bäetedh.	☐ BÄAJHTODE ☐ SAETNIES
▶ 2. Tjoejh jih hopsenassh lin joekehts Nöörjesne.	☐ BÄAJHTODE ☐ SAETNIES
▶ 3. Jelena joekehts mubpijste domti.	☐ BÄAJHTODE ☐ SAETNIES
▶ 4. Lij aelhie daaroengielem guarkedh aalkoelisnie.	☐ BÄAJHTODE ☐ SAETNIES
▶ 5. Jelena daaroengielem lieri jih voelph äadtjoeji.	☐ BÄAJHTODE ☐ SAETNIES

Vaestiedassh:

- BÄAJHTODE
- SAETNIES
- BÄAJHTODE
- SAETNIES
- BÄAJHTODE
- SAETNIES
- BÄAJHTODE
- SAETNIES
- BÄAJHTODE
- SAETNIES

Digigaejsie kap. 8, s. 9 Refleksjovne

REFLEKSJOVNE < ... 4 5 6 7 8 **9** 10 >

Tjaelieh jallh baantedh golme aath mejtie Leah daennie kapihtelisnie liereme.

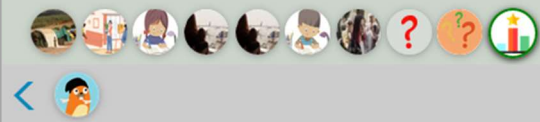
ī ▲ [input field] 🔊 ▶

Digigaejsie kap. 8, s. 10 – Illedahkh

ILLEDAHKH < ... 4 5 6 7 8 9 **10** >

ILLEDAHKH	REAKTOE VAESTIEDASSH	BÄÄJHTODE
ORRE DAJVESNE	100%	0 / 0
JÄHTEME	0%	0 / 0
LAAVENJASSH	0%	0 / 0
UKRAINESTE SAAPMAN	100%	0 / 0
UKRAINESTE NÖÖRJESE	100%	0 / 0
LAAVENJASSH - JELENA	100%	0 / 0
GOLTELH	100%	0 / 0
SAETNIES JALLH BÄÄJHTODE?	0%	0 / 0
REFLEKSJOVNE	100%	0 / 0
ÄLLESTH	67%	0 / 0

9. Klijma jih raate

Digigaejsie 9. kapihtelen svaalhtese: <https://www.mauthor.com/present/6691405187907584>

Ulmieh:

- goerehtidh jih vuesiehtimmieh vedtedh guktie almetjh klijmam jih byjresem baajnehtieh, jih dokumenteeredh guktie baajnehtimmieh vâåjnesasse bâetieh voengesne
- goerehtidh jih vuesiehtimmieh vedtedh guktie almetjh ovmesse bieline veartenistie sinsitnien jiele dem baajnehtieh
- seabradahkefaageles gyhtjelassh evtiedidh jih âehpiedehtedh

Dâaresthfaageles teema: Nænnoes evtiedimmie

Daan teeman tjirrh learohkh edtjeh ektiedimmie guarkedh eatnemen jih seabradahken gaskem, jih guktie almetjh klijmam jih byjresem baajnehtieh. Learohkh soptsestellieh gâabph raath haajpanieh gosse dam sleengkebe, man âvteste vihkele raath veesmedh jih mannasinie vihkele dan vaenie raath darjodh goh gâarede. Mijjen seabradahke stoerre veahkah raateste dorje, men fierhte almetje maahta jijnjem darjodh juktie eatnemem vaarlidh. Learohkh edtja nænnoesvoeten bijjelen ussjedatedh jih dam digkiedidh – guktie maethebe beapmoevaaroeh tjaavhkodh guktie dah stâaradie, bielelen eatnemem eerjedh?

Byjrese jih deerjehtimmie maehtieh learoehkidie beltedh. Sâemies aejkien biëvnesh soptsesuvvieh ov goh veartene nâhkedeminie. Dellie vihkele learohkh biëvnesh teeman bijre âadtjoeh, guktie aelheke sjædta guarkedh dagkerh aamhtesh. Læjhkan vihkele jarngesne utnedh guktie maahta byjrese- jih klijmaaamhtesh loetedh. Ulmie lea learohkh edtjeh daajroem âadtjodh, jih maehtelesvoetem âadtjodh ussjedatedh dan bijjelen mij maahta dorjesovvedh juktie doh negatijve konsekvensh byjrese- jih klijmajarkelimmijste vuastalidh.

Duekie

Fierhten jaepien stoerre veahkah kreekijste, ledtijste jih guelijste jaemieh plaasteraati gaavhtan. Seamma tijjen millijovnh unnebe plaastebæhtijste jâartese jih mearose juhtieh, jih jielemesvaalhtesasse haajpanieh. Jijnje dehtie plaasteste jeatjah laantijste bâata, men Nöörje aaj 8000 tonn plaasteste mearoen sijnse luajhta fierhten jaepien. Jijnje bâata bijlegaengkierijstie, faerpeste vinhtsijste jih gåetijste jih plaastedorjemasseste. Jijnje aaj bâata bissemistie tyjjijste jih plaasteste maam naakenh eatnamasse sleengkieh.

Maehtebe bijlevuejemem gaertjiedidh, ibie plaastem eatnamasse sleengkedh, ibie dan jijnjh aath plaasteste âestedh, vaenebh vaarjoeh plaasteiebnieste âestedh jih sveekebe vaarjoeh bisshedh.

Plaasteevtiedimmie eelki 1800-lâhkoen minngiegietjeste. Aalkoelisnie cellulose âtnasovvi, daelie jeenjemasth petroleume âtnasâvva. Aelhie plaastem hammoedidh, dihte giehpie jih

aelhie darjodh. Men plaaste ij eatnamisnie gaarvenh. Luejhteme ålja- jñh plaastedorjesmasseste maahta skaarine sjïdtedh byjresasse.

Digigaejsie, kap. 9, s. 1 Aereðsbeapmoe

Lïeremeulmieh:

Soptsestalledh dan bijre mij plaasteste dorjesovveme hiejmide jñh seabradahkide

Darjome

Mïnnede olkese jñh tjöönghkede plastihkem. Soptsestallede gåabph plastihke haajpene jis ibie dam veesmh. Guktie dïhte byjresem baajnehte?

Darjode tuvrenjoelkedassh

Baajh learohkh ektesne njoelkedassh darjodh guktie edtjeh dåemiedidh gosse ålkone minnieh olles byjrese skaarine sjïdth.

–Learohkh smaave dæhkine soptestellieh mej njoelkedassi bijre lea vihkele mujhtedh. Dan mænngan abpe klaasse ektesne seamadieh dej njoelkedassi bijre mah edtjeh faamosne årrodh.

–Fierhte dæhkie plakaatem digitaalelaakan dorje gusnie njoelkedasside åehpiedehtieh.

–Mïngemes maehtieh dagke dan tjaebpemes plakaaten bijre jñenestidh, jñh maam klaassetjiehtjelasse gævnjeste.

Digigaejsie, kap. 9, s. 2 Gåstan aerede

GÅSTAN AEREDE < 1 2 3 4 >

0:00 / 0:26

Gåsta aereadsbeapmoem aehtjine ektine dorje.
 Aehtjien lea mij akt maam Gåsta åådtje mænngan satne lea byöpmedamme.
 Dihte gaahkoem åådtje, mij lea plastihken jìh pæhperen sisnie.
 Gåsta s jyöke, jìh munniengirrem, löövjepåassenh jìh dam gåaroes mielhkieburhtjem joekehts raatebæhtoej s jise beaja, guktie reaktoe sæjjan bætieh.

Lohkh jallh goltelh teekstem.

BEAPMOE PAEHPERE

Digigaejsie, kap. 9, s. 3 Gåsta raath veesmie

GÅSTA RAATH VEESMIE < 1 2 3 4 >

BEAPMOE PAEHPERE

Tjoeje: Viehkehth Gåstam raatide reaktoe sæjjan biejedh.

Darjome: Veesmh raath mænngan dijjieh byöpmedamme. Jis idie raatide veesmh dijjeh skuvlesne, darjode jìjtsh lihtieh beapmoeraatide, pæhpierasse jìh baatsahtasseraatide.

Soptsestallede guktie learohkh joekehts raath gætesne veesmieh.

Digigaejsie, kap. 9, s. 4 Laavenjassh

Fasiteraariestimmie:

1. Gásta munniem, laejpiem jïh tomaatem byöpmedi jïh mielhkiem jïh löövjem jovki.

2. Maahta orre aath darjodh iebnijste mah Leah åtnosne orreme aarebi. Dellie ij dan stoorre raatehåajjh eatnamisnie sjïdth.

3. Manne dejtie pãasseni sïjse rijtem joekehts klaerine.

10. Dotkemebarkoe

Ulmie

- evtiedidh jïh åehpiedehtedh seabradahkefaageles gyhtjelassh

Learohkh edtjeh gyhtjelassh evtiedidh dan bijre mij raatigujmie heannede, maam maehtieh åehpiedehtedh. Soptsestallede learohkigujmie dotkiji barkoevuekien bijre. Mah vuekieh dah nuhtjeh?

Duekie

Dotkeme gohtjesåvva gosse aath kråånske vitenskapeles vuekiejgujmie, jïh orre biëvnesh åådtje. Siejhmemes dam universiteetine, jïlleskuvline jïh dotkemeinstitusjovnine dorje. Dotkiji leah joekehts barkoevuekieh dan teeman mietie maam dotkoe, men vihkele kriëvenasse dotkemasse lea, jeatjah dotkijh edtjeh maetedh vuarjasjidh man reaktoe jallh jaehkemes gaavnoeh leah.

Learohkh eah leah dotkijh, men maehtieh haarjanidh gyhtjelassh goerehtidh metodihkeles vuekien mietie. Learohkh åådtjoeh hypotesem hammoedidh jïh sjehteles dotkemevuekiem veeljedh. Viehkine illedahkide reektedh jïh dej bijre digkiedidh, dah sijhtieh aaj haestemi bijre ussjedadtedh mah leah viëdteldihkie jïjtsh jïh mubpiej kraanskoemasse.

Soptsestallede learohkigujmie guktie dah edtjeh barkedh jis sijhtieh daejredh guktie learohkh raath veesmieh gåetesne. Magkerh biëvnesh edtjeh sijse tjöönghkedh? Guktie?

Darjome: Guvvedh dotkijem. Guktie dotkije vååjnoe? Darjoeh soptsestimiebollenjassem gusnie gihtjie dan bijre maam edtja dotkedh. Juekieh guvviem aktine guejmine jïh soptsestidie guktie dihte barka edtja vaestiedassem gyhtjelassese gaavnedh. Mah naakenh mah sijhtieh guvviem jïh sijjen åssjaldahkh juekedh dej mubpiejgujmie klaassesne?

Soptsestallemlaavenjasse:

1. Soptsestallede dan bijre maam learohkh leah daennie teemesne liëreme. Guktie dam liëreme? Guktie? Maehtieh daejredh mejtie lea saetnies? Mannasinie? Mannasinie ij?
2. Mij lea dotkedh? Guktie dotkijh maehtieh joekehts illedahkh åådtjodh seamma gyhtjelassese?
3. Soptsestallede dåehkine guktie dijjeih viënhtede lea dotkijinie årrodh. Maam datne lih sijhteme dotkedh jis datne lih dotkije?

Darjome

Learohkh pæhpereleahpesne tjaala maam dah leah sijhteme dotkedh. Gaajhkh leahpah stoerre aeskien sijse biejesuvvieh. Dan mænngan learohkh dæhkine berkieh 3 jallh 4 learohkigujmie. Akte learohke leahpam vaalta, jih dotkemeteemam dorjehte mij leahpesne tjåådtje. Gie voestegh muana mij teema lea? Maahta aaj teemam guvviedidh. Gosse akte learohke lea teemam moeneme, mubpie learohke leahpam vaalta jih dorjehte jallh guvvede.

11. Jeatjah teemah teekstegærjesne

Teekstegærja: Noerhtelaanth s. 84 – 85 (barkoegærjan s. 55)

NASJONAALBIEJJIEH

● Noerhtelaanth

Islaante
Nöörje
Säevmie
Sveerje
Danmaarihke

Gaajhkh laanth nasjonaalebiejjiem utnieh mij lea vihkeles laantesne. Almetjh nasjonaalebiejjiem joekehtslaakan aavoedieh fierhtene laantesne.

Ulmieh

Daennie kapihtelisnie datne lierh man ävteste mijjieh goevten 6. biejjien jih suehpeden 17. biejjien jih jeatjah laanti nasjonaalebiejjiem aavoedibie.

Nasjonaalebiejjieh

Saepmie - goevten 6. biejjien
Nöörjen - suehpeden 17. biejjien
Säevmie - goeven 6. biejjien
Sveerje - ruffien 6. biejjien
Danmaarihke - ruffien 5. biejjien
Islaante - ruffien 17. biejjien

Nöörjen nasjonaalebiejjien aavoedimmie Oslosne

Fierhtene laantesne akte vihties fãantoe man ävteste nasjonaalebiejje lea raaktan dan biejjien. Maahta gãnkan jallh trööhnegen reakedsbiejje årroth. Säemies laanth aavoedieh don biejjien laante frijje sjïditi, guktie jeatjah laanth eah vielie dej bijjelen reerh. Jeatjah laanth mojh-tesem aktede dãareste aavoedieh. Stoerre-Britannijesne trööhnegen reakedsbiejjiem aavoedieh.

84
85

Ulmie:

- Lieredh man ävteste mijjieh goevten 6.biejjiem, suehpeden 17.biejjiem jih jeatjah laanti nasjonaalebiejjieh aavoedibie.

Soptsestallemeteemah:

- Man ävteste nasjonaalebiejjieh aavoedibie?

Nedtesne:

- Goltelidie saemien åålmegeaavlomem ([nasjonalsang](#) på [YouTubesne](#))

Noerhtelaanth
Nasjonaalebiejjieh
84 – 85

Klaeredh saeviegidie reaktoe klaeriejgujmie dan laanten mietie gusnie maana orre.

Islaante
Nöörje
Säevmie
Sveerje
Danmaarihke

Mennie laantesne datne årroch?

55

Teekstegærja: Saemiej åålmegebiejjie s. 86 – 87 (barkoegærjan s. 56 – 57)

Soptsestallemeteemah:

- guktie saemiej åålmegebiejjiem aavoedidie dijen dajvesne?
- mij bööremes saemiej åålmegebiejjine?
- man åvteste saemiej åålmegebiejjie 6.2?

Darjomh:

- Bietskieh rööpses, kruana, viskes jih plaave guvvieh magasijnijste jih lijmesjh dejtie tjáanghkan akten

Nasjonaalbiejjieh 86 - 87

Saemien åålmegebiejjie

Klaeredh saevegem.

viskes plaave kruana rööpses

6. Gæssie saemiej åålmegebiejjie?

6ie saemien saevegem hammoedamme?

56

Saemiej åålmegebiejjien jeenjesh gaptam tsaekieh. Fierhten dajven lea jijtse gapta. Bietskieh gaptaguvvieh aarhkijste jih lijmesjh dejtie reaktoe dajvesne.

57

kollasjese guktie saemien saevieginie vääjnoe

Teekstegærja: Nöörjen nasjonaalebiejje s. 88 – 89 (barkoegærjan s. 58 – 59)

Nöörjen nasjonaalebiejje

Nöörje

Datne naan æjkien raajrosne vaadtseme juktie nasjonaalebiejjiem jallh jeatjah biejjem aavoedidh?

Suehpeden 17. biejjien lea Nöörjen nasjonaalebiejje. Don biejjien Nöörje jijtse maadthlaakem ädtjoeji. Aarebi Danmaarkhe Nöörjen bijjelen reeri.

1814 almetjh Nöörjesne aktem jijtsh maadthlaakem krievin, guktie jijtjh meehtin sijden laanten bijjelen reeredh.

88

Nasjonaalebiejjieh

Bjærnstjerne Bjærnson nasjonaalelavomem tjeeli "Ja, vi elsker dette landet". Henrik Wergeland aavoedimmiem suehpeden 17. biejjeste eelki.

Mijjeh jiehtebe almetjh raajrosne vaedtsieh gosse almetjh vaalmerdieh juktie maan joem aavoedidh. Nöörjesne voestes æjkien raajrosne veedtsin nasjonaalebiejjien 1826.

Maanah ädtjoejin meatan ärröodh raajrosne voestes æjkien 1870. Aalkoelisinie æjve baernieh ädtjoejin raajrosne vaedtsedh.

89

Soptsestallemeteemah:

- Gåessie Nöörjen nasjonaalebiejje?
- Guktie aavoedibie Nöörjen nasjonaalebiejjiem mijjen hiejmesijjesne?
- Datne raajrosne vaadtseme nasjonaalebiejjien?

https://www.youtube.com/watch?v=ux_pdWL1RIs

Darjomh:

- Nuhtjede soermeklaerieh jih trygkede plaave jih rööpses treblieh soermine aktene stoorre paehpierisnie, guktie treblieh nöörjen saevieginie vääjnoeh

Nasjonaalebiejjieh
88 - 89

Nöörjen nasjonaalebiejje

Govhte voelph maanaraajrosne vaedtsieh. Bietskieh guvviem dejstie bietskeme-aarhkeste jih lijmesjh dejtie reaktöe sijjesne raajrosne.

Klaeredh Nöörjen saevegem.

Gåessie Nöörjen nasjonaalebiejje?

58

59

Teekstegærja: Sveerjen nasjonaalebiejje s. 90 – 91 (barkoegærjan s. 60 – 61)

Sveerjen nasjonaalebiejje

Sveerjen nasjonaalebiejje ruffien 6. biejjien.

Raaktan don biejjien Gustav Vasa Sveerjen gånki-ne veeljesovvi 1523. Mænnan Sveerje aaj sov maadthlaakem åadtjoeji don biejjien 1809. 2005 nasjonaalebiejje frijjebiejjine sjihti.

Magkarinie feegreminie vienhth almetjh Sveerjesne sjijen gæittem feegrieh nasjonaalebiejjien?

Ruffien 6. biejjien aaj sveerjen saevegen biejje.

90 91

Soptsestallemeteemah:

- Gåessie Sveerjen nasjonaalebiejje?
- Mannasinie daate biejje veeljesovveme?
- Maam Sveerjen nasjonaalebiejjien bijre daajrah?

Darjomh:

- Learohkh smaave båaloeh darjoeh plaave jih viskes silhkepaehpieristie jih dejtie lijmesjeh guktie sveerjen saevieginie vääjnoeh

Nasjonaalebiejjieh 90 - 91 **Sveerjen nasjonaalebiejje**

Klaeredh Sveerjen saevegem.

Gåessie Sveerjen nasjonaalebiejje?

60

Gúsnie Sveerje? Klaeredh Sveerjem viskes. Tjælieh nommem laantesne.

61

**Teekstegærja: Sævmien /Soemen jïjtjeraarehkebiejjie s. 92 – 93
(barkoegærjan s. 62 – 63)**

Sævmien jïjtjeraarehkebiejjie
Sævmien jïjtjeraarehkebiejjie daelvege.

Sævmie

Dov maadtoeladtjh Sævmesne?

Nasjonaalebiejjieh

Sævmien nasjonaalebiejjie gohtjesávva jïjtjeraarehkebiejjie. Almetjh dam heevehtieh goeven 6. biejjien, dan ävteste Sævmie jïjtjeraarehke laantine sjïdti goeven 6. biejjien 1917.

Dan ävtelen Sævmie lij Russlaanten nuelesne, jïh don ävtelen Sveerjen nuelesne. Jïjtjeraarehkebiejjien dáaram májhtele jïh dejtie mah dáarosne sealadin.

Jïjtjeraarehkebiejjien góokte plaaveelkes tjoevkesh báalfraajhta.

Soptsestallemeteemah:

- Gæssie Soemen / Sævmien/Soemen jïjtjeraarehkebiejjie?
- Vuartesjh kaarhtem – man laantese vienhtede Sævmie / Soeme govlesovvi ävtelen jïjtjeraarehke laantine sjïdti?

Darjomh:

- Lijmesjh plaave silhkebaanth jallh bietskieh plaave pæhperem deajine mejtie

veelkes pæhpierisnie lijmesjh, guktie soemen/sævmien saevieginie váájnoe

Nasjonaalebiejjieh 92 - 93 **Sævmien jïjtjeraarehkebiejjie**

Gåessie Sævmien jïjtjeraarehkebiejjie?

Klaeredh Sævmien saevigem jïh tjaelieh laanten nommem saevegen baalte.

Laanten nomme lea: _____

Guvvedh almetjh Sævmeste mah Sævmien jïjtjeraarehkebiejjiem aavoedieh.

Teekstegærja: Islaanten nasjonaalebiejje s. 94 – 95 (barkoegærjan s. 64 – 65)

● Islaanten nasjonaalebiejje

Islaante

Gosse Islaante lij Danmarkhen nuelesne dah gånkam utrin, Danmarkhen gånka. Daelie Islaanten lea presidente.

Aarebi Islaante lij Danmarkhen nuelesne. 1944 Islaante jijtjerearehke laantine sjiđti.

Nasjonaalebiejje lea ruffien 17. biejjien, juktie dellie Jón Sigurdsson reakasovvi, mij eevtji Islaante edtji jijtjerearehke laantine sjiđtedh.

94

Nasjonaalebiejjieh

Maam vielie Islaanten bijre daajrah? Mij lea dejevstaaren nomme?

95

Soptsestallemetemah:

- Gåessie Islaanten nasjonaalebiejje?
- Man ávteste daate biejje nasjonaalebiejjine veeljesovvi?
- Vuartasjidie aktem kaarhtem. Man laantese vïenhtede Islaante govlesovvi aarebi?
- Maam Islaanten bijre daajrah?

Darjomh:

- Learohkh meatan vaeltieh emballasjh gáeteste mah leah plaave, rööpses jih veelkes. Learohkh dejtie akten paehpierisnie lijmesjeh guktie Islaanten saevieginie vääjnoe.

Nasjonaalebiejjieh 94 – 95 **Islaanten nasjonaalebiejje**

Gåessie Islaanten nasjonaalebiejje?

64

Klaeredh Islaanten saevagem jih tjaelieh laanten nommem saevagem baalte.

Laanten nomme lea: _____

Guvvedh jih klaeredh almetjh Islaanteste mah Islaanten nasjonaalebiejjiem aavoedieh.

65

Danmaarkhen maadthlaakebiejje s. 96 – 97 (barkoegærjan s. 66 – 67)

Soptsestallemeteemah:

● Danmaarkhen maadthlaakebiejje

Danmaarkhen maadthlaakebiejje lea ruffien 5. biejjien, juktie don biejjien Danmaarkhe sov voestes maadthlaakem aadtjoeji 1849.

Maadthlaakebiejjien politihkerh hãalomh hõõlti-eh bijre jarkan Danmaarkhesne. Seamma biejjien aaj aehtjiebiejjiem aavoedieh Danmaarkhesne.

Nasjonalebiejjieh

Maam Danmaarkhen bijre daajrah?
Mij lea æjviestaaren nomme?

Danmaarkhen gånkan gånna sjihti ruffien 5. biejje edtji maadthlaakebiejjine årroth. Delie lji atese baernien rea-keedsbiejje.

- Gãessie
- Danmaarkhen maadthlaakebiejje?
- Man åvteste daate biejje veeljesovvi?
- Maam
- Damaarkhen bijre daajrah?

Darjomh:

- Nuhtjede voessjeme pearah goh steempele jih trygkede rööpses fliehkh aktene stoerre paehpierisnie guktie dah Danmaarkhen saevieginie vååjnoeh

Nasjonalebiejjieh
96 – 97

Danmaarkhen maadthlaakebiejje

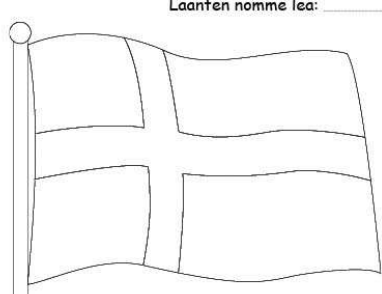
Gãessie Danmaarkhen maadthlaakebiejje?

Klaeredh Danmaarkhen saevegem jih tjaelieh laanten nommem saevegen baalte.

Laanten nomme lea: _____

Guvvedh jih klaeredh almetjh Danmaarkheste mah Danmaarkhen maadthlaakebiejjiem aavoedieh.